

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Судска контрола оптужбе
(мастер рад)

Ментор:

Доцент др Иван Илић

Кандидат:

Андрија Ђорђевић
бр. индекса: M025/20-O

Ниш, 2022. године

САДРЖАЈ

УВОД	1
-------------------	---

ДЕО ПРВИ

ПОЈАМ СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ И ЊЕНО МЕСТО

У АРХИТЕКТОНИЦИ РЕДОВНОГ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА	5
--	---

1. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ФАЗЕ ОПТУЖЕЊА ПРЕМА ЗАКОНИКУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	6
2. ПОСТУПАК СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ВАЖЕЋЕГ ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА	10
2.1. Испитивање формалне исправности оптужнице	11
2.2. Достављање оптужнице окривљеном и одговор на оптужницу.....	18
2.3. Испитивање оптужнице у материјалном смислу	19
2.3.1. Решење о ненадлежности суда.....	20
2.3.2. Решење о издвајању записника о доказима који не могу бити коришћени у кривичном поступку	21
2.3.3. Одлука о допуни, односно спровођењу истраге или о прикупљању одређених доказа	22
2.3.4. Решење о одбацивању оптужнице, односно приватне тужбе	29
2.3.5. Решење о обустави кривичног поступка, односно о одбијању оптужбе	29
2.3.6. Решење о потврђивању оптужнице	33
3. РЕДЕФИНИСАЊЕ ПОСТУПКА СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖНИЦЕ.....	35

ДЕО ДРУГИ

КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ У УПОРЕДНОМ

КРИВИЧНОПРОЦЕСНОМ ПРАВУ	43
--------------------------------------	----

1. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЦРНЕ ГОРЕ	44
2. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.....	53
2.1. Судска контрола оптужбе по службеној дужности – претходна контрола оптужења.....	56

2.2. Судска контрола оптужнице по поднетом претходном приговору – накнадна контрола оптужења	58
3. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О КАЗНЕНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ	60
3.1. Претходно испитивање оптужнице	63
3.2. Испитивање оптужнице пред оптужним већем	66
4. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА МАКЕДОНИЈЕ	69
5. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ.....	76
6. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ НЕМАЧКЕ	82
7. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ.....	87
8. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ У ПОСТУПЦИМА ПРЕД МЕЂУНАРОДНИМ КРИВИЧНИМ СУДОМ ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ	95
8.1. Примарна (претходна) контрола оптужнице.....	97
8.2. Секундарна (накнадна) контрола оптужнице.....	99

ДЕО ТРЕЋИ

АНАЛИЗА МЕХАНИЗМА КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ У СУДСКОЈ ПРАКСИ

ВИШИХ СУДОВА

1. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ПИРОТУ	103
2. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ЛЕСКОВЦУ	108
3. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ВРАЊУ	111
4. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У НИШУ	116
5. ЗНАЧАЈ РЕЗУЛТАТА АНАЛИЗЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖНИЦА У ПРАКСИ.....	121

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА.....	131
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ	133
САЖЕТАК	142
АВСТРАСТ	143
БИОГРАФИЈА АУТОРА.....	144

УВОД

Етапа судске контроле оптужбе, као део фазе оптужења кривичног поступка, представља прву етапу, односно почетак судског дела кривичног поступка. То је део поступка у коме суд активно учествује и одлучује, за разлику од претходног дела кривичног поступка, у коме доминантну улогу има тужилаштво, као руководећи орган. Са измењеном концепцијом кривичног поступка конституисаном Законом о кривичном поступку донетим 2011. године требала је бити редефинисана и етапа судске контроле оптужнице. Међутим, осим што се судска контрола оптужбе сада врши по службеној дужности, остала законска решења везана за испитивање оптужнице остала су идентична претходно важећем законодавству. Стога се чине анахроним и неодговарајућим.

Сходно претходно изнетом, предмет овог рада биће анализа релевантних одредаба домаћег Закона о кривичном поступку којима се регулише судска контрола оптужбе, те и разматрање појединих нејасноћа које се приликом примене наведених одредби могу јавити у пракси. Ради потпуног и правилног разматрања предмета рада, биће приступљено и анализи одредаба које уређују систем судске контроле оптужбе у другим европско-континенталним правним системима. Такође, посебна пажња биће посвећена анализи спровођења судске контроле оптужбе у пракси појединих Виших судова са подручја Апелационог суда у Нишу. Оваква анализа имаће за циљ утврђивање адекватног начина функционисања судске контроле оптужбе у пракси, те и дефинисање одређених предлога који би евентуално могли послужити модификацији појединих законских формулација које се тичу ове етапе кривичног поступка.

Да би се наведени циљеви овог рада остварили, потребно је најпре представити важећи законски оквир којим је регулисана фаза оптужења кривичног поступка. Иницирање етапе судске контроле оптужбе апсолутно је зависно од подизања оптужног акта у одређеној кривичној ствари. Стога, како би се испитивање оптужница адекватно објаснило потребно је најпре објаснити основне карактеристике фазе оптужења, као јединственог споја етапе подизања оптужнице и етапе њене контроле од стране надлежног суда. Управо то ће бити предмет првог дела овог рада. У оквиру овог дела

рада биће представљен појам судске контроле оптужнице, те и место ове етапе у архитектоници редовног кривичног поступка. Значај фазе оптужења разматраће се кроз објашњење структуре кривичног поступка, усаглашене са новом процесном концепцијом, те ће се кривични поступак представити као јединство две целине, јавнотужилачке и судске. У том смислу фаза оптужења представља спој између наведених делова, те њу чине две одвојене етапе, етапа подизања оптужнице која спада у јавнотужилачки део кривичног поступка и етапа испитивања подигнуте оптужнице, која спада у судски део кривичног поступка.

Даље, радом ће бити детаљно представљен механизам вршења контроле оптужбе сходно одредбама важећег процесног законика. Испитивање оптужница биће разматрано са аспекта утврђивања формалне исправности оптужнице, те и са аспекта утврђивања оправданости подизања оптужбе. Такође, биће детаљно анализирани све одлуке које суд може да донесе поводом контроле конкретног оптужног акта. У оквиру овог дела рада биће представљене и одређене одредбе Законика које су од стране кривичнопроцесне теорије означене као спорне. Дата анализа теоријског и законодавног оквира омогући ће потпуно разумевање механизма судске контроле оптужбе. Утврђене чињенице, односно недоумице и нелогичности биће одлучујуће за правилно разматрање испитивања оптужница у пракси појединих виших судова Републике Србије.

У оквиру другог дела разматраће се механизми контроле оптужења који функционишу у кривичним поступцима других држава европско-континенталног правног система. Анализа одредаба страних кривичнопроцесних законодавстава допринеће потпуном испуњењу дефинисаних циљева рада.

У трећем делу рада биће представљена судска контрола оптужбе са аспекта праксе Виших судова у Пироту, Лесковцу, Врању и Нишу. Овај део рада биће концентрисан најпре на утврђивање најчешћих одлука донетих пред овим судовима у етапи испитивања оптужница. Поред тога, биће разматрана и образложења појединих одлука ванпретресних већа наведених судова. Анализа образложења вршиће се управо у светлу претпоставки установљених у претходним деловима рада. На тај начин ће бити објашњена примена појединих законских одредби које регулишу судску контролу оптужбе. На основу свеобухватног разматрања ове етапе кривичног поступка, утврдиће се спорна питања која се у судској пракси најчешће јављају поводом испитивања оптужница.

Сходно резултатима спроведене анализе биће дефинисан начин на који судови треба да приступе испитивању оптужница. Закључком ће се дати одговори на одређена спорна питања која се у пракси најчешће јављају. Такође, биће представљени и предлози сходно којима би ваљало извршити редефинисање одређених законских формулација. Циљ је извршити редефинисање појединих одредаба Законика тако да се начин испитивања оптужница приближити основним постулатима нове концепције кривичног поступка, поготово оним на којима почива судски стадијум кривичног поступка. Поред наведеног, закључком ће бити дат и предлог измене самог механизма судске контроле оптужбе.

Имајући у виду важност судске контроле оптужбе као прве етапе кривичног поступка у којој активно учествује и одлучује суд, сходно дефинисаном предмету и утврђеним циљевима мастер рада, може се утврдити његов теоријски и практични значај.

Теоријски значај овог рада произилази из свеобухватне и детаљне анализе одредби којима је уређен институт судске контроле оптужбе и то како у домаћем Законнику о кривичном поступку, тако и у кривичнопроцесним законодавствима других држава. Разматрање положаја судске контроле оптужбе у целокупном кривичном поступку и анализа механизма спровођења испитивања оптужница, омогућава потпуно објашњење овог института у теорији.

Практичан значај огледа се у представљању и анализи начина на који поједини судови врше испитивање оптужница које су пред њима подигнуте. Разматрање диспозитивна различитих одлука судова донетих у овој етапи кривичног поступка доприноси потпуној анализи овог института. Разматрање образложења истих одлука омогућава разјашњење основних принципа којима се судови руководе приликом испитивања како формалне, тако и материјалне исправности оптужних аката. Такође, практични значај рада огледа се у модификацији формулација појединих позитивних законских одредби којима се уређује етапа судске контроле оптужбе, те практични значај рада односи и на утврђивање адекватног начина вршења испитивања оптужница у пракси.

Са циљем разматрања етапе испитивања оптужнице, пошло се од претпоставке да су законска решења преузета из раније важећег Законика о кривичном поступку несагласна новој концепцији кривичног поступка у којој је прикупљање доказа ради свестраног претресања кривичне ствари апсолутно поверено тужиоцу, при чему је овлашћење суда да изводи поједине доказе сужено до те мере да представља изузетак

од општег правила. Из тако дефинисане основне хипотезе произилазе следеће помоћне претпоставке:

1. Непрецизност одређених законских формулација за последицу може да има различита тумачења која ће на крају довести до неуједначене судске праксе по питању начина на који се испитивање оптужница врши;
2. Битне разлике у судској пракси могу даље да доведу до произвољног поступања суда у етапи контроле оптужбе, те и до стварања стања правне несигурности;
3. Негативно дефинисање услова за доношење решења о потврђивању оптужнице није у складу са чињеницом да у овој етапи суд први пут врши контролу оправданости и законитости вођења кривичног поступка.

Као основни, у раду је коришћен нормативно-правни метод који ће послужити за анализу релевантних одредаба кривичног и кривичнопроцесног законодавства са циљем потпуног сагледавања и критичког преиспитивања истих. Поред наведеног у раду су коришћени и други општи научни методи као што су: упоредно-правни метод, аналитичко-дедуктивни метод, дескриптивни метод, метод анализе садржаја и статистички метод. Упоредно-правни метод служи приказивању одредаба кривичнопроцесних законодавстава других држава, те њиховом упоређивању са одредбама домаћег позитивног законодавства. Дескриптивни метод као једна од квалитативних метода биће коришћен у раду са циљем објашњења и одређења одређених појмова и института, те и ради процене карактеристика одређених појмова. Овај метод послужи ће за прецизнију идентификацију конкретних проблема, конструкцију система за прикупљање података и представљање резултата анализе прикупљених података. За потребе овог рада метод анализе садржаја ће бити коришћен ради квалитативне обраде и разматрања садржине одређених одредаба релевантних прописа, научних радова и разматраних одлука донетих од стране појединих судова. Статистички метод користиће се за обраду и приказ конкретних података и информације које су резултат спроведеног истраживања.

Поред наведених општих метода, у раду ће бити коришћени и посебни научни методи као помоћни, односно секундарни. Свеобухватна анализа предмета рада биће извршена уз помоћ метода генерализације и конкретизације, метода класификације и метода индукције и дедукције.

ДЕО ПРВИ

ПОЈАМ СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ И ЊЕНО МЕСТО У

АРХИТЕКТЕНИЦИ РЕДОВНОГ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Генерално посматрано, контрола оптужнице је институт кривичнопроцесног права (посебна фаза кривичног поступка) којим се спречава незаконито и неоправдано суђење окривљеном. Контрола оптужнице заправо представља својеврсни филтер којим се спречава поступање суда по неадекватном оптужењу. Оваква контрола резултира доношењем специфичне претходне одлуке о подигнутом оптужном акту, којом се одлучује о даљем току кривичног поступка. У основи, њен циљ је двојак. Са једне стране, контролом се штите интереси окривљеног, односно окривљени се штити од непотребног извођења пред суд, док се са друге стране смањује оптерећеност суда узрокована суђењем иницираним оптужењем које нема минималних изгледа за успех.

Обим испитивања оптужења обухвата проверу различитих критеријума које оптужни акт треба да задовољи. Ти критеријуми могу се поделити у две основне групе. Прва група критеријума примењује се са циљем испитивања исправности оптужног акта у формалном смислу. Оваквим испитивањем се проверава да ли је оптужни акт састављен у складу са захтевима кривичнопроцесног законодавства. Тиме се спречава могућност да се суђење иницира актом који није адекватне садржине, односно који не садржи све елементе или садржи одређене техничке недостатке и омашке. Друга група критеријума служи испитивању оптужног акта у материјалном, суштинском смислу. Њима се проверава да ли је оптужење засновано на адекватном доказном материјалу, те да ли оправдава суђење конкретном окривљеном. Од резултата испитивања наведених критеријума зависи да ли ће оптужница ступити на правну снагу, што уједно одређује и даљи ток кривичног поступка.

Посматрајући кривични поступак у ширем смислу, фаза контроле оптужења дели кривични поступак на два дела, на део који је посвећен формирању и подизању оптужнице и на део који се евентуално спроводи по ступању оптужнице на правну снагу. Ова фаза повезује две целине поступка, те је посебно значајна када је спровођење првог дела редовног кривичног поступка поверено јавном тужиоцу или

другом државном органу надлежном за кривични прогон одређених лица. Сходно томе, контрола оптужнице се не може разматрати као самостална фаза поступка, већ је значајно одредити положај овог института у систематици и архитектоници целокупног кривичног поступка. Стога, анализа контроле оптужења се мора вршити имајући у виду реализацију других фаза кривичног поступка.

На основу свега наведеног, ради потпуне анализе контроле оптужбе у домаћем кривичнопроцесном праву, у наредном делу рада биће представљене основне карактеристике оптужења у смислу одредаба важећег Законика о кривичном поступку Републике Србије. У том смислу, најпре ће бити објашњена систематика Законика, те концепт реализације редовног првостепеног кривичног поступка. Посебна пажња ће се обратити на положај фазе контроле оптужења у архитектоници поступка, након чега ће се приступити детаљној и суштинској анализи механизма контроле оптужења.

1. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ФАЗЕ ОПТУЖЕЊА ПРЕМА ЗАКОНИКУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Са усвајањем новог Законика о кривичном поступку¹, 2011. године, конституисан је нови модел првостепеног кривичног поступка који се састоји од два основна стадијума. Први стадијум редовног кривичног поступка схваћеног у ширем смислу, може се окарактерисати јавнотужилачким, јер је управо јавни тужилац руководилац овог дела поступка. Други стадијум кривичног поступка реализује се предузимањем одређених радњи од стране надлежног суда, те се може сматрати стадијумом судског кривичног поступка.

Потреба за дистинкцијом између наведених стадијума произилази из чињенице да се систематика првостепеног кривичног поступка не може адекватно приказати искључивим поимањем одређених његових делова као фазама јединствене целине. Сходно таквом ставу, може се закључити да се први стадијум кривичног поступка реализује спровођењем двеју фаза – спровођењем фазе предистраге и истраге. Овим стадијумом поступка доминира истражно начело карактеристично за инквизициони поступак, док је други стадијум кривичног поступка уређен сходно англо-саксонском

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 01/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 - одлука УС.

моделу кривичног поступка којим доминира оптужно начело.² Стадијум судског кривичног поступка се састоји од две фазе: фазе оптужења и фазе главног претреса и доношења пресуде.

Објашњена систематика првостепеног кривичног поступка посебно је важна имајући у виду чињеницу да се редовни кривични поступак покреће доношењем наредбе о спровођењу истраге.³ У том смислу, треба јасно одвојити наведене стадијуме поступка, имајући у виду моменат формирања кривичнопроцесног односа између суда, тужилаштва и окривљеног, чињеницу да стадијумима руководе различити државни органи, те и чињеницу да њима доминирају различита начела кривичнопроцесног права.

На основу свега наведеног може се закључити да је први стадијум редовног кривичног поступка у ужем смислу, према концепцији формираној Закоником, монофазан, те се реализује искључиво спровођењем једне фазе - фазе истраге. Међутим, евентуално редефинисање структуре Законика и разлагање фазе оптужења на две одвојене фазе, фазу подизања оптужнице и фазу испитивања оптужнице, створило би другачије стање. Стога, би се први стадијум редовног кривичног поступка састојао од две фазе – фазе истраге и фазе подизања оптужнице. Фазом испитивања подигнутог оптужног акта би започињао други стадијум кривичног поступка.

Истрагом, руководи јавно тужилаштво. Улога суда је минимализована, те суд у овој целини делује једино када је потребно преиспитати законитост и оправданост ограничења одређених права осумњиченог, односно када је потребно донети одређену одлуку са циљем извођења појединих доказа. Суд у првом стадијуму кривичног поступка не предузима радње *ex officio*, те се активно укључује тек након окончања истраге и подношења оптужнице суду.

Током истраге прикупљају се докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак, докази који су потребни да се утврди идентитет учиниоца, докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу као и други докази који могу бити од користи за поступак, а чије се извођење с обзиром на околности случаја, показује целисходним.⁴ Предузимање било које радње током истраге, ради остваривања описане сврхе зависи од воље јавног тужиоца. Могућност контроле поступања јавног тужиоца у овом

² Ђурђић, В., Перспектива новог модела кривичног поступка Србије, НБП. Наука, безбедност, полиција, 20(2), 2015, стр. 71.

³ Чл. 7 ст. 1 тач. 1 Законика о кривичном поступку.

⁴ Чл. 295 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

стадијуму кривичног поступка врло ограничена. Испуњеност услова за доношење наредбе о спровођењу, проширењу, прекиду, обустави, завршетку и допуни истраге, искључиво процењује јавни тужилац. Други субјекти немају право да против наведених одлука јавног тужиоца поднесу правни лек о коме би одлучивао суд. Евентуално, осумњичени и његов бранилац могу поднети приговор непосредно вишем јавном тужиоцу због одуговлачења поступка и других неправилности током истраге. Тек уколико приговор ових лица буде одбијен, могуће је поднети притужбу судији за претходни поступак.⁵

Како се оптужница јавног тужиоца заснива на резултатима истраге,⁶ у којој је он апсолутно доминантни субјект, Закоником је одређено да свако оптужење у редовном кривичном поступку подлеже судској контроли пре ступања на правну снагу. Контрола оптужнице је у Законнику регулисана у оквиру посебне главе која носи назив оптужење. Са подизањем оптужнице, почиње нова целина (нови стадијум) кривичног поступка у којој доминантну улогу преузима суд. Прва фаза у овој целини поступка је управо фаза оптужења. Иако јавни тужилац одлучује о томе када ће подићи оптужницу, ванпретресно веће одлучује о томе када ће она ступити на снагу. Тек у овој целини кривичног поступка заправо започиње суђење о кривичној ствари.

Фаза оптужења састоји се од две етапе, од етапе подизања оптужнице и од етапе њеног испитивања пред судом. Јавни тужилац подиже оптужницу када сматра да постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело и то у року од 15 дана од дана завршетка истраге. Наведени рок се евентуално може продужити за још 30 дана на основу одобрења непосредно вишег јавног тужиоца.⁷ Битно је нагласити да су наведени рокови инструктивне природе јер Закоником није санкционисано њихово пропуштање.⁸ Евентуално, уколико јавни тужилац након истека наведеног рока не подигне оптужницу или не изјави да одустаје од кривичног гоњења, окривљени, његов бранилац и оштећени могу поднети приговор непосредно вишем јавном тужиоцу. Уколико непосредно виши јавни тужилац решењем усвоји приговор издаће обавезно упутство надлежном јавном тужиоцу да у року, не дужем од 30 дана, подигне оптужницу. С обзиром на садржину цитиране законске одредбе може се закључити да

⁵ Чл. 312 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

⁶ Изузетно јавни тужилац може подигнути оптужницу и без претходно спроведене истраге (чл. 331 ст. 5 ЗКП). Оптужница која је подигнута без претходно спроведене истраге, на основу резултата предистражног поступка, такође подлеже испитивању од стране ванпретресног већа.

⁷ Чл. 331 ст. 1 и ст. 2 Законика о кривичном поступку

⁸ Кнежевић, С., Кривично процесно право, посебни део, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2019, стр. 58.

иако непосредно виши јавни тужилац усвоји приговор окривљеног, то неће имати позитивне последице на његов процесни положај. Усвајање приговора за последицу има издавање обавезног упутства да се подигне оптужница, што никако не може ићи у прилог окривљеном. Стога, требало би изменити садржину ове законске одредбе и омогућити да након усвајања приговора, непосредно виши јавни тужилац изда обавезно упутство надлежном јавном тужиоцу да у одређеном року изјави да одустаје од кривичног гоњења или да подигне оптужницу.

Надлежни јавни тужилац оптужницу подиже тако што је доставља ванпретресном већу. Са достављањем оптужнице суду започиње поступак судске контроле оптужнице. Одредбе које важе за подношење оптужнице и њено испитивање, сходно се примењују и на приватну тужбу која се односи на извршење кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању дужем од осам година.⁹ Међутим, у пракси готово да нема таквих случајева. Редован кривични поступак се приватном тужбом може покренути једино поводом извршења кривичног дела тешка крађа, учињеног од стране организоване криминалне групе, односно уколико вредност украдених ствари прелази износ од милион и петсто хиљада динара¹⁰, те и због кривичног дело превара, уколико прибављена имовинска корист или нанета штета прелази износ од милион и петсто хиљада динара.¹¹ Кривични поступак због извршења наведених кривичних дела може се иницирати приватном тужбом само уколико су извршена према брачном другу, лицу са којим учинилац живи у трајној ванбрачној заједници, сроднику по крви у правој линији, брату или сестри, усвојоцу или усвојенику или другим лицима са којима учинилац живи у заједничком домаћинству.¹² Потребно је истаћи да сходно одредбама важећег Законика, није могуће да се кривични поступак пред судом покрене на основу оптужнице оштећеног, с обзиром на чињеницу да оштећени у истрази не може стећи својство супсидијарног тужиоца, било да јавни тужилац по кривичној пријави уопште не покрене истрагу, било да је након покретања обустави.¹³

Поступак судске контроле оптужнице, као друга етапа фазе оптужења, обавља се по службеној дужности, без претходне иницијативе било које странке и састоји се из неколико делова. Након пријама оптужнице суд, односно ванпретресно веће из чл. 21

⁹ Чл. 331 ст. 6. Законика о кривичном поступку,

¹⁰ Чл. 204 ст. 4 у вези за ст. 1 Кривичног законика („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

¹¹ Чл. 208 ст. 4 у вези са ст. 1 и 2 Кривичног законика.

¹² Чл. 222 Кривичног законика

¹³ Ђурђић, В., Нови ЗКП РС и контрола оптужбе, *Journal of Criminology and Criminal Law (JCCL)*, 52(3), 2014, стр. 65.

ст. 4 ЗКП, испитује формалну исправност оптужнице. Уколико веће заузме став да је оптужница формално исправна, исту ће доставити окривљеном, који у року од осам дана од пријема оптужнице може поднети писани одговор. Након тога, веће приступа испитивању основаности и ваљаности оптужнице, односно испитивању чињенице да ли у конкретном случају постоји оправдана сумње да је окривљени извршио кривично дело. Међутим, сама форма поступка контроле није детаљно регулисана процесним законодавством. Такође, није јасно дефинисано на који ће начин веће позивних судија одлучити о законитости и основаности оптужбе. Иако са фазом оптужења и етапом контроле оптужбе кривични поступак из прве јавнотужилачке целине прелази у другу, судску целину, законодавац није прописао на који начин ће се реализовати основни елементи адверзијалног система. Нема одредаба које регулишу степен јавности ове етапе кривичног поступка. Чак се не предвиђа ни непосредно присуство странака које обавезно учествују у кривичном поступку. Контрадикторност је остварена само на посредан начин, кроз могућност окривљеног и његовог браниоца да суду поднесе писани одговор на оптужницу. При томе, Закоником није одређено да је суд обавезан да приликом испитивања оптужнице узме у обзир одговор окривљеног.

2. ПОСТУПАК СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ВАЖЕЋЕГ ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА

У овом делу рада биће описан поступак, сходно одредбама важећег Законика о кривичном поступку, кроз који се реализује етапа судске контроле оптужнице у оквиру фазе оптужења. Иако процесним законодавством нису детаљно регулисани сви аспекти ове етапе, Законик садржи одредбе чијим разматрањем се могу одредити њене основне карактеристике. Етапа судске контроле оптужнице састоји се од испитивања формалне исправности и суштинске ваљаности оптужнице. Ове две целине одвојена су радњом достављања оптужнице окривљеном.

Поступак судске контроле оптужбе не иницира се захтевом странака у кривичном поступку, већ свака подигнута оптужница подлеже судској контроли по службеној дужности. Међутим, при томе треба имати у виду чињеницу да се свака оптужница *ex officio* испитује само у формалном смислу, што не мора да буде случај са

испитивањем оптужнице у материјалном смислу.¹⁴ Наиме, уколико јавни тужилац и окривљени закључе споразум о признању кривичног дела пре подизања оптужнице, јавни тужилац ће суду заједно са споразумом доставити и оптужницу која чини саставни део тог споразума, при чему се на такву оптужницу не примењују одредбе о испитивању оптужнице у материјалном смислу.¹⁵ Такође, Законик изричито прописује да се у материјалном смислу не испитује се ни нова, односно измењена оптужница коју тужилац поднесе у току главном претреса.¹⁶

2.1. Испитивање формалне исправности оптужнице

Након што јавни тужилац достави оптужницу ванпретресном већу, оно приступа испитивању чињенице да ли је оптужница прописно састављена у смислу одредбе члана 332 ЗКП-а. Како је оптужница строго формалан акт, Закоником су прописани обавезни елементи које оптужница треба да садржи, те у фази испитивања формалне исправности оптужнице веће испитује да ли оптужница садржи све обавезне елементе. Оптужница треба да садржи следеће:

- личне податке о окривљеном на основу којих се може утврдити његов идентитет, те и податке о томе да ли се окривљени налази на слободи или у притвору, као и податке о томе колико је евентуално окривљени провео времена у притвору;¹⁷
- опис дела из ког произилазе законска обележја кривичног дела, време и место извршења кривичног дела, предмет на коме је и средство којим је извршено кривично дело, као и остале околности потребне да се кривично дело тачније одреди;
- законски назив кривичног дела, са навођењем одредаба закона које се по предлогу тужиоца имају применити;
- означавање суда пред којим ће се одржати главни претрес;

¹⁴ Трешњев, А., Судска контрола оптужнице у Србији, Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2014, стр. 303.

¹⁵ Чл. 313, ст. 4 и ст. 5 Законика о кривичном поступку.

¹⁶ Чл. 409 ст. 4 Законика о кривичном поступку.

¹⁷ Поред имена и презимена окривљеног, у оптужници треба да буде наведен јединствени матични број грађана или број личног документа, надимак окривљеног, име и презиме родитеља, девојачко породично име мајке, место и датум рођења окривљеног, место становања, држављанство, занимање, породичне прилике, степен образовања, писменост, имовно стање, ранија осуђиваност, те и чињеница да ли се против окривљеног води поступак за друго кривично дело. Све ове чињенице утврђују се приликом првог саслушања окривљеног, на основу одредбе чл. 85 ст. 1 ЗКП.

- предлог доказа које треба извести на главном претресу, уз назначење имена сведока и вештака, списка и предмета који служе као доказ;
- образложење у коме ће се, према резултатима истраге, описати стање ствари, навести докази којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања, изнети одбрана окривљеног и становиште тужиоца о наводима одбране.

Поред наведених обавезних елемената, оптужница може да садржи и предлог да се према окривљеном одреди притвор, уколико се он налази на слободи у тренутку подизања оптужнице. Односно, уколико се окривљени већ налази у притвору, оптужница може да садржи предлог да се окривљени пусти на слободу.

Оно што се у пракси поставља као питање јесте обим испитивања формалне исправности оптужнице. У теорији и пракси различит је став о томе да ли веће у овом стадијуму контроле оптужнице треба само да утврди да ли акт садржи све обавезне елементе или веће треба да се упусти у оцену тога да ли су сви обавезни елементи адекватно и правилно наведени у оптужници. При томе се мора водити рачуна о томе да се приликом испитивања формалних захтева веће не може упуштати у суштину оптужења.¹⁸ Стога, може се закључити да граница испитивања формалне исправности оптужнице досеже све до момента до кога се веће, испитујући оптужницу, не упушта у разматрање критеријума од којих зависи доношење одлука из члана 337 до 339 ЗКП-а.

Када се разматра први обавезни елемент, јасно је да оптужница мора да садржи податке подобне за несумњиво утврђивање идентитета окривљеног. Такви подаци засигурно јесу име и презиме окривљеног, његов јединствени матични број, као и држављанство. Међутим, Законик прописује да оптужница, осим наведених података треба да садржи и податке о породичним, личним и имовинским приликама окривљеног. То су сви они подаци који се приликом првог саслушања требају узети од окривљеног.¹⁹ Јасно је да ће веће вратити оптужницу тужиоцу ради исправљања утврђених недостатака уколико оптужница не садржи име и презиме окривљеног, његов јединствени матични број, држављанство, односно адресу пребивалишта или боравишта, или уколико ти подаци нису правилно наведени. Сви ови подаци битни су за идентификацију окривљеног, те и за евентуално уредно достављање оптужнице окривљеном, као и ради даљег вођења кривичног поступка. Са друге стране, поставља се питање да ли је оправдано, сходно начелу ефикасности и експедитивности

¹⁸ Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., Коментар Законика о кривичном поступку, Службени гласник, Београд, 2012, стр. 706.

¹⁹ Чл. 85 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

кривичног поступка, тужиоцу вратити, са циљем исправљања, оптужницу која не садржи податке као што су име и презиме родитеља, девојачко породично име мајке, занимање окривљеног, степен образовања, породичне прилике, имовно стање окривљеног или податке о ранијој осуђиваности. Наведени подаци нису од одлучујућег значаја за утврђивање идентитета окривљеног. Такође, они могу бити лако утврђени током даљег кривичног поступка. На основу тога, чини се да постоји оправдање да се ради ефикаснијег спровођења поступка, у пракси занемари евентуално науношење појединих личних података окривљеног. У том смислу, одредба чл. 332 ст. 1 тач. 1 ЗКП-а, се не би требала превише круто тумачити и то искључиво са циљем задовољења правила строгог формализма.

Други обавезни елемент оптужнице је опис дела из ког произилазе законска обележја кривичног дела. Овај део је изузетно значаја, с обзиром на чињеницу да ће евентуална пресуда морати да буде заснована управо на чињеничном опису којег је оптужницом утврдио тужилац. Међутим, обим контроле формалне исправности оптужнице приликом разматрања овог обавезног елемента мора се уже поставити. Наиме, уколико је услед очигледне омашке погрешно назначено време или место извршења кривичног дела, те назив предмета на коме је и средства којим је извршено кривично дело веће ће донети одлуку којом оптужницу враћа тужиоцу ради исправљања недостатака. Али уколико тужилац изостави приликом описа кривичног дела неко од његових законских обележја веће не би имало овлашћење да врати оптужницу на уређење у фази контроле формалне исправности, јер би се у том случају радило о томе да дело које је предмет оптужбе није кривично дело, а што је предмет испитивања материјалне исправности оптужнице.²⁰ Уколико би веће вратило оптужницу на уређење због таквог недостатка, тиме би се повредила права окривљеног, с обзиром на чињеницу да се последице враћања оптужнице са циљем исправке и доношења одлуке којом се поступак обуставља, драстично разликују.

Слична је ситуација и са погрешним означањем суда пред којим ће се главни претрес одржати. Уколико тужилац у оптужници не наведе назив суда пред којим се треба одржати главни претрес, односно уколико назив суда није прецизно одређен, оправдано је да веће оптужницу врати ради исправљања недостатака. Међутим, веће у овој фази испитивања оптужнице није овлашћено да тужиоцу врати оптужницу зато што сматра да је наведен погрешан суд пред којим се треба одржати главни претрес,

²⁰ Трешњев, А., *op. cit.* фн. 14, стр. 304.

односно због тога што је оптужница достављена неодговарајућем суду. У том случају веће би морало да утврди да је суд коме је поднета оптужница ненадлежан, те да донесе решење о ненадлежности суда и предмет упути суду којег сматра надлежним.

Образложење је још један обавезни елемент који треба да чини садржину сваке оптужнице. Поред тога што ће вреће вратити оптужницу тужиоцу на уређење уколико она уопште не садржи образложење, исто ће поступити и у ситуацији када образложење није одговарајуће садржине. На основу садржине одредбе члана 332 став 1 тачка 6 ЗКП-а у образложењу треба да буде представљено стање кривичне ствари, треба да буду наведени докази којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања, те образложење треба да садржи и целокупну одбрану окривљеног, као и став тужиоца о наводима одбране. Уколико неки од наведених елемената није наведен у образложењу, веће треба да поступи сходно одредби члана 333 став 2 ЗКП-а и оптужницу врати тужиоцу да исправи недостатке. Такође, веће би требало вратити оптужницу тужиоцу на уређење и уколико су чињенице и наводи садржани у образложењу несагласни чињеницама представљеним у опису дела из диспозитива оптужнице.

Даље, одредбом члана 333 став 1 ЗКП-а прописано је да се оптужница доставља суду у онолико примерака колико има окривљених и њихових бранилаца, уз достављање још једног примерка за суд. У смислу наведеног, поједини аутори сматрају да се оптужница, у фази испитивања њене формалне исправности, треба вратити тужиоцу на уређење уколико она није достављена у одговарајућем броју примерака, иако Законом такво поступање није изричито прописано. Имајући у виду начело ефикасности кривичног поступка, посматрано са аспекта праксе, овакав став се не може сматрати оправданим. Није потребно додатно шире тумачење критеријума за утврђивање формалне исправности оптужнице, јер би то довело до непотребног одуговлачења поступка њене контроле. Након што прими оптужницу, веће одмах може да утврди да ли је она достављена у одговарајућем броју примерака. Уколико утврди да је потребно доставити још преписа, председник већа се дописом може обратити надлежном тужиоцу и захтевати достављање одговарајућег броја примерака оптужнице. Такође, веће може приступити испитивању формалне исправности оптужнице иако она није достављена у одговарајућем броју примерака. Након што утврди да је оптужница формално исправна, а пре него што приступи достављању оптужнице окривљеном, председник већа може захтевати од тужиоца да достави оптужницу у довољном броју примерака. Овакво поступање би убрзало поступак судске контроле оптужнице, јер се треба сматрати да чињеница да оптужница није

достављена у одговарајућем броју примерака, не мора бити утврђена на седници већа, већ је може утврдити председник ванпретресног већа одмах након пријема оптужнице. Стога, није потребно да веће након седнице донесе одлуку да се оптужница треба вратити са циљем достављања додатних преписа, већ председник већа дописом може захтевати од тужиоца такво поступање. Такође, уколико оптужница не буде достављена у одговарајућем броју примерака веће може применити одредбу члана 229 став 5 ЗКП-а и оптужницу умножити у одговарајућем броју примерака о трошку тужиоца.

Уколико, након пријема оптужнице, веће установи да она не садржи све обавезне елементе, односно да није формално исправна, вратиће је тужиоцу да у року од три дана исправи недостатке. Из оправданих разлога, на захтев тужиоца, веће може продужити овај рок.²¹

Међутим, Закоником није регулисан начин на који веће треба да испита формалну исправност оптужнице, нити је прописано којом врстом одлуке ванпретресно веће треба вратити оптужницу тужиоцу са циљем отклањања недостатака.

Када се разматра начин на који веће треба да испита формалну исправност оптужнице, треба најпре утврдити да ли веће одлуку доноси у седници, на исти онај начин на који то чини приликом испитивања основности оптужења у материјалном смислу, те да ли се приступа већању и гласању. Даље, у пракси постоји дилема о томе да ли веће треба да донесе формални акт којим ће констатовати да ли је оптужница формално исправна или је довољно да веће приступи достављању оптужнице окривљеном. Такође, поставља се питање да ли веће оптужницу враћа на исправљање тужиоцу решењем, наредбом или дописом.

Језичким тумачењем одредбе којом је одређено испитивање формалне исправности оптужнице, може се закључити да такво испитивање врши веће, а што је једино могуће по одржаној седници већа. Сходно томе, може се закључити да веће одлучује по спроведеном већању и гласању. Супротно наведеном, у пракси постоје примери да приликом испитивања формалне исправности оптужнице већа појединих судова састављају записник о предузимању процесних радњи у смислу члана 232 став 1 ЗКП-а. Спорно је да ли се састављањем записника о предузимању процесних радњи током поступка може надоместити недостатак састављања записника о већању и гласању. Испитивање формалне исправности оптужнице не може се поистоветити са предузимањем процесних радњи током поступка. Мора се имати на уму чињеница да

²¹ Чл. 333 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

испитивање формалне исправности оптужнице резултира доношење одлуке од стране већа из члана 21 став 4 ЗКП-а, те је у тој ситуацији исправније саставити записник о већању и гласању, а не записник о бележењу радње.²²

С обзиром на чињеницу да је став суда о формалној исправности оптужнице резултат већања и гласања ванпретресног већа, закључује се да налаз суда треба бити утврђен формалном одлуком, односно решењем. Једино решење може бити адекватна одлука која ће уследити након гласања чланова ванпретресног већа. Овакав став треба да опстане независно од тога да ли веће донесе позитивну или негативну одлуку о формалној исправности оптужнице. Дакле, уколико веће нађе да је оптужница формално исправна, о томе треба да донесе решење, након чега ће председник већа приступити достављању оптужнице окривљеном и његовом браниоцу. Такође, уколико веће закључи да оптужница није прописно састављена о томе треба да донесе решење које ће садржати налог тужиоцу да у одређеном року исправи утврђене недостатке.²³ На наведена решења странкама и браниоцу се не би требало признати право жалбе.²⁴

Након што веће донесе решење да је оптужница формално неисправна, јавни тужилац је дужан да је исправи у року од три дана од дана пријема решења. Евентуално, на захтев тужиоца и из оправданих разлога веће може да продужи наведени рок. Постојање оправданих разлога је фактичко питање које суд процењује у сваком конкретном случају,²⁵ при чему се посебно цене околности као што су обим оптужења, сложеност чињеничног супстракта, комплексност кривичне ствари, број окривљених и количина формалних недостатака оптужнице утврђених од стране већа.

Уколико јавни тужилац пропусти рок за исправљање оптужнице, веће ће решењем одбацити оптужницу. Међутим, закоником нису предвиђене последице делимичног исправљања оптужнице, односно није дефинисано како веће треба да поступи у случају да тужилац након исправљања не отклони све недостатке које је веће утврдило, већ отклони само неке од њих и суду достави такву оптужницу. О том питању став је заузело посебно одељење за организовани криминал Вишег суда у

²² Трешњев, А., *op. cit.* фн. 14, стр. 306.

²³ Због неуједначене праксе о питању форме одлуке којом веће враћа оптужницу тужиоцу на уређење, посебно одељење за организовани криминал Вишег суда у Београду на одржаној седници дана 26.04.2012. године заузело је став да се оптужница треба вратити тужиоцу одлуком састављеном у форми решења на које није дозвољена жалба – објављено у Билтену Вишег суда у Београду, бр. 82, Београд, 2012, стр. 21.

²⁴ Немогућност странака и браниоца да изјаве жалбу против решења већа донетих у поступку оптужења одређена је као правило чланом 465 став 2 ЗКП-а. Од овог правила могуће је одступање само у оним случајевима у којима законик гарантује странкама могућност подношења правног лека.

²⁵ Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., *op. cit.*, фн. 18

Београду на седници одржаној 28.02.2012. године. Наиме, сходно том правном схватању, уколико тужилац само делимично исправи недостатке у оптужници, оптужница ће поново бити враћена тужиоцу са циљем уклањања недостатака уз упозорење да ће иста бити одбачена уколико јавни тужилац не поступи у свему сходно наложима суда.²⁶ Овакво правно схватање је последица ширег тумачења одредаба Законика, јер њиме није изричито забрањено овакво поступање. Међутим, уколико тужилац након решења о формалној неисправности оптужнице, поново суду поднесе оптужницу која садржи недостатке, требало би сматрати да је тужилац пропустио рок за уређење оптужнице, те би у том случају требало донети решење о одбацивању оптужнице, сходно одредби члана 333 став 3 ЗКП-а. Давање тужиоцу додатне могућности да исправи неуредну оптужницу чини се на штету одбране, те суд јасно исказује благонаклоност према страни оптужбе, што у битном нарушава основне постулате кривичног поступка. Иако овакво поступање ванпретресног већа није изричито забрањено Закоником, те не може представљати битну повреду одредаба поступка, јасно изражава неоправдано блаже поступање према страни оптужбе. Стога, може да доведе до постојања околности које изазивају сумњу у непристрасност судија ванпретресног већа, што представља околност за изузеће судија од судијске дужности у том предмету. На основу наведеног, може се закључити да би веће требало да донесе решење о одбацивању оптужнице уколико тужилац у остављеном року не исправи све формалне недостатке. При томе се тужиоцу не би требала дати додатна могућност за исправљање недостатака.

Исто тако треба поступити и у случају када приватни тужилац не отклони формалне недостатке приватне тужбе у остављеном року, са тим што веће тада треба да донесе решење којим се оптужба одбија.

Оно што остаје као спорно, јесте немогућност тужиоца, односно приватног тужиоца, да изјаве правни лек на решење суда о одбацивању оптужнице, односно правни лек на решење суда којом се приватна тужба одбија. Иако се оваквом одлуком суда поступак дефинитивно не окончава када је у питању оптужница јавног тужиоца,²⁷ чини се да је исправније тужиоцу дати могућност да побија решење о одбацивању оптужнице због формалних недостатака жалбом о којој би одлучила виша инстанца. Наиме, са једне стране тужилац чим је поднео оптужницу сматрао је да је она формално

²⁶ *Ibid.*, стр. 707.

²⁷ Након што оптужница тужиоца буде одбачена тужилац има могућност да поновно поднесе оптужницу суду поводом исте кривичне ствари, с обзиром на чињеницу да се кривична ствар не сматра пресуђеном (*res iudicata*).

исправна, а са друге стране веће је заузело другачији став. Сходно том спору, како тужилац сматра другачије од ванпретресног већа, треба да има могућност да иницира поступак у коме би о формалној исправности оптужнице дефинитивно одлучио непосредно виши суд.

Ово питање је још значајније када се ради о доношењу решења којим се одбија приватна тужба због формалних недостатака, с обзиром на чињеницу да се доношењем овог решења поступак дефинитивно окончава, те да приватна тужба поводом исте кривичне ствари не може опет бити поднета. Стога, Законик би се требао кориговати у том смислу да се омогући испитивање решења којим се приватна тужба одбија због формалних недостатака, у поступку којег би иницирао приватни тужилац, а о чему би дефинитивно одлучио непосредно виши суд.

Након што ванпретресно веће донесе одлуку о томе да је оптужница прописано састављена, председник већа ће донети наредбу о достављању оптужнице окривљеном. Иако Законик то изричито не прописује, сматра се да се оптужница доставља и браниоцу окривљеног. По доношењу решења о формалној исправности оптужнице и по наредби о достављању оптужнице окривљеном, испитивање формалне исправности оптужнице се сматра окончаним и веће у даљем току етапе испитивања оптужнице не може самоиницијативно исту вратити тужиоцу ради исправљања процесних недостатака. У наредној етапи, ванпретресно веће приступа испитивању формално исправне оптужнице у материјалном смислу.

2.2. Достављање оптужнице окривљеном и одговор на оптужницу

Како је већ претходно објашњено, стадијум испитивања формалне исправности оптужнице одвојена је од стадијума испитивања оптужнице у материјалном смислу и то радњом достављања оптужнице окривљеном и пријемом одговора на оптужницу. Иако се наведеним процесним моментима не придаје велики значај у пракси, они се чине важни с обзиром на чињеницу да се треба заузети став да се тек након реализације тих момената може приступити испитивању оптужнице у материјалном смислу. Уколико би веће приступило испитивању оптужнице пре истека рока за подношење одговора на исту, односно пре достављања одговора суду, то би обесмислило право окривљеног на подношење одговора. Овај институт, иако представља посредан начин реализације начела контрадикторности у фази оптужења, Закоником није детаљно

регулисан. Није чак гарантовано ни то да веће приликом испитивања оптужнице мора да узме у обзир наводе из одговора на исту.

Одговор на оптужницу могу поднети окривљени и његов бранилац. Он треба да буде концентрисан на побијање става тужиоца заузетог поводом одређених доказа и чињеница које се њима доказују. Такође, одговором на оптужницу се може указивати на одређене процесне неправилности које су се јавиле током истраге, те указивати на то да се у списима предмета налазе записници, односно обавештења која иначе треба издвојити сходно одредбама члана 237 став 1 и 2 ЗКП-а. Дакле, одговором на оптужницу треба представити наводе који одговарају процесном тренутку у коме се подноси, овлашћењима ванпретресног већа, односно предмету одлучивања конкретне етапе поступка. Њиме се може истицати и приговор стварне, односно месне ненадлежности суда коме је оптужница поднета. Коначно, одговор на оптужницу треба да има за циљ да представи аргументе на основу којих би веће могло да донесе решење да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља, односно да се оптужба одбија или одбацује. Такав циљ ће се остварити образлагањем чињеница због којих треба заузети став да дело које је предмет оптужбе није кривично дело, да постоје околности које трајно, односно привремено искључују кривично гоњење, те да нема довољно доказа који поткрепљују постојање оправдане сумње да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе.

2.3. Испитивање оптужнице у материјалном смислу

Испитивање оптужнице у материјалном смислу почиње након истека рока за подношење одговора на оптужницу. Започета етапа контроле оптужбе треба да буде окончана у року од 15 дана од дана истека рока за подношење одговора на оптужницу.²⁸ Поставља се питање да ли се наведени рок увек рачуна од дана истека рока за подношење одговора или се овај рок евентуално рачуна од подношења одговора на оптужницу суду, уколико се тај тренутак не поклапа са даном истека рока за подношење одговора. Како другачије није прописано Закоником, требало би се сматрати да ће се рок за одлучивање о законитости и основаности оптужнице рачунати увек од дана који следи истеку рока од осам дана од дана достављања оптужнице окривљеном,²⁹ без обзира да ли је окривљени пре истека тог рока већ поднео одговор

²⁸ Чл. 337 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

²⁹ Чл. 336 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

суду. Оваквом ставу иде у прилог и чињенице да окривљени, односно његов бранилац могу, након достављања одговора суду, у прописаном року, евентуално доставити и допуну одговора, иако та могућност Закоником није изричито прописана. Евентуално, у случају да се након пријема оптужнице, окривљени и његов бранилац изричито одрекну права на подношење одговора на оптужницу, тада би ванпретресно веће требало да започне испитивање оптужнице у материјалном смислу одмах по пријему поднеска о одрицању од наведеног права. У том случају, рок за испитивање оптужнице би се требао рачунати од дана одрицања. Таквим поступањем би се убрзало окончање фазе оптужења.

Уколико се оптужница подиже према већем броју окривљених, те уколико је оптужницу потребно доставити већем броју бранилаца, рок од 15 дана за спровођење испитивања оптужнице у материјалном смислу рачуна се након истека рока од 8 дана који тече према лицу које је последње примило оптужницу.

Треба имати у виду чињеницу да је прописани рок за окончање стадијума испитивања оптужнице у материјалном смислу инструктивне природе. Недоношење одлуке није санкционисано било каквим процесним последицама.³⁰ Стога, овако дефинисан рок за одлучивање о исправности поднете оптужнице нема претераног значаја у пракси.

Како Закоником није другачије дефинисано, требало би сматрати да исто ванпретресно веће које је одлучивало о формалној исправности оптужнице, одлучује и о исправности оптужнице у материјалном смислу. Сprovedена етапа испитивања оптужнице може да резултира доношењем одлука различитих врста. Неким одлукама се поступак дефинитивно окончана, те оне имају снагу да доведу до процесног стања *res iudicata*. Другим одлукама веће одлучује о одређеним процесним питањима од којих зависи даље вођење поступка. Коначно, уколико не донесе ни једну другу одлуку, веће ће донети одлуку којом се оптужница потврђује.

2.3.1. Решење о ненадлежности суда

У стадијуму испитивања оптужнице у материјалном смислу веће најпре приступа разматрању своје надлежности. Ово је последњи процесни тренутак у којем суд може да испитује своју надлежност у пуном обиму. Наиме, у овој етапи веће може одлучити како о својој стварној, тако и о месној ненадлежности, што касније током

³⁰ Решење Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 310/2014 од 27.03.2014. године.

поступка није више могуће имајући у виду одредбу члан 34 став 3 ЗКП-а. Сходно цитираној законској одредби, суд се, после потврђивања оптужнице, не може огласити месно ненадлежним, нити странке могу истицати приговор месне ненадлежности. Дакле, суд у етапи поступка, води рачуна о својој стварној и месној надлежности по службеној дужности.

Доносећи одлуку о својој надлежности, суд узима у обзир само чињенични опис утврђен диспозитивом оптужнице. Овакав став произилази из одредбе члана 340 ЗКП-а, којим је одређено да суд приликом доношења решења о ненадлежности није везан за правну квалификацију дела која је наведена у оптужници или приватној тужби.

2.3.2. Решење о издвајању записника о доказима који не могу бити коришћени у кривичном поступку

Обавезу контроле законитости доказа прикупљених током претходног стадијума кривичног поступка, има судија за претходни поступак. Циљ овакве контроле јесте да незаконити докази не стигну до ванпретресног већа које треба да испита да ли је постојање оправдане сумње поткрепљено адекватним доказним материјалом. Међутим, уколико судија за претходни поступак пропусти да издвоји одређене доказе, решење о издвајању може донети ванпретресно веће. Приликом испитивања оптужнице у материјалном смислу, ванпретресно веће је дужно да по службеној дужности донесе решење о издвајању записника или обавештења из списка предмета, уколико утврди да се они односе на доказе који се не могу користити у кривичном поступку, односно на доказе на којима не може бити заснована судска одлука. Такви докази су они који су непосредно или посредно, односно сами по себи или према начину прибављања у супротности са Уставом, Закоником о кривичном поступку, другим законом или општеприхваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима.³¹ Закоником је изричито наглашено да ће се из списка предмета издвојити обавештења која су грађани дали јавном тужиоцу и полицији у смислу члана 282 став 1 тачка 2 и став 4 и члана 288 ЗКП-а. Од издвајања су изузети записници који су састављени на основу члана 289 став 4 ЗКП-а.³² Оцену законитости ванпретресно веће врши увидом у списе предмета које је јавни тужилац доставио уз оптужницу, приликом њеног подношења.³³

³¹ Чл. 16 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

³² Чл. 237 ст. 3 Законика о кривичном поступку.

³³ Чл. 333 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

Међутим, у теорији се појавило питање оправданости оваквог законског решења. Наиме, постоји схватање да поступак треба бити тако уређен да ванпретресно веће уопште не сазна за постојање незаконитих доказа, с обзиром на чињеницу да је мала корист од тога што ће веће издвојити записнике и обавештења након њима „инфицира“ свој суд.³⁴ Управо из тог разлога, Закоником је одређено да најпре изузимање незаконитих доказа врши судија за претходни поступак. Како је у пракси могуће да и поред такве контроле одређени незаконити докази остану у списима предмета који се достављају ванпретресном већу, чини се оправданим овластити и ванпретресно веће да донесе одлуку о издвајању одређених записника и обавештења. Иако би веће знало за постојање незаконитих доказа, те и за резултате до којих се дошло њиховом употребом, веће након издвајања таквих доказа, не би могло исте користити приликом образлагања своје одлуке. Стога, став већа не би могао да се правно заснује на таквим доказима. Такође, двоструком контролом законитости доказног материјална, повећава се могућност издвајања таквих доказа из списка предмета, пре него што они, након евентуалног потврђивања оптужнице, буду достављени судећем већу.

На решење ванпретресног већа о издвајању записника о обавештења из списка предмета дозвољена је посебна жалба.

Након правноснажности решења о издвајању записника и обавештења, они се стављају у посебан и запечаћен омот, те се предају на чување судији за претходни поступак одвојено од осталих списка. Те списе странке не могу разгледати.³⁵ Након правноснажног окончања кривичног поступка, спис са издвојеним доказима се уништава. Евентуално, списи се могу чувати и дуже, уколико је покренут судски поступак поводом процесуирања начина прибављања таквих доказа. У том случају, списи предмета се чувају до правноснажног окончања тог поступка.³⁶

2.3.3. Одлука о допуни, односно спровођењу истраге или о прикупљању одређених доказа

Закоником је прописано да у стадијуму испитивања оптужнице у материјалном смислу, веће може да нареди да се истрага допуни, односно да се спроведе или да се прикупе одређени докази. Наредба да се истрага допуни биће донета уколико је оптужница подигнута након спроведене истраге, док ће наредба да се истрага спроведе

³⁴ Ђурђић, В., *op. cit.*, фн. 13, стр. 77.

³⁵ Чл. 237 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

³⁶ Чл. 84 ст. 2 и 3 Законика о кривичном поступку.

бити донета уколико је оптужница подигнута без претходног спровођења истраге у смислу одредбе члана 331 став 5 ЗКП-а. Наредба да се прикупе одређени докази издаје се приватном тужиоцу имајући на уму да приватни тужилац не спроводи истрагу, већ самостално прикупља одређене доказе са циљем поткрепљења навода изнетих у приватној тужби.³⁷

Одлуку да се оптужни акт враћа тужиоцу ради допуне, односно спровођења истраге, или да би се прикупили одређени докази веће може донети уколико утврди да је то потребно ради бољег разјашњење ствари, односно ради омогућавања испитивања основаности оптужнице. Међутим, у теорији, али и у пракси, ова одредба окарактерисана је спорном из више разлога.

Најпре, није јасно дефинисано каквог квалитета треба да буду околности које би могле да захтевају боље разјашњење ствари. Дакле, запажено је да је врло танка граница између ситуације која захтева боље разјашњење ствари и ситуације у којој тужилац није доставио довољно доказа којима би поткрепио своје тврдње, а сходно чему би суд морао да донесе одлуку да нема места оптужби. У теорији је спорно то што се у овој фази поступка већу даје овлашћење да утиче на ток и резултате истраге, предлажући допуну доказног материјала.

При разматрању одредбе члана 337 став 3 ЗКП-а и могућности суда да утиче на садржину доказног материјала, нејасно је на који начин би конкретно суд могао да утврди да је потребно боље разјашњење кривичне ствари. Наиме, праксом домаћих судова утврђено је да током испитивања исправности оптужнице у материјалном смислу надлежном суду није дозвољено да врши оцену представљених доказа по квалитету.³⁸ На основу тога се закључује да веће евентуално, може наћи да се ради о нејасноћама које постоје у ставу тужиоца заузетом према изведеним доказима и утврђеним чињеницама током истраге, а наведеном у образложењу оптужнице. Међутим, чињеница да је образложење нејасно, односно да је противуречно диспозитиву оптужнице, треба да представља формални недостатак оптужнице, те такву оптужницу у стадијуму испитивања њене формалне исправности веће треба да врати тужиоцу ради исправке. Дакле, такве нејасноће не би требале да буду предмет испитивања оптужнице у материјалном смислу. Сваки другачији налаз већа, у смислу нејасноћа које се односе на недостатак доказа, захтевао би доношење одлуке којом се утврђује да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља јер нема

³⁷ Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., *op. cit.*, фн. 18, стр. 712.

³⁸ Решење Апелационог суда у Нишу Кж2 бр. 765/2014 од 05.09.2014. године.

довољно доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио дело које је предмет оптужбе.

Садашња концепција кривичног поступка, у коме је истрага у потпуности поверена јавном тужиоцу, док је главни претрес уређен као адверзијални, није складна са одредбом према којој суд може да наложи извођење доказа у фази истраге. За разлику од раније важећег Законика о кривичном поступку,³⁹ сходно коме је спровођење истраге било у надлежности суда, сада суд у истом делу поступка има минимална овлашћења, при чему суду чак није дозвољено ни да врши контролу оправданости покретања и завршетка истраге. Стога, чини се да је овлашћење суда да касније, у фази оптужења, налаже тужиоцу да у фази истраге изведе одређене доказе у несагласности са садашњим концептом кривичног поступка. При томе, могућност суда да током главног претреса одреди извођење доказа знатно је сужена. Суд може дати налог странци да предложи допунске доказе, а изузетно може сам одредити да се такви докази изведу, само уколико оцени да су изведени докази противуречни или нејасни и да је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправи.⁴⁰ Закључак би био да је законодавац проширио овлашћења ванпретресног већа у смислу налагања странкама извођење одређених доказа, у односу на овлашћења судећег већа у том смислу.⁴¹ Овакав став законодавца представља тежњу да се, утицајем ванпретресног већа на чињенични супстракт и доказни материјал, умањи могућност за грешку тужиоца приликом подизања оптужнице, те да евентуално учини вођење главног претрес и доношење првостепене одлуке лакшим.

Са друге стране, поставља се питање да ли суд оваквим поступањем делује на штету окривљеног, односно евентуално на штету тужиоца. Суд оваквом одлуком дефинитивно утиче на спровођење истраге, те утиче и на састављање оптужног акта. Када веће наложи да се истрага спроведе, односно допуни, обично има у виду чињенице које би се могле утврдити током допуне, односно спровођења истраге. Те чињенице чешће јесу утврђене у корист оптужбе.⁴² Стога, ванпретресно веће, већ у фази испитивања оптужнице у материјалном смислу ставља једну страну у повољнији

³⁹ "Сл. лист СРЈ", бр. 70/2001, 68/2002, "Сл. гласник РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007 и 72/2009.

⁴⁰ Чл. 15 ст. 4 Законика о кривичном поступку.

⁴¹ Ђурђић, В., *op. cit.*, фн. 34.

⁴² Оваква чињеница темељи се на ставу да веће своју одлуку формира на основу оптужнице коју саставља тужилац и на основу списка предмета које такође формира тужилац. Такође, ова чињеница је потврђена праксом судова, а што ће бити представљено у наредном делу рада.

положај, а да притом главни претрес још није ни започет. Најблаже речено, овакво поступање штети остварењу принципа „једнакости оружја“ у кривичном поступку.

Такође, мора се водити рачуна о обиму налога ванпретресног већа упућеног јавном тужиоцу приликом издавања наредбе да се истрага спроведе, односно допуни. Ванпретресно веће овлашћено је само да јавном тужиоцу наложи доношење одређене наредбе. При томе, у образложењу одлуке може само да укаже на то које нејасноће онемогућавају одлучивање о постојању, односно непостојању, оправдане сумње да је одређено лице учинило кривично дело. Уколико би ванпретресно веће наложило јавном тужиоцу које доказе тачно да изведе и на који начин, тиме би прекорачило своја овлашћења, што би се могло сматрати штетним по интересе оптужбе и одбране. Како се већ Закоником тежи ка томе да други део кривичног поступка буде адверзијално уређен, било који судски орган се мора суздржати од преузимања доминантне улоге у конституисању доказног материјала. Ванпретресно веће би морало да има у виду чињеницу да се судском контролом оптужбе разматра законитост и оправданост извођења окривљеног на главни претрес, те у етапи контроле оптужнице у материјалном смислу треба испитати да ли постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело, а не да ли изведени и у оптужници наведени докази могу да доведу до осуђујуће пресуде. Такође, ванпретресно веће треба да има у виду и чињеницу да јавни тужилац у фази истраге није обавезан да изведе све доказе. Одређени докази се могу предложити и извести и касније током кривичног поступка. Сувишно је за једну одређену чињеницу предлагати велики број доказа, када се она са сигурношћу може доказати одређеним, мањим бројем доказа.⁴³

У вези са претходно изнетим, у пракси се као спорна може јавити ситуација у којој је оптужница заснована првенствено на признању окривљеног да је изврши кривично дело које му се ставља на терет, које признање је поткрепљено материјалним доказима који се налазе у списима предмета.⁴⁴ Како је већ јавни тужилац подигао оптужницу, претпоставља се да сматра да у конкретном случају нема места примени одредбе члана 88 ЗКП-а. У том смислу, чини се да ванпретресно веће не би могло да врати оптужницу јавном тужиоцу са наредбом да истрагу допуни, чак ни у случају да окривљени у одговору на оптужницу повуче признање дато током истраге. Уколико је признање окривљеног дато у истрази потпуно, непротивуречно и јасно, те није у

⁴³ Вујанић-Ђорђевић, М., Испитивање оптужнице – проблеми у пракси, CRIMEN – часопис за кривичне науке (2), 2015, стр. 192.

⁴⁴ *Ibid.*, стр. 191.

супротности са другим доказима, при чему у списима тужилачког предмета постоје минимални докази који указују на то да нема основане сумње у истинитост датог признања, ванпретресно веће би морало да закључи да постоји оправдана сумња да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет диспозитивом оптужнице. Веће не би било овлашћен да оптужницу врати јавном тужиоцу ради допуне истраге чак ни у колико сматра да јавни тужилац током истраге није извео баш све доказе у вези конкретне кривичне ствари. Такође, уколико је током истраге јавни тужилац већ извео доказ вештачењем, те у оптужници заузео одређени став поводом изведеног доказа и чињеница њиме утврђених, ванпретресно веће не би могло да врати оптужницу и наложи допуну истраге како би се извело ново или допунско вештачење. Евентуално такво поступање ванпретресног већа могуће је уколико веће утврди да изведено вештачење никако није подобно за доказивање чињенице коју тужилац наводи као утврђену предметним доказом. Тада би се јавила извесна нејасноћа у погледу чињеница које тужилац доказује конкретним вештачењем.

Разматрање могућности ванпретресног већа да утиче на формирање доказног материјала није у сагласности ни са општом одредбом о доказивању током кривичног поступка садржаном у члану 15 ЗКП-а. Наиме, наведеном законском одредбом прописано је, између осталог и то, да суд само изузетно може да одреди да се поједини докази изведу и то након што оцени да су већ изведени докази противуречни или нејасни. Како је већ објашњено да ванпретресно веће у етапи испитивања оптужнице у материјалном смислу нема могућност да врши квалитативну оцену доказа, то ни сходно општој одредби о доказивању, не може на адекватан и непристрасан начин утврдити да су одређени докази противуречни или нејасни. На основу свега наведеног, дефинитивно се може закључити да је одредба члана 337 став 3 ЗКП-а, непрецизно и дискутабилно постављена, супротно целокупном контексту постојећег кривичног поступка.

Приликом примене ове одредбе у пракси, и враћања оптужнице тужиоцу, нарочито се мора водити рачуна да таква одлука никако суштински не сме да одговара одлуци *absolutio ab instantia*,⁴⁵ карактеристичној за инквизициони кривични поступак. Наредба о допуни истраге би суштински представљала судску одлуку *absolutio ab*

⁴⁵ Одлука *absolutio ab instantia* карактеристична је за инквизициони судски поступак. Њоме се окривљени „отпуштао испод суђења“ због недостатка доказа, са тим што ова одлука није доводила до формирања правног стања *res iudicata*, те је тужилац могао да након доношења такве одлуке, прикупи додатне доказе и настави претходно окончани кривични поступак. Наредба о допуни истраге би, услед злоупотребе, суштински могла да подсећа на горе описану одлуку.

instancia уколико би веће одлучило да оптужницу врати тужиоцу са циљем допуне истраге, позивајући се на одређене нејасноће, иако се суштински наредбом указује на то да треба допунити доказни материјал како би се поткрепило постојање оправдане сумње. Таква правна злоупотреба одредбе члана 337 став 3 ЗКП-а, створила би изразито негативне последице по основне постулате правне сигурности. Могућност за злоупотребу повећава се тиме што закоником није предвиђена могућност преиспитивања ове судске одлуке од стране непосредно више судске инстанце.

У пракси постоје такође несагласности око форме одлуке којом веће налаже тужиоцу да допуни односно спроведе истрагу или прикупи одређене доказе. Наиме, поједини судови овакву врсту одлуке доносе у форми наредбе, док други судови налог тужиоцу састављају у форми решења. Језичким тумачење одредбе члана 337 став 3 ЗКП-а може се утврдити да веће предметном одлуком наређује тужиоцу да истрагу допуни односно спроведе или да прикупи одређене доказе. Стога, било би исправније овакву одлуку донети у форми наредбе.

Када веће донесе одлуку којом се налаже допуна истраге, односно њено спровођење или прикупљање одређених доказа, Законик различито одређује начин поступања јавног тужиоца и приватног тужиоца. Наиме, након пријема налога суда да допуни односно спроведе истрагу, јавни тужилац треба у року од три дана да донесе одговарајућу наредбу.⁴⁶ Јавни тужилац би требао да обавести суд о поступању по предметном налогу, иако такво поступање није Закоником изричито прописано. То обавештење битно је ради ефикасније реализације налога којег је суд издао. Важно је истаћи да наведени рок није преклузивног карактера, те закоником нису прописане било какве процесне последице у случају његовог пропуштања. Уколико јавни тужилац пропусти да донесе одређену наредбу у прописаном року, искључиво је дужан да о разлозима пропуштања обавести вишег јавног тужиоца.⁴⁷ Чини се да би било ефикасније да је законодавац одредио рок у коме је јавни тужилац дужан да спроведе допуну истраге, те да подигне нову оптужницу, слично онако како је Закоником прописан општи рок за окончање истраге. Наиме, када јавни тужилац донесе наредбу о спровођењу истраге поступајући по налогу ванпретресног већа, дужан је да исту оконча у року од шест месеци, односно у року од годину дана, а све сходно одредби члана 310 став 2 ЗКП-а. Како рок за допуну истраге није прописан било би оправдано да ванпретресно веће, одлуком којом изда налог јавном тужиоцу да допуни истрагу,

⁴⁶ Чл. 337, ст. 4 Законика о кривичном поступку.

⁴⁷ Чл. 337 ст. 5 Законика о кривичном поступку.

одреди и рок у коме ће јавни тужилац бити у обавези да исту оконча и подигне оптужницу.

За разлику од јавног тужиоца, приватни тужилац при поступању по наредби ванпретресног већа, треба да задовољи знатно строже процесне услове. Наиме, законом је изричито прописан рок у коме приватни тужилац треба да прикупи одређене доказе. Тај рок износи тридесет дана и почиње да тече од дана саопштења одлуке већа. Евентуално, на захтев тужиоца суд може продужити овај рок када за то постоје оправдани разлози. Рок за прикупљање одређених доказа по наредби ванпретресног већа је преклузивног карактера. Уколико приватни тужилац пропусти поменути рок, сматраће се да је одустао од гоњења и оптужба ће решењем бити одбијена. Таква одлука створиће праву ситуацију *res iudicata*, те приватни тужилац неће имати могућност да поново поднесе приватну тужбу поводом идентичне кривичне ствари. На основу наведеног, може се закључити да је процесна ситуација у којој се може наћи приватни тужилац након наредбе суда из члана 337 став 3 ЗКП-а, знатно неповољнија од процесне ситуације у којој се може наћи јавни тужилац поводом идентичне наредбе суда. Положај приватног тужиоца у односу на положај јавног тужиоца, знатно је неповољнији и због чињенице да на решење ванпретресног већа којим се констатује његово одустајање од гоњења нема могућност подношења жалбе.

Поред свега наведеног, важно је истаћи и то да законодавац није експлицитно одредио начин на који ће суд поступати са новоподнетом оптужницом, те није одредио ни то дали је тужилац обавезан да поднеси нови оптужни акт или само поднесак којим се претходни оптужни акт мења у одређеном делу. Уколико тужилац суду достави нови оптужни акт дефинитивно би се етапа судске контроле оптужбе морала спровести испочетка са циљем потпуне контроле новоподнетог оптужног акта. У прилог наведеном ставу стоји и чињеница да постоји само нови оптужни акт када се након наредбе ванпретресног већа у истој кривичној ствари поново подигне оптужница.⁴⁸ Стога, након контроле формалне исправности новоподигнутог оптужног акта, исправан акт би суд требао да достави окривљеном и његовом браниоцу ради евентуалног достављања новог одговора, након чега ће суд приступити испитивању новоподнетог акта у материјалном смислу. Такође, уколико тужилац по наложеном спровођењу истраге, односно по допуни или прибављању одређених доказа, суду достави акт којим

⁴⁸ Одлука ВСС Кж бр. 1540/2001 од 14.03.2002. године.

само врши измену раније поднетог оптужног акта⁴⁹ нема разлога да се тај акт не доставити окривљеном и његовом браниоцу. Стога окривљени, односно његов бранилац, могу суду доставити одговор поводом измене оптужбе.

2.3.4. Решење о одбацивању оптужнице, односно приватне тужбе

Током етапе контроле оптужбе, ванпретресно веће може донети решење којом ће одбацити оптужницу уколико постоје околности које привремено спречавају кривично гоњење.⁵⁰ Законодавац је поједине околности таквог квалитета егземпларно навео у самој одредби. Наведене околности су оне које се најчешће и јављају у пракси, при чему је остављена могућност да и друге околности које нису изричито наведене доведу до одбацивања оптужнице односно приватне тужбе. Дакле, поред изостанка захтева овлашћеног тужиоца или потребног предлога, односно одобрења за кривично гоњење, веће ће донети решење о одбацивању оптужнице или приватне тужбе и у случајевима у којима је окривљени недоступан државним органима при чему нису испуњени остали услови за суђење у одсуству, те и у којима је код окривљеног наступило теже психичко или физичко обољење услед којег је он привремено спречен да учествује у кривичном поступку.⁵¹

Како се ради о одређеним сметњама за кривично гоњење које су привременог карактера, решење о одбацивању оптужнице не доводи до правног стања *res iudicata*. Након што околности које спречавају кривично гоњење престану тужилац може поново подићи оптужбу поводом исте кривичне ствари. Иако се доношењем решења о одбацивању оптужбе кривична ствар не сматра пресуђеном, тужилац може жалбом побијати донето решење.⁵²

2.3.5. Решење о обустави кривичног поступка, односно о одбијању оптужбе

Ванпретресно веће по спроведеној контроли оптужбе може донети и решење којим се кривични поступак дефинитивно окончава у овој фази. У односу на ту судску одлуку делује начело *ne bis in idem*. Овакву одлуку веће доноси када нађе да постоје

⁴⁹ Након што ванпретресно веће у етапи контроле оптужбе у материјалном смислу одлуком наложи спровођење, односно допуну истраге или прикупљање одређених доказа, тужилац након поступања по датом налогу, може суду доставити само акт којим врши измену претходно подигнуте оптужбе. Такво поступање законом није изричито забрањено, те нема разлога сматрати га недопуштеним.

⁵⁰ Чл. 339 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

⁵¹ Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., *op. cit.*, фн. 18, стр. 718.

⁵² Чл. 343 Законика о кривичном поступку.

неки од основа који у суштинском смислу оптужбу чине не одрживом.⁵³ Законодавац је изричито прописао у којим случајевима се може донети описано решење. У том смислу, разликују се две врсте решења. Прва врста решења доноси се у ситуацији када је кривични поступак већ формално започет сходно одредби члана 7 ЗКП-а и таквим решењем суд одлучује да се кривични поступак обуставља и да нема места оптужби. Друга врста решења доноси се у ситуацији када фази оптужења, односно етапи контроле оптужбе, није претходила истрага. То је она ситуација у којој кривични поступак није формално покренут пре подизања оптужнице, односно она ситуација у којој је суду поднета приватна тужба.

Решење о обустави кривичног поступка, односно о одбијању оптужбе веће ће донети уколико установи да:

- дело које је предмет оптужбе није кривично дело, а нема услова за примену мере безбедности;
- је кривично гоњење застарело, или да је дело обухваћено амнестијом или помиловањем, или да постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење;
- нема довољно доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио дело које је предмет оптужбе.

Уколико након спровођења контроле оптужбе у материјалном смислу веће утврди да из чињеничног описа кривичног дела датог у оптужном акту, не произилазе елементи било којег кривичног дела, тада ће решењем утврдити да дело које је предмет оптужбе није кривично дело. При доношењу такве одлуке веће такође треба да утврди да нема услова за примену мера безбедности. Приликом оцене тога да ли је дело које је предмет оптужбе кривично дело веће је везано чињеничним описом садржаним у оптужном акту, али не и правном квалификацијом дела коју је тужилац навео. Дакле, уколико из чињеничног описа не произилазе сва обележја кривичног дела одређеног правном квалификацијом тужиоца то не значи да ће веће донети решење о обустави поступка, односно о одбијању оптужбе. Такво решење веће ће једино донети уколико чињенични опис не садржи елементе било ког кривичног дела.

Даље, веће ће решењем дефинитивно окончати кривични поступак и уколико постоји било која околност која трајно искључује кривично гоњење. Предметном законском одредбом учињено је егземпларно навођење одређених околности које

⁵³ Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., *op. cit.*, фн. 18, стр. 714.

трајно искључују могућност кривичног гоњења, те је законодавац навео застарелост кривичног гоњења и постојање чињенице да је кривично дело обухваћено амнестијом или помиловање. Међутим, исто решење веће ће донети и уколико наступе одређени други разлози као што су смрт окривљеног, пресуђена ствар и слично.⁵⁴

Коначно, веће ће дефинитивно окончати кривични поступак и уколико утврди да се оптужба не заснива на доказима који поткрепљују оправдану сумњу да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе. Ову одлуку веће једино не може донети уколико је предмет контроле оптужница јавног тужиоца поднесена без спровођења истраге⁵⁵ или приватна тужба, осим уколико су предузете доказне радње.⁵⁶ То значи да веће треба вратити оптужни акт тужиоцу ради спровођења истраге, односно ради прикупљања одређених доказа, уколико утврди да се на основу прикупљених података не може закључити да постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело. Уколико након спроведене истраге, односно након прикупљања доказа веће закључи да нема довољно доказа који поткрепљују основ за оптужење, у том случају веће ће донети решење којим се поступак обуставља, односно решење којим се оптужба одбија.

Расправљајући о питању да ли постоји довољно доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе, ванпретресно веће није овлашћено да цени да ли чињенице и околности на којима се оптужница заснива пружају поуздан доказ да је окривљени извршио кривично дело које му је оптужним актом стављено на терет, нити је овлашћено да испитује да ли су испуњени услови да се окривљени огласи кривим. Веће се дакле треба задржати на доношењу закључка о томе да ли пружени докази поткрепљују постојање оправдане сумње да је окривљени извршио одређено кривично дело.⁵⁷ Закоником је појам „оправдане сумње“ одређен као скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужнице.⁵⁸ Дакле, оправдана сумња је квалитативно виши степен уверења од основа сумње и од основане сумње. Стога за правилно разумевање појма оправдане сумње потребно је истаћи да је основ сумње одређен као скуп чињеница које посредно указују да је учињено кривично дело, те да је појам основане сумње одређен као скуп

⁵⁴ *Ibid.*, стр. 715.

⁵⁵ Чл. 331 ст. 5 Законика о кривичном поступку.

⁵⁶ Чл. 339 ст. 1 Законика о кривичном поступку.

⁵⁷ Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 30/2010 од 14.04.2010. године.

⁵⁸ Чл. 2 ст. 1 тач. 19 Законика о кривичном поступку.

чињеница које непосредно указују на то да је одређено лице учинилац кривичног дела.⁵⁹

Свој став о постојању чињеница којима се непосредно поткрепљује основана сумња и оправдава подизање оптужнице, веће не може да формира на основу квалитативне оцене сваког појединачног доказа и оцене свих доказа заједно, јер таква оцена доказа може бити извршена само по спроведеном главном претресу у оквиру којег се у потпуности реализује контрадикторни поступак.⁶⁰ Судска пракса је закључила да о постојању оправдане сумње у етапи контроле оптужнице у материјалном смислу ванпретресно веће заузима став само на основу квантитативне оцене доказа. Дакле, веће није овлашћено да утврђује доказну снагу сваког доказа посебно и свих доказа заједно. Међутим, теоријом и праксом није адекватно објашњено шта то тачно подразумева оцена доказа само по њиховом квантитету. Никако не може значити да веће свој став о постојању/непостојању оправдане сумње, формира искључиво на основу броја доказа понуђених за утврђивање такве чињенице. Иако ванпретресно веће приликом контроле оптужнице у материјалном смислу не може да врши онакву оцену доказа какву врши судеће веће по спроведеном главном претресу, већу се мора признати право на одређено суштинско разматрање доказног материјала али само до границе утврђивања постојања оправдане сумње у конкретном случају. То би значило да се судском праксом могу утврдити одређени критеријуми релевантни за доношење одлуке о постојању оправдане сумње. Први критеријум би се могао односити на разматрање питања да ли је тужилац поднео макар један доказ за своје тврдње. Такав критеријум би се могао дефинисати као **квантитативни критеријум**. Уколико веће при томе закључи да тужилац није пружио/предложио ни један доказ који се може користити током кривичног поступка дужно је да донесе решење којим се поступак обуставља, односно решење којим се оптужба одбија. Са друге стране, уколико је одговор на претходно постављено питање позитиван, потребно је да приступи разматрању испуњености другог критеријума, а то је разматрање питања да ли је тај доказ подобан да докаже конкретне тврдње тужиоца на које се односи. Конкретно, да ли се тврдња тужиоца може доказати доказима које је понудио, претпостављајући највећу доказну снагу тих доказа. Други критеријум би се могао онда дефинисати као **критеријум подобности доказног материјала**. При томе, веће неће вршити оцену саме доказне снаге сваког доказа посебно, односно свих доказа заједно,

⁵⁹ Чл. 2 ст. 1 тач. 17 и 18 Законика о кривичном поступку.

⁶⁰ Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 10/2012 од 15.03.2012. године.

већ ће се доказна снага претпостављати и то сходно стандарду оцене доказа према њиховој „претпостављеној највећој правој снази“ прихваћеном у англосаксонском правном сиситему (*енг. common law*).⁶¹ На исти начин веће ће разматрати и тврдње које иду у прилог окривљеном, а које су представљене ванпретресном већу у етапи судске контроле оптужбе. Треба се имати у виду чињеница да веће на овај начин разматра у целости тврдњу тужиоца да постоји оправдана сумња, при чему се не упушта у оцену појединачних доказа и утврђености чињеничног стања на основу тог доказа, што иначе домаћи судови сматрају недозвољеним у овој фази.⁶² Приликом образлагања своје одлуке ванпретресно веће свакако не сме унапред утицати на решавање оних питања која ће бити предмет расправљања на главном претресу.⁶³

Судском праксом је такође утврђен обим овлашћења којима ванпретресно веће располаже приликом испитивања постојања оправдане сумње. У том смислу, ванпретресно веће није овлашћено да утврђује непостојање субјективних елемената кривичног дела,⁶⁴ нити је овлашћено да утврђује да ли је окривљени поступао са преварном намером или не.⁶⁵ Такође, веће није овлашћено да испитује постојање дела малог значаја.⁶⁶

Уколико ванпретресно веће донесе решење којим се констатује да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља, односно решење да се оптужба одбија, тужилац има могућност да изјави жалбу против таквог решења.⁶⁷ О основаности жалбе одлучује веће позивних судија непосредно вишег суда.

2.3.6. Решење о потврђивању оптужнице

Како је то Закоником прописано, уколико веће не донесе ни једну од претходно наведених одлука донеће решење о потврђивању оптужнице.⁶⁸ Дакле, уколико ванпретресно веће не донесе решење којим се суд оглашава ненадлежним, уколико не донесе решење да нема места оптужби и да се поступак обуставља, односно уколико не донесе решење о одбијању или одбацивању оптужнице, веће ће тада донети решење

⁶¹ Edmond, G., *Specialised Knowledge, eh Exclusionary Discretions and Realiability*, UNSW Law Journal 31(1), 2008, pp. 16

⁶² Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 21/2010 од 21.04.2010. године.

⁶³ Чл. 342 Законика о кривичном поступку.

⁶⁴ Пресуда Апелационог суда у Београду Кж бр. 2245/2010 од 03.06.2010. године.

⁶⁵ Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж2 бр. 1893/2010 од 25.05.2010. године.

⁶⁶ Пресуда Врховног суда Србије Кж1 бр. 1435/2006 од 26.09.2006. године.

⁶⁷ Чл. 343 Законика о кривичном поступку.

⁶⁸ Чл. 341 Законика о кривичном поступку.

којим се оптужница потврђује, каквим решењем ће се окончати фаза оптужења кривичног поступка.

У теорији је овакво негативно одређење основа за доношење решења о потврђивању оптужнице наишло на критике. Сходно чињеници да се кривични поступак покреће наредбом јавног тужиоца, која одлука се притом не може преиспитати од стране суда, у теорији влада став да се оптужница по спроведеној контроли мора потврдити одлуком којом се на несумњив начин утврђује чињеница да је подигнута оптужница основана и законита. Супротно таквом став, решењем о потврђивању оптужнице, сходно нашем Законику, се утврђује немогућност доношења других решења којима се поступак на одређен начин окончава пред конкретним судом. Образложење таквог решења требало би да садржи разлоге због којих се претходно наведене одлуке не могу донети. Дакле, суд би требало да образложи због чега се сматра надлежним, да је дело које је предмет оптужбе кривично дело, да не постоје процесне сметње које трајно искључују кривично гоњење, те и да образложи да је стекао уверење о постојању оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет чињеничним описом садржаним у диспозитиву оптужнице.⁶⁹

На основу наведеног чини се прихватљивијим став да се етапа судске контроле оптужнице треба окончати одлуком којом се потврђује да постоји адекватан степен сумње и, те којим се потврђује законитост и оправданост извођења окривљеног на главни претрес. Треба уважити чињеницу да је ово први пут током кривичног поступка да се суд изјашњава о оправданости вођења кривичног поступка, при чему је од значаја нагласити да суд раније није имао могућност да преиспита његово покретање.

Даље, иако закоником то изричито није прописано оптужница се може делимично потврдити. Уколико је оптужница подигнута према већем броју окривљених, односно уколико је подигнута ради процесуирања извршења већег броја кривичних дела, суд може након оцене оптужнице у материјалном смислу исту потврдити само према одређеним лицима, односно само поводом извршења одређених кривичних дела. Према осталим окривљенима, односно другим кривичним делима веће ће донети одлуку другачијег квалитета. Таква одлука може бити садржана у решењу о потврђивању оптужнице, а може бити и формално независтан акт.

⁶⁹ Ђурђић, В., *op. cit.*, фн. 13, стр. 79.

Против решења којим се оптужница потврђује окривљени, односно његов бранилац, могу изјавити жалбу.⁷⁰

Након што решење о потврђивању оптужнице постане правноснажно, фаза оптужења се сматра окончаним, те председник ванпретресног већа које је донело решење о потврђивању оптужнице доставља оптужницу заједно са формираним списима предмета председнику судећег већа. Достављање се врши преко надлежне писарнице суда, која одређује судију коме ће предмет бити достављен, односно који ће председавати већем током даљег поступка. Закоником није изричито одређено на који начин ће се формирати судски списи на основу којих ће се водити наредна фаза поступка. Тачније није јасно дефинисана садржина списка предмета са којима се судеће веће упознаје одмах након потврђивања оптужнице. Чини се да спис треба да садржи оптужни акт и евентуално одређене доказе претходно изведене током истраге. Није потребно да спис предмета јавног тужиоца буде здружен судском спису јер није потребе да се судеће веће упознаје са апсолутно свим материјалима тужиоца. Такође, спису предмета не би требао да буде здружен ни спис којег је у етапи контроле оптужбе формирало ванпретресно веће.

Након пријема потврђене оптужнице и списка предмета председник судећег већа започиње припреме за главни претрес.

3. РЕДЕФИНИСАЊЕ ПОСТУПКА СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖНИЦЕ

На основу дате анализе теоријског и законодавног оквира који се односи на уређење судске контроле оптужења, базирајући се на упоредно-правни приказ законских решења ове фазе поступка, може се закључити да одређене одредбе Законика о кривичном поступку Србије, које уређује предметно питање, захтевају извесне измене. У прилог оваквом ставу стоји и чињеница да позитивноправни механизам испитивања оптужнице није у складу са новом концепцијом кривичног поступка конституисаном важећим Закоником. Чини се да су одређене нејасноће које се у пракси јављају приликом вршења ове контроле, резултат појединих непотпуних релевантних законских решења. Стога, овај део рада биће концентрисан на конципирање предлога одређених законских измена које могу побољшати реализовање механизма контроле

⁷⁰ Чл. 343 Законика о кривичном поступку.

оптужнице. Те измене се првенствено односе на редефинисање форме у којој се предметна контрола врши.

Најпре, треба обратити пажњу на измену одредбе о формирању списка судског предмета у етапи испитивања оптужнице, односно одредбе о достављању целокупног јавнотужилачког списка предмета судском органу који оптужницу испитује. Према одредбама важећег Законика, судски спис се у овој фази поступка формира искључиво на основу јавнотужилачког списка предмета, те се може рећи да је судски спис предмета идентичан јавнотужилачком. У том смислу, треба нагласити да је јавни тужилац у стадијуму судског кривичног поступка странка која треба да буде равноправна са окривљеним, те би доминантност јавнотужилачких налаза приликом формирања судског списка предмета била супротна начелу једнакости оружја. Даље, како јавни тужилац самостално руководи првим стадијумом кривичног поступка, самостално формира и списе предмета при чему они могу садржати и податке које тужилац није навео у оптужници. Како суд приликом испитивања оптужнице одлучује само о оним чињеницама и околностима које су наведене у оптужном акту и у одговору окривљеног на њега, чини се непотребним вршење увида у целокупан спис јавнотужилачког предмета. У том смислу, подизање оптужнице и достављање исте суду треба да се врши преко судије за претходни поступак. Етапа подизања оптужнице треба да буде тако конципирана да јавни тужилац доставља оптужницу судији за претходни поступак заједно са целокупним списом предмета. Јавнотужилачки спис предмета треба да садржи адекватно умножене примерке како доказног материјала на коме се заснива оптужење, тако и доказног материјала који иде у прилог одбрани. Судија за претходни поступак би требао да буде судски орган који би на основу садржине оптужног акта, од адекватно достављеног доказног материјала саставио судски спис предмета на основу кога би се испитивала подигнута оптужница. Међутим, у том случају мора се дати јавном тужиоцу право да изврши увид у новоформирани спис судског предмета. То вршење увида, не би одложило достављање кривичног предмета судском органу надлежном за спровођење контроле оптужбе. Уколико би тужилац сматрао да судски спис предмета, из одређеног разлога, не садржи све релевантне податке, чињенице и околности, могао би поднети приговор судији за претходни поступак у које би означио конкретни доказ којег је наведени судија пропустио да уврсти у списе судског предмета. Наравно тај доказ мора претходно бити садржан у јавнотужилачком спису предмета и наведен у оптужном акту. Уколико би судија за претходни поступак одбио приговор јавног тужиоца, идентичан приговор би могао бити поднет и судском органу

који спроводи контролу оптужења, а који би о њему дефинитивно одлучио. У овој фази поступка, судија за претходни поступак треба да буде обавезан да *ex officio* испита да ли спис предмета садржи записнике и обавештења које треба издвојити у смислу одредбе члана 237 ст. 1 и 3 ЗКП-а. На тај начин, став судског органа који испитује оптужницу не би могао бити „инфициран“ незаконитим доказима и ирелевантним резултатима претходног дела поступка, те би његова свест обухватала искључиво релевантне податке, околности и чињенице. Тако би донета одлука о правној снази оптужења била заснована искључиво на наводима оптужнице и одговора окривљеног на њу. Међутим, ипак би се и органу који врши испитивање оптужнице морало признати овлашћење издвајања доказа који не могу бити коришћени у кривичном поступку, јер постоји могућност да у етапи подизања оптужнице судија за претходни поступак омашком пропусти њихово издвајање, те они морају бити издвојени накнадно пре доношења одлуке о законитости и оправданости оптужења. Даље, судија за претходни поступак треба да води рачуна о стварној и месној надлежности суда пред којим се оптужница подиже, те треба да буде овлашћен и за доношење решења којим се суд оглашава ненадлежним. Против одлуке о издвајању записника и обавештења из списка предмета, те и против одлуке о ненадлежности суда, тужиоцу треба дати могућност да поднесе жалбу о којој би одлучивао непосредно виши суд.

У овој фази првог стадијума кривичног поступка, ваљало би да судија за претходни поступак буде овлашћен и за одлучивање о формалној исправности оптужнице. Контрола формалне исправности оптужног акта (претходна контрола формалне исправности) од стране судије за претходни поступак би повећала ефикасност спровођења судске контроле оптужнице у наредној фази поступка. Уколико би судија за претходни поступак нашао да оптужница не садржи неки од обавезних елемената, он би формалном одлуком (решењем) вратио такву оптужницу јавном тужиоцу ради исправљања утврђених недостатака, остављајући му за то одређени рок. Остављени рок би могао бити додатно продужен на захтев јавног тужиоца. Јавни тужилац не би требало да буде овлашћен да изјави жалбу против овог решења. Међутим, ако би јавни тужилац пропустио рок за отклањање формалних недостатака или би доставио оптужни акт у коме нису отклоњене неправилности утврђене предметним решењем, судија за претходни поступак би могао да решењем одбаци оптужни акт као формално неисправан. По правноснажности тог решења судија за претходни поступак би био обавезан да о поступању јавног тужиоца обавести непосредно више јавно тужилаштво, које би предузело мере са циљем подношења

формално исправног оптужног акта. Против таквог решења јавном тужиоцу би требало признати право на жалбу о којој би одлучивало ванпретресно веће првостепеног суда. Уколико веће нађе да је жалба јавног тужиоца основана, затражиће од судије за претходни поступак достављање формираног списка предмета, те ће првостепени суд одмах приступити контроли формално исправног оптужног акта. У супротном, уколико је жалба јавног тужиоца неоснована, ванпретресно веће ће потврдити решење судије за претходни поступак, након чега би се приступило обавештавању непосредно вишег јавног тужилаштва, са претходно објашњеним циљем. Наведеним решењем би се готово неутралисала могућност да суду буде достављена оптужница која је формално неисправна. На крају, треба нагласити да се Законом мора прописати рок у коме би судија за претходни поступак био обавезан да достави подигнуту оптужницу суду, односно донесе неку од претходно наведених одлука. За почетак рока треба узети моменат када је оптужни акт заједно са списима јавнотужилачког предмета достављен судији за претходни поступак.

На основу свега наведеног, може се закључити да судију за претходни поступак треба овластити да врши својеврсну прелиминарну контролу оптужног акта у фази подизања оптужнице.

Када се редовни првостепени кривични поступак иницира приватном тужбом, она би се директно достављала судији надлежног првостепеног суда који врши испитивање овог оптужног акта. Сходно систематици кривичног поступка предложеној у овом раду, сва наведена решења треба да буду дефинисана у оквиру фазе подизања оптужнице, као друге фазе првог стадијума кривичног поступка.

Даље, треба размотрити да ли је потребно да се судска контрола оптужбе врши увек од стране ванпретресног већа којег чини троје позивних судија. Наиме, одредбама Законика прописан је различит састав већа у којима суд суди поводом извршења различитих кривичних дела. За суђење поводом извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од преко осам а до двадесет година, функционално је надлежно судско веће састављено од једног позивног судије и двоје судије поротника. Са друге стране, за суђење поводом извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од тридесет до четрдесет година или казна доживотног затвора, функционално је надлежно судско веће састављено од двоје позивних судија и троје судија поротника. Кривична дела за која је као најстрожа казна прописана казна затвора у трајању до двадесет година, су управо она поводом којих се најчешће у домаћој пракси оптужницом иницира редовни првостепени кривични

поступак. Како, дакле, у тим кривичним стварима о кривици окривљеног, по спроведеном главном претресу, одлучује један позивни судија и двоје судија поротника, чини се непотребним да о потврђивању оптужнице одлучује веће састављено од троје позивних судија. Позитивним законским решењем се заправо конституише кривични поступак у коме, о правној снази оптужнице на почетку суђења одлучује троје позивних судија, док главни претрес спроводи и о кривици одлучује један позивни судија (као председник судећег већа).⁷¹ На основу свега наведеног, закључује се да судску контролу оптужница подигнутих због извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од преко осам година, а до двадесет година, треба да врши судија појединац. Оваквим решењем би се свакако поједноставио поступак испитивања оптужница, те би се растеретио правосудни апарат у овој фази кривичног поступка. При томе, квалитет реализације института контроле оптужења не би био нарушен. Овакво решење било би посебно значајно за судове у којима поступа мањи број судија у кривичном одељењу, будући да је одредбама Законика прописано да ће од судијске дужности у одређеном предмету бити изузет онај судија који је, између осталог, одлучивао о потврђивању оптужнице.⁷² То значи да би, у наведеним кривичним поступцима, већи број судија могао да руководи главним претресом, јер би мањи број судија морао бити изузет због претходног потврђивања оптужнице. У кривичним поступцима који се иницирају због извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од тридесет до четрдесет година или казна доживотног затвора, испитивање оптужнице би могло да врши ванпретресно веће састављено од троје позивних судија. Овакав став заснива се на чињеници да су предмет наведених кривичних ствари друштвено најопаснија кривична дела, те да у тим кривичним поступцима одлуку о кривици окривљеног доноси петочлано судеће веће. Тако би се конституисала два модела испитивања оптужница у зависности од тога које је кривично дело предмет оптужења.

Одредбама важећег Законика није јасно одређена форма у којој се спроводи поступак испитивања оптужница. Евентуално, тумачењем релевантних одредби могло би се закључити да суд одлуку доноси по одржаној нејавној седници ванпретресног већа, односно по спроведеном већању и гласању. Међутим, евентуалним изменама

⁷¹ Треба напоменути да се приликом тумачења датог става мора објективно сагледати учешће, функција и допринос судија поротника у кривичном поступку Републике Србије.

⁷² Чл. 37 ст. 1 тач. 4 Законика о кривичном поступку.

Законика би требало тачно одредити форму, односно облик спровођења контроле оптужења.

Када контролу оптужења спроводи судија појединац, као инокосни орган, он одлуку треба да донесе самостално, на основу судског списка предмета, садржине оптужног акта и одговора на оптужницу и то у одређеном року. Судија појединац најпре приступа оцени формалне исправности оптужног акта. О формалној исправности оптужнице, судија не мора да донесе посебну формалну одлуку, већ је довољно да приступи достављању подигнуте оптужнице окривљеном на одговор. У овој етапи испитивања оптужнице, судија може донети решење о ненадлежности, као и решење о издвајању незаконитих доказа из списка предмета. Против наведених одлука тужиоцу треба имати право жалбе.

По примљеном одговору или по истеку рока за његово подношење, судија ће одлучити о томе да ли ће оптужницу испитати самостално или по спроведеном рочишту за испитивање оптужнице. Судија би самостално процењивао да ли у конкретном случају постоји потреба за одржавањем рочишта или не. Рочишту би могле да присуствују странке и бранилац. Уколико одлучи да се оптужница испитује на рочишту, судија је дужан да у року од три дана од пријема одговора или од истека рока за подношење одговор на оптужницу, одреди датум одржавања рочишта и упути позив странкама. Закоником би требало дефинисати рок који минимално мора протећи од дана упућивања позива субјектима до дана одржавања предметног рочишта. У том смислу, Закоником треба прописати да се рочиште може одржати у одсуству уредно позваних странака. Такође, треба одредити да се рочиште под одређеним условима може одржати и уколико се окривљеном и његовом браниоцу позив не буде могао уредно доставити. На усменом рочишту, тужилац би био дужан да образложи доказе, околности и чињенице на којима заснива оптужење. Одбрана би са друге стране износила чињенице које иду окривљеном у прилог. Тужилац и одбрана би требали имати могућност да по једном реплицирају на наводе супротне странке.

Конституисањем могућности да се оптужница испитује на рочишту коме присуствују странке, обезбедила би се потпуна реализација начела контрадикторности и усмености и у овој фази кривичног поступка. Међутим, како је већ реализација начела контрадикторности обезбеђена гарантовањем права окривљеном и његовом браниоцу на подношење одговора на оптужницу, одржавање рочишта не би било увек неопходно. Због тога га треба Закоником само алтернативно одредити. У прилог оваквом ставу стоји и чињеница да усмено изношење навода оптужнице и одговора на

исту није увек пресудно за доношење одлуке поводом испитивања оптужнице у овој фази кривичног поступка.

Самостално или по одржаном рочишту, судија би доносио одлуке којима би одлучивао о оправданости и законитости оптужења, онако како је то већ прописано одредбама важећег Законика.

За испитивање оптужнице од стране ванпретресног већа, треба конституисати другачији поступак. У овим кривичним стварима, испитивање формалне исправности оптужнице треба поверити председнику ванпретресног већа као инокосном органу. Након пријема списка предмета и оптужнице, председник ванпретресног већа треба самостално да утврди да ли је оптужница прописно састављена. Доношења овакве одлуке не захтева реализовање седнице ванпретресног већа, нити треба да буде резултат већања и гласања свих чланова ванпретресног већа. Председник ванпретресног већа, сасвим је компетентан да самостално одлучи о формалној исправности оптужнице, те овакво решење не би негативно утицало на квалитет механизма контроле оптужења. При томе, треба имати у виду чињеницу да се формална исправност оптужнице већ претходно испитивала од стране судије за претходни поступак. Одређивање седнице ванпретресног већа само ради доношења одлуке о формалној исправности, односно неисправности, оптужнице неоправдано би продужило трајање поступка контроле оптужења. Слично као кад оптужницу испитује судија појединац, председник ванпретресног већа не мора да донесе посебни акт о формалној исправности предметне оптужнице, већ је довољно да приступи достављању исправне оптужнице окривљеном на одговор. У овој етапи испитивања оптужнице, председник ванпретресног већа би био надлежан и за доношење решења о ненадлежности суда, као и решења о издвајању незаконитих доказа. Требало би установити рок у коме би председник ванпретресног већа морао да оконча испитивање формалне исправности оптужнице. По пријему одговора на оптужницу, односно по истеку рока за подношење одговора, председник ванпретресног већа треба да одреди датум одржавања седнице ванпретресног већа. Ова седница може бити нејавна или се може одржати у форми рочишта коме могу присуствовати странке и бранилац окривљеног. Одређивање рочишта за испитивање оптужнице зависило би искључиво од одлуке председника ванпретресног већа донете по сопственој иницијативи или на предлог одбране. Рочиште би се одржавало на претходно представљени начин.

По одржаној нејавној седници или по одржаном рочишту за испитивање оптужнице, ванпретресно веће би приступило већању и гласању, те донело одређену

одлуку о законитости и оправданости оптужења, онако како је то већ дефинисано одредбама важећег Законика.

Поред свега наведеног, Закоником би дефинитивно требало прописати да ће судија појединац, односно ванпретресно веће, при доношењу своје одлуке узети у обзир наводе оптужнице, садржину списка предмета, те и наводе одговора на оптужницу и резултате одржаног рочишта (уколико одговор буде поднет, односно уколико рочиште за испитивање оптужнице буду одржано).

ДЕО ДРУГИ

КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОПРОЦЕСНОМ ПРАВУ

Како би се правилно и свеобухватно анализирао институт контроле оптужбе потребно је, између осталог, размотрити његове различите моделе садржане у кривичнопроцесним законодавствима других држава. При томе се, контрола оптужбе не може посматрати самостално, односно независно, од осталих фаза кривичног поступка. Стога ће, предмет наредног дела рада бити разматрање свих фаза кривичног поступка које претходе главном претресу, односно суђењу окривљеном. Таква анализа допринеће потпуном сагледавању значаја контроле оптужбе у кривичнопроцесном праву конкретне државе. Посебна пажња биће усмерена на представљање положаја контроле оптужбе у архитектоници конкретног кривичног поступка, на разматрање форме у којој се она врши, те и на илустрацију начина њеног вршења. Осим наведеног, значајно је објаснити који субјекти учествују у поступку контроле оптужења и доносе коначну одлуку о правној снази подигнутог оптужног акта.

Анализа релевантних законских решења других држава европско-континенталног правног система допринеће формирању детаљнијег става о могућим суштинским и формалним изменама поступка судске контроле оптужнице у домаћем кривичнопроцесном законодавству. За остваривање тог циља, посебно је значајна анализа судске контроле оптужбе која се спроводи у поступку пред Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Кривични поступка који се води пред овим судом представља заправо спој кривичнопроцесних института карактеристичних за англо-саксонски и европско-континентални правни систем. Имајући у виду чињеницу да позитивно кривичнопроцесно законодавство Србије тежи својеврсној американизацији, разматрање решења садржаних у Статуту и Правилнику поменутог Суда допринеће потпуној анализи адекватности института судске контроле оптужбе у таквом, хибридном, законодавном оквиру.

1. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНИКА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ЦРНЕ ГОРЕ

Реформа кривичног поступка у Црној Гори извршена је 2009. године доношењем новог Законика о кривичном поступку.⁷³ Одредбама овог Законика извршене су драстичне промене кривичног поступка којима је уведена тужилачка истрага, као и поједини институти адверзијалног поступка карактеристични за кривични поступак држава англосаксонског правног система. Сходно извршеној реформи кривичнопроцесног законодавства, у Црној Гори је формиран мешовити, односно акузаторно-инквизиторни модел кривичног поступка.

Систематика важећег Законика о кривичном поступку Црне Горе слична је претходно важећем Законику. Законик чине три дела. Први део садржи опште одредбе које се тичу кривичног поступка уопште. Садржина другог дела Законика односи се на ток кривичног поступка, док је трећи део Законика посвећен посебним врстама кривичног поступка. Сходно систематици Законика, имајући у виду одредбу члана 19а,⁷⁴ редовни кривични поступак се састоји од претходног поступка и главног претреса. При томе, треба нагласити да претходни поступак почиње након окончања „извиђања“ као посебног дела кривичног поступка у ширем смислу.

Претходни поступак чине две фазе: фаза истраге, као и фаза оптужења и преиспитивања оптужнице. Истрага се спроводи на основу наредбе државног тужиоца, против одређеног лица када постоји основана сумња да је учинио кривично дело. У истрази се прикупљају докази и подаци који су потребни за доношење одлуке о подизању оптужнице или о обустави истраге, као и докази за које постоји опасност да се неће моћи поново извести на главном претресу, те и други докази који могу бити од

⁷³ „Сл. лист ЦГ“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС.

⁷⁴ Одредбама члана 19а Законика о кривичном поступку Црне Горе прописано је да кривични поступак почиње: а) доношењем наредбе о спровођењу истраге; б) потврђивањем непосредне оптужнице; в) позивањем на главни претрес у скраћеном поступку или доношењем решења о кажњавању без одржавања главног претреса; г) позивањем на главни претрес у поступку за изрицање мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, односно обавезног психијатријског лечења на слободи; д) заказивањем главног претреса; или њ) потврђивањем оптужбе оштећеног као тужиоца.

користи за поступак, а чије се извођење показује целисходним.⁷⁵ Битно је нагласити да је државни тужилац дужан да, пре доношења наредбе о спровођењу истраге, испита осумњиченог.⁷⁶

По спроведеној истрази, те и у случајевима када се оптужба може подићи без спровођења истраге, државни тужилац, односно оштећени у својству тужиоца, иницира кривични поступак пред судом подношењем оптужнице. Овом радњом тужиоца иницира се друга фаза претходног поступка – фаза оптужења. Фаза оптужења се састоји од етапе подношења, односно достављања оптужнице суду и од етапе судске контроле оптужнице.

Закоником није прецизно дефинисан степен сумње који је потребан за подизање оптужнице против одређеног лица. Како је за доношење наредбе о спровођењу истраге потребно постојање основане сумње да је одређено лице учинило кривично дело, то би било логично да се за подизање оптужнице захтева виши степен уверења о кривизи конкретног лица. Међутим, такав закључак не би био у складу са одредбама Законика. Наиме, одредбом чл. 294 ст. 1 тач. 3 Законика о кривичном поступку Црне Гори прописано је да ће суд одлучити да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља уколико нађе да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе. Дакле, и у овој етапи кривичног поступка, за опстанак оптужнице, захтева се постојање основане сумње. На основу свега наведеног, може се закључити да се, сходно одредбама Законика о кривичном поступку Црне Горе, захтева постојање истог степена сумње и за доношење наредбе о спровођењу истраге и за подизање и потврђивање оптужнице. Са тим што се очекује да основана сумња по спроведеној истрази буде поткрепљена јачим доказним материјалом.

Након достављања оптужнице суду, суд приступа њеном испитивању. Суштина испитивања формалне и материјалне исправности оптужнице јесте провера и оцена тужиочевих радњи усмерених на покретање кривичног поступка, даљи развој кривичнопроцесног односа и извођење окривљеног пред суд. Суд дакле врши контролу оптужнице испитивањем њене оправданости и законитости. Контрола оправданости значи испитивање постојања потребног степена извесности да је окривљени учинио кривично дело које му се ставља на терет, а контрола законитости значи испитивање

⁷⁵ Чл. 274 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁷⁶ Чл. 275 ст. 2 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

испуњености услова које Законик тражи да би се кривична ствар изнела на главни претрес.⁷⁷

Судска контрола оптужбе се у законодавству Црне Горе одбија по службеној дужности. Након што тужилац достави оптужницу суду, она се прослеђује ванпретресном већу тог суда. Функционална надлежност за испитивање оптужнице одређује се према функционалној надлежности суда за суђење на главном претресу, односно у зависности од тежине кривичног дела које се окривљеном ставља на терет. Сходно томе, контролу и потврђивање оптужнице за кривична дела за која у првом степену суди судија појединац, врши председник ванпретресног већа, као инокосни орган, док за кривична дела за која суди веће, контролу и потврђивање оптужнице врши ванпретресно веће као колегијални орган.⁷⁸

Оцена исправности и законитости подигнуте оптужнице врши се на усменом рочишту коме могу присуствовати тужилац, окривљени и његов бранилац. Рочиште за испитивање оптужнице заказује председник ванпретресног већа и то у року од 15 дана од дана пријема оптужнице. Изузетно, рочиште се може одржати и у одсуству позваних лица уколико се иста не одазову позиву, под условом да су уредно позвана. Рочиште за испитивање оптужнице ће се одржати и када се позив окривљеном није могао уручити преко адресе која је позната суду као адреса његовог пребивалишта, односно боравишта.⁷⁹ Током предметног рочишта тужилац износи и образлаже доказе на којима заснива оптужбу. Са друге стране, окривљени и бранилац на рочишту могу указати на евентуално пропусте у истрази, на постојање незаконитих доказа, те могу истицати да нема довољно доказа за основану сумњу да је окривљени извршио кривично дело које је предмет оптужбе. Такође, они могу указати на доказе који иду у корист окривљеном. Нова решења кривичнопроцесног законодавства Црне Горе која се односе на конституисање рочишта за испитивање оптужнице, служе потпуном остварењу начела контрадикторности, усмености и непосредности кривичног поступка. Поред тога што је материјализација ових начела превасходно везана за главни претрес, овакво законско решење, обезбеђује остварење ових начела и пре главног претреса, односно током претходног поступка. Имајући у виду наведено, те како је подношење оптужнице суду, односно вршење њене контроле процесни моменат у коме се конструише

⁷⁷ Радуловић, Д., Судска контрола оптужнице у кривичнопроцесном законодавству Црне Горе, LIV Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Интермекс, Златибор, 2014, стр. 244.

⁷⁸ Чл. 293 ст. 2 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁷⁹ Чл. 293 ст. 5 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

кривичнопроцесни однос између свих субјеката кривичног поступка (суда, тужиоца и окривљеног), могло би се рећи да је етапа судске контроле оптужнице, заправо прва етапа судског кривичног поступка. Стога се, чини прихватљивијим сматрати етапу судске контроле оптужнице саставним делом судског кривичног поступка, као главног поступка, а не етапом претходног кривичног поступка, како је то представљено систематизацијом Законика о кривичном поступку.

У поступку судске контроле оптужбе, суд испитује како формалну тако и материјалну исправност оптужнице. Испитивање формалне исправности оптужнице подразумева испитивање законских услова за ступање оптужнице на правну снагу, док испитивање материјалне исправности оптужнице подразумева разматрање постојања адекватног степена сумње који оправдава извођење окривљеног на главни претрес.

Приликом испитивања формалне исправности оптужнице, суд првенствено разматра да ли оптужница садржи све обавезне елементе у смислу одредбе члана 292 став 1 тачка 1 до тачке 6 Законика о кривичном поступку Црне Горе. Сходно цитираној одредби оптужница мора да садржи податке о идентитету окривљеног, податке о времену проведеном у притвору, опис дела из ког произилазе сва законска обележја кривичног дела, те и друге околности потребне да се кривично дело што тачније одреди, законски назив кривичног дела, означање суда пред којим ће се одржати главни претрес, предлог о доказима које треба извести на главном претресу и образложење у коме ће се описати стање ствари према резултатима истраге, навести докази којима се утврђују одлучне чињенице, изнети одбрана окривљеног и становиште тужиоца о наводима одбране. Даље, суд ће, на основу тужилачког списка предмета, размотрити да ли су постојале одређене грешке или недостаци у поступку који је евентуално спроведен пре подизања оптужнице. Уколико се утврди да оптужница не садржи све обавезне елементе, односно уколико суд нађе да спроведени поступак садржи одређене недостатке, оптужница ће бити враћена тужиоцу са циљем исправљања утврђених недостатака. Тужилац је у том случају дужан да у року од три дана од када му је саопштена одлука суда поднесе исправљену оптужницу. Када овакву обавезу има државни тужилац, наведени рок је инструктивне природе. Наиме, његово пропуштање не производи негативне процесне последице. Евентуално, услед пропуштања представљеног рока, државни тужилац је обавезан да о разлозима пропуштања обавести непосредно више државно тужилаштво. Међутим, уколико рок за подношење исправљене оптужнице пропусти оштећени као тужилац, такво пропуштање носи строже последице. Наиме, у том случају се сматра да је оштећени као тужилац одустао

од гоњења, те суд доноси одлуку којом се поступак обуставља. Закоником о кривичном поступку Црне Горе није експлицитно описано поступање суда у случају поновног подношења оптужнице која није исправљена сходно претходној одлуци ванпретресног већа. Дакле, није предвиђена могућност одбацивања оптужнице због непотпуног, односно делимичног исправљања утврђених недостатака.

Такође, током судске контроле оптужбе, ванпретресно веће може утврдити да је за одржавање главног претреса надлежан други суд. Сходно томе, суд коме је достављена оптужница ће се решењем огласити ненадлежним, те ће предмет, по правноснажности наведеног решење, упутити суду кога сматра надлежним. Против решења суда о ненадлежности странке могу изјавити жалбу.⁸⁰ У овој етапи кривичног поступка, ванпретресно веће може донети решење о издвајању незаконито састављених записника и прибављених обавештења,⁸¹ из списка предмета. Такође, против овог решења странке могу изјавити жалбу о којој одлучује веће непосредно вишег суда.

Поред испитивања формалне исправности оптужбе, на рочишту за испитивање оптужнице, ванпретресно веће приступа и испитивању оптужнице у материјалном смислу. То значи да се приступа разматрању постојања адекватног степена сумње који оправдава заказивање главног претреса. Евентуално, уколико суд утврди да постоје одређене околности које спречавају испитивање оправданости оптужнице, те да је стога потребно боље разјашњење ствари, ванпретресно веће може вратити оптужницу тужиоцу са циљем спровођења, односно допуне истраге. Спровођење истраге захтеваће се у оним случајевима када она није претходила подизању оптужнице.⁸² Допуна истраге се може захтевати у оним случајевима у којима је подизању оптужнице претходило спровођење истраге, при чему исту треба поново отворити и допунити ради отклањања утврђених нејасноћа. Тужилац је дужан да истрагу спроведе, односно допуни у року од два месеца од дана пријема одлуке ванпретресног већа. У случају да државни тужилац пропусти рок за спровођење, односно допуну истраге, учињено пропуштање неће произвести последице процесног карактера. Дакле, у том случају, утврђени рок је инструктивног карактера. Државни тужилац ће само имати обавезу да о разлозима пропуштања обавести непосредно више државно тужилаштво. Уколико се оправданост оптужнице оштећеног не може испитати услед постојања одређених околности које захтевају боље разјашњење ствари, ванпретресно веће ће оптужницу доставити судији

⁸⁰ Чл. 297 ст. 1 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸¹ Чл. 211 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸² Чл. 288 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

за истрагу, који ће бити обавезан да у року од два месеца предузме одређене доказне радње. Треба нагласити да је прописани рок инструктивног карактера. Његово непоштовања од стране судије за истрагу за собом не повлачи никакве процесне последице. За разлику од државног тужиоца, судија за истрагу нема чак ни обавезу образлагања разлога пропуштања предметног рока.

Уколико суд утврди да је надлежан за вођење поступка по подигнутој оптужници, да је иста формално исправна, те да не постоје сметње које онемогућавају испитивање оптужнице суд може донети три различите одлука поводом оптужнице коју испитује:

- решење да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља;
- решење да се оптужница одбацује; или
- решење којим се оптужница потврђује.

Суд ће одлучити да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља уколико утврди да дело које је предмет оптужбе није кривично дело или да постоје околности које трајно искључују кривично гоњење или да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе.⁸³

Предмет подигнуте оптужнице може бити само дело које је одређеним законом Црне Горе одређено како кривично дело. Поводом дела које не садржи потребне елементе се не може водити кривични поступак. Приликом разматрања питања да ли је дело које је предмет оптужбе кривично дело, суд није везан правном квалификацијом радњи окривљеног, датом у диспозитивну оптужнице.⁸⁴ С обзиром на то, суд приступа разматрању чињенице да ли су у чињеничном опису, којег је дао тужилац, садржани елементи било ког кривичног дела.

Даље, суд ће одлучити да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља уколико постоје одређене околности које трајно искључују кривично гоњење. У Законику су егземпларно наведене поједине такве околности: застарелост кривичног гоњења, амнестија и помиловање. Међутим, Закоником је дозвољено да се кривични поступак обустави и због наступања других околности подобних да трајно искључе кривично гоњење. Такве околности могу бити оне које указују на постојање стања пресуђене ствари, постојање међународноправног имунитета, смрт окривљеног и слично.⁸⁵

⁸³ Чл. 294 ст. 1 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸⁴ Чл. 295 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸⁵ Радуловић, Д., *op. cit.* фн. 89, стр. 250.

Коначно, суд може у поступку судске контроле оптужнице обуставити поступак уколико нађе да у конкретном случају нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе. Овако одређен основ за обуставу кривичног поступка спречава могућност опстанка оптужнице која није заснована на адекватном и одговарајућем доказном материјалу. При томе се, у овој фази поступка не испитује постојање кривице окривљеног, нити суд може да приступи квалитативној оцени доказа.

На одлуку суда којом се утврђује да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља жалбу могу изјавити тужилац и оштећени. Ако је против одлуке суда жалбу изјавио само оштећени, те ако та жалба буде усвојена, сматраће се да је изјављивањем жалбе оштећени преузео гоњење. По правноснажности одлуке суда којом се поступак обуставља оптужница се не може поново подигнути у истој кривичној ствари, јер је донета одлука подобна да створи правно стање *res iudicata*. Са друге стране, решење суда којим се оптужница одбацује, није таквог карактера. Оваква одлука се доноси у случају да постоје околности које привремено спречавају кривично гоњење. Након престанка таквих околности може се поново подићи оптужница поводом исте кривичне ствари. Слично као код одређивања околности које трајно искључују кривично гоњење, Закоником су егземпларно наведене околности које привремено спречавају кривично гоњење. Те околности могу бити: непостојање оптужбе овлашћеног тужиоца и непостојање одобрења за кривично гоњење. Против одлуке о одбацивању оптужнице жалбу могу изјавити тужилац и оштећени.

Уколико суд у току испитивања оптужнице не донесе решење о ненадлежности, нити решење којим се поступак обуставља, односно оптужница одбацује, донеће решење о потврђивању оптужнице. Овакво решење суд треба да донесе у року од осам дана, односно у сложенијим предметима у року од 15 дана. Наведени рок је инструктивног карактера, те његово пропуштање не узрокује било какве последице. Доношењем решења о потврђивању, оптужница ступа на правну снагу. Основ за доношење решења о потврђивању оптужнице негативно је одређен. Наиме, да би суд потврдио оптужницу, мора претходно утврдити да је он надлежан за спровођење кривичног поступка, те да не постоје разлози да се кривични поступак обустави, односно да се оптужница одбаци. Важно је истаћи да сходно одредбама Законика о кривичном поступку Црне Горе, окривљени не може изјавити жалбу против решења којим се оптужница потврђује. Закоником је изричито онемогућено изјављивање жалби против свих одлука суда донесених поводом контроле оптужнице, осим одлука о

ненадлежности суда, изузимању записника или обавештења из списка предмета, обустави кривичног поступка и решења о одбацивању оптужнице.

Након што оптужница буде потврђена суд је доставља окривљеном који се налази на слободи без одлагања, а окривљеном који се налази у притвору у року од 24 часа од дана потврђивања оптужнице.⁸⁶ Сходно наведеној одредби, може се закључити да се оптужница доставља окривљеном тек након њеног потврђивања. Стога, имајући у виду чињеницу да се окривљени први пут упознаје са оптужницом на рочишту за испитивање оптужнице, поставља се питање како ће се окривљени уопште припремити за предметно рочиште. Адекватније решење би било да се оптужница доставља окривљеном уз позив за наведено рочиште. Тако би се окривљени благовремено могао упознати са садржином оптужнице и адекватније припремио за евентуално оспоравање њене законитости и основаности.

Осим судске контроле оптужнице која се спроводи у редовном кривичном поступку, својеврстан вид контроле оптужења врши и судија приликом спровођења скраћеног кривичног поступка.⁸⁷ Сходно одредбама Законика о кривичном поступку Црне Горе, скраћени кривични поступак се води поводом извршења кривичних дела за која је као главна казна прописана новчана казна или казна затвора до пет година. У овим случајевима, кривични поступак се иницира оптужним предлогом државног тужиоца, односно оштећеног као тужиоца или приватном тужбом.

За разлику од контроле оптужнице у редовном поступку, оптужни акт у скраћеном кривичном поступку испитује судија надлежан за суђење у првом степену поводом конкретне кривичне ствари. Оптужни акт се не испитује на посебном рочишту, те окривљени нема посебних овлашћења током ове фазе скраћеног кривичног поступка. Такође, судија не испитује материјалну исправност достављеног оптужног акта, већ се концентрише само на испитивање формалне исправности, те проверава да ли у оптужном акту постоје одређене нејасноће које спречавају испитивање његове основаности на главном претресу.

Наиме, по пријему оптужног предлога, односно приватне тужбе, судија првенствено испитује надлежност суда за поступање поводом конкретне кривичне ствари. Уколико судија утврди да је са суђење надлежан други суд, доноси решење о ненадлежности. Када закључи да је за поступање у одређеном предмету надлежан виши

⁸⁶ Чл. 299 ст. 1 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸⁷ Чл. 446 до чл. 460 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

суд, судија уступа предмет државном тужиоцу који је надлежан за поступање пред вишим судом.⁸⁸

Након разматрања надлежности, судија утврђује да ли постоје одређене грешке или недостаци у оптужном предлогу, односно приватној тужби. Уколико установи постојање одређених недостатака, оптужни акт ће вратити тужиоцу ради њиховог уклањања и то у року од три дана. Овај рок је различитог дејстава у зависности од тога да ли је поступак инициран актом државног тужиоца или оштећеног, односно приватног тужиоца. Делујући према државном тужиоцу утврђени рок је инструктиван, те његово пропуштање не узрокује процесне последице. Са друге стране, уколико рок за исправљање недостатака пропусти оштећени као тужилац или приватни тужилац, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те ће се поступак обуставити. У том случају, дакле, утврђени рок је преклузивног карактера.⁸⁹

Када утврди да је оптужни акт формално исправан, судија приступа разматрању чињенице да ли је у конкретном случају потребно боље разјашњење ствари како би се испитала основаност оптужног предлога. Стога, уколико утврди да је потребно боље разјашњење ствари, судија враћа оптужни предлог државном тужиоцу како би се у року од 30 дана спровеле одређене доказне радње.⁹⁰ На основу језичког тумачења дате одредбе Законика, може се закључити да оваквом испитивању подлеже искључиво оптужни предлог поднет од стране државног тужиоца, при чему се приликом подношења оптужног предлога од стране оштећеног као тужиоца, односно приватне тужбе, овакво испитивање не спроводи. Стога се може закључити да ће се све евентуалне нејасноће у смислу основаности оптужног акта оштећеног, односно приватне тужбе, отклонити на главном претресу.

Ако суд по спроведеном испитивању оптужног акта утврди да је исти формално исправан, односно уколико не донесе решење из члана 451 ст. 2 или ст. 3 Законика о кривичном поступку Црне Горе, судија је дужан да достави оптужни акт окривљеном и закаже главни претрес. Дакле, судија не доноси посебну одлуку којом се потврђује оптужни акт, већ само приступа његовом достављању окривљеном и заказивању главног претреса.

Битно је нагласити да је Закоником прописана могућност одбијања или одбацивања оптужног акта, међутим није јасно дефинисано у ком тренутку током

⁸⁸ Чл. 452 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁸⁹ Чл. 451 ст. 2 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁹⁰ Чл. 451 ст. 3 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

поступка судија може донети такве одлуке. Наиме, како је већ објашњено да се по спроведеном формалном испитивању оптужног акта заказује главни претрес, може се закључити да се овакве одлуке могу донети тек по заказаног главног претресу. У том смислу, судија може решењем одбити оптужни предлог или приватну тужбу уколико нађе да постоје исти они разлози који су Закоником дефинисани и за обустављање кривичном поступка у етапи испитивања оптужнице у редовном кривичном поступку.⁹¹ Такође, судија може донети и решење о одбацивању оптужног предлога или приватне тужбе, уколико нађе да постоје исти они разлози који су Закоником одређени за одбацивање оптужнице у етапи судске контроле оптужбе у редовном кривичном поступку.⁹² На основу наведеног, могло би се закључити да судија појединац током испитивања оптужног акта у скраћеном кривичном поступку ипак приступа испитивању и материјалне исправности истог. Стога би ваљало редефинисати одредбу члана 451 став 4 Законика о кривичном поступку Црне Горе, тако да она гласи да ће се достављање оптужног акта окривљеном и заказивање главног претреса извршити уколико судија не донесе решење из става 2 и става 3 истог члана, али и уколико не донесе ни одлуку сходно одредби члана 453 Законика. Тиме би се јасно утврдио обим и начин спровођења испитивања оптужног акта у скраћеном кривичном поступку.

2. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Босна и Херцеговина је извршила реформу свог кривичнопроцесног законодавства доношењем Закона о кривичном поступку⁹³ који је ступио на снагу 2003. године. То је прва држава у региону која је приступила опсежној реформи кривичног поступка инплементациом појединих института карактеристичних за англо-саксонски правни систем. Највеће измене односиле су се на подручје претходног кривичног поступка, тачније на конституисање новог модела тужилачке истраге. Поред тога, новим процесним законодавством постигнута је рационализација кривичног поступка поједностављивањем редовног облика кривичног поступка, али и увођењем појединих

⁹¹ Чл. 453 ст. 1 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁹² Чл. 453 ст. 2 Законика о кривичном поступку Црне Горе.

⁹³ „Сл. гласник БиХ“, бр. 3/2003, 32/2003-испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 – др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018.

посебних форми кривичног поступка. Сходно извршеним изменама кривичнопроцесног законодавства, у Босни и Херцеговини, конституисан је мешовити модел кривичног поступка који садржи елементе и институте карактеристичне како за акузаторни, тако и за инквизиторни модел кривичног поступка. Треба нагласити да су кривичнопроцесна законодавства ентитета Босне и Херцеговине, као и Брчко Дистрикта идентични Закону о кривичном поступку Босне и Херцеговине.⁹⁴

Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине садржи три дела. Првим делом прописане су опште одредбе важне за реализацију кривичног поступка. Садржина другог дела посвећена је току поступка, доношењу пресуде и поступцима по правним лековима. Трећим делом Закона дефинисани су одређени посебни модели кривичног поступка. Сходно садржини и систематици другог дела Закона, редовни кривични поступак се састоји од три посебна стадијума: од стадијума претходног поступка, стадијума главног претреса и доношења пресуде, као и од (стадијума) поступка по правним лековима. Претходни поступак као стадијум кривичног поступка Босне и Херцеговине је по својој архитектоници сложен. Он се састоји од више различитих фаза, конкретно од фазе подношења кривичне пријаве, фазе истраге, фазе оптужења, фазе разматрања претходних приговора и фазе изјашњења о кривици.

Кривични поступак у Босни и Херцеговини иницира се подношењем писмене или усмене пријаве извршења кривичног дела тужиоцу. Тиме се заправо покреће стадијум претходног кривичног поступка, те тужилац приступа прелиминарном испитивању поднете пријаве. Уколико она задовољи предвиђени критеријум тужилац ће иницирати наредну фазу поступка, фазу истраге. Наредбу о спровођењу истраге доноси тужилац, под условом да постоје основи сумње да је извршено кривично дело. Битно је напоменути да се истрага, сходно одредбама Закона, може водити и када је извршилац кривичног дела непознат. Током истраге тужилац предузима све истражне радње, укључујући испитивање осумњиченог, саслушање сведока и оштећеног, вршење увиђаја и реконструкције догађаја, те наређује предузимање потребних вештачења. На основу свега наведеног, може се закључити да је истрага конципирана сходно моделу тужилачке истраге. Тужилац је руководилац ове фазе претходног кривичног поступка,

⁹⁴ Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине („Сл. новине ФБиХ“, бр. 35/2003, 56/2003, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 и 74/2020); Закон о кривичном поступку Републике Српске („Сл. гласник РС“, бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018 и 15/2021); Закон о кривичном поступку Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине („Сл. гласник Брчко дистрикта БиХ“, бр. 34/2013, 27/2014, 3/2019 и 16/2020).

те одлучује о радњама које ће се предузимати и доноси одлуке од којих зависи даљи ток кривичног поступка.

По окончању истраге, тужилац одлучује о покретању наредне фазе претходног поступка, односно фазе оптужења. Ова фаза претходног поступка састоји се од етапе подизања оптужнице и од етапе испитивања оптужнице.

Уколико тужилац по предузетим истражним радњама закључи да постоји довољно доказа из којих произилази основана сумња да је осумњичени извршио кривично дело, припремиће оптужницу и упутити је судији за претходно саслушање у року од 30 дана од дана окончања истраге.⁹⁵ Дакле, да би се у одређеном предмету подигла оптужница потребно је да степен сумње да је одређено лице извршило кривично дело еволуира током истраге од основа сумње до основане сумње. У случају да се током истраге не утврди постојање адекватног степена сумње, истрага ће бити обустављена одлуком тужиоца. Рок у коме је тужилац дужан да подигне оптужницу је инструктиван. Међутим, предвиђени су одређени механизми којима се обезбеђује поштовање овог рока и одвијање кривичног поступка у разумном временском интервалу, те којима се у одређеној мери штити правна сигурност. Наиме, уколико тужилац у прописаном року не подигне оптужницу, дужан је да у року од осам дана обавести главног тужиоца о разлозима пропуштања, а који је потом дужан да предузме одређене мере како би тужилац, у накнадном року који не може бити дужи од 30 дана, подигао оптужницу. Уколико тужилац не подигне оптужницу ни у накнадно одређеном року, осумњичени и оштећени имају право да у року од осам дана од истека накнадно одређеног рока поднесу притужбу главном тужиоцу. У случају основаности притужбе, главни тужилац ће издати обавезно упутство тужиоцу да у коначном року од 30 дана подигне оптужницу. Имајући у виду све наведено, максимални рок за подизање оптужнице јесте деведесет дана од дана окончања истраге. Пропуштање рока који је одређен обавезним упутством главног тужиоца узрокује одређене последице процесног карактера. У том случају, сматраће се да је истрага обустављена. Међутим, треба имати у виду чињеницу да се услед пропуштања предметног рока кривични поступак дефинитивно не окончава. Наиме, у случају обуставе истраге наредбом тужиоца, а по пропуштеном року за подизање оптужнице након окончања истраге, тужилац може

⁹⁵ Чл. 226 ст. 1 Закона о казненом поступку Босне и Херцеговине.

поново отворити истрагу уколико се прикупе нове чињенице и околности које указују на то да постоје основи сумње да је осумњичени учинио кривично дело.⁹⁶

Са подизањем оптужнице, односно њеним достављањем суду започиње фаза испитивања оптужнице. У овом процесном моменту оптужница се испитује по службеној дужности, међутим треба нагласити да се окончањем ове етапе не завршава поступак испитивања оптужнице. Касније приликом подношења претходних приговора, одбрана може истицати неке недостатке оптужнице, те ће суд, испитујући основаност предметних приговора поново разматрати исправност потврђене оптужнице. Сходно наведеном, може се закључити да се поступак испитивања оптужнице спроводи два пута током претходног кривичног поступка. Први пут, оптужница се испитује по службеној дужности и након спроведене контроле се може потврдити. Други пут, потврђена оптужница се евентуално поново испитује, али искључиво на иницијативу одбране, сходно поднетим претходним приговорима. Овакво испитивање оптужнице може се сматрати накнадном контролом оптужења.

2.1. Судска контрола оптужбе по службеној дужности – претходна контрола оптужења

О оптужници подигнутој сходно одредби члана 226 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине одлучује судија за претходно саслушање по службеној дужности. Сходно одредбама кривичнопроцесног законодавства, судија за претходно саслушање је судија који поступа у предмету након подизања оптужнице, у свим законом предвиђеним случајевима и који има овлашћења која припадају судији за претходни поступак.⁹⁷ У овом стадијуму контроле оптужења, испитује се формална и материјална исправност оптужнице. Судија најпре испитује да ли је суд пред којима је подигнута оптужница надлежан да по њој поступа. Потом, судија ће испитати да ли је оптужница прописно састављена. Законом је експлицитно прописано које обавезне елементе оптужница треба да садржи. Ти елементи јесу: назив суда коме се подноси оптужница, лични подаци осумњиченог, опис дела из ког произилазе законска обележја кривичног дела са осталим околностима потребним да се кривично дело што прецизније одреди, законски назив кривичног дела, предлог о доказима које треба извести, опис резултата истраге и навођење доказа који поткрепљују наводе

⁹⁶ Чл. 224 ст. 3 Закона о казненом поступку Босне и Херцеговине.

⁹⁷ Чл. 20 ст. 1 тач. е Закона о казненом поступку Босне и Херцеговине.

оптужнице. Уколико судија за претходно саслушање нађе да оптужници недостаје неки од наведених елемената или да одређени елемент није квалитативно адекватан, позваће тужиоца да утврђене недостатке отклони у одређеном року. Уколико тужилац не поступи по налогу суда, судија ће одбацити оптужницу.⁹⁸

Након што утврди да је оптужница формално исправна, судија за претходно саслушање ће приступити испитивању оптужнице у материјалном смислу. Сходно свом налазу, судија може одбити или потврдити све или поједине тачке оптужнице. Приликом испитивања оптужбе, судија проучава сваку тачку оптужења.

Разматрајући оптужницу судија испитује да ли у конкретном случају постоје сметње које искључују кривично гоњење. Законом су егземпларно наведене поједине такве сметње и то: амнестија, помиловање и застарелост кривичног гоњења. Уколико суд нађе да постоји одређена сметња која искључује кривично гоњење он ће одбити све тачке оптужнице на које се конкретна сметња односи и о томе донети решење. Против тог решења тужилац може поднети жалбу у року од 24 сата о којој ће одлучивати ванпретресно веће састављено од тројице судија.

Иако је Законом одређено да тужилац након одбијања свих или појединих тачака оптужнице може поново подићи нову или измењену оптужницу у истој кривичној ствари,⁹⁹ требало би сматрати да се ова одредба не односи на одбијање потврђивања оптужнице због постојања сметњи које искључују кривично гоњење. Овакав закључак може се засновати на тумачењу одредаба о обустави истраге. Наиме, истрага се може обуставити због постојања околности које искључују кривично гоњење и у том смислу, Закон не дозвољава поново отварање истраге. Како се обустављена истрага не може наставити у случају постојања предметних сметњи, онда се оптужница не може ни поново подићи након одбијања због постојања истих сметњи. На основу свега наведеног треба сматрати да се оваквом одлуком кривични поступак дефинитивно окончава у фази претходног поступка.

Са друге стране, уколико суд нађе да не постоје наведене сметње које искључују кривично гоњење, те да је оптужница формално исправна, приступиће даљој контроли материјалне исправности оптужнице. Судија за претходно саслушање проучава сваку тачку оптужнице посебно, разматрајући све доказе које је тужилац доставио, а све са циљем испитивања постојања основане сумње да је осумњичени извршио кривично дело. Судија је дужан да оптужницу испита у року од осам дана, односно у року од 15

⁹⁸ Чл. 228 ст. 1 и чл. 148 ст. 3 и 4 Закона о казненом поступку Босне и Херцеговине.

⁹⁹ Чл. 228 ст. 6 Закона о казненом поступку Босне и Херцеговине.

дана уколико је реч о сложенијим предметима. Међутим, наведени рок је инструктивне природе. Уколико судија нађе да се поједине или све тачке оптужнице не заснивају на основаној сумњи, тада ће делимично или потпуно одбити оптужницу. На такво решење тужилац има право жалбе, на претходно описани начин. Међутим, правноснажност решење о одбијању оптужнице не окончава дефинитивно кривични поступак. Тужилац може, поводом исте кривичне ствари, поново подићи нову или измењену оптужницу која ће бити заснована на новим доказима.

Када судија закључи да су поједине или све тачке оптужнице засноване на постојању основане сумње, потврдиће оптужницу и доставити је оптуженом и његовом браниоцу. Законом није изричито прописана одређена форма одлуке којом се оптужница потврђује. Шта више, није одређено ни да ће судија донети формалну одлуку о потврђивању. Стога, може се сматрати и да само достављање оптужнице окривљеном значи да је она претходно потврђена.

На основу свега наведеног може се закључити да ова фаза претходног поступка не подразумева активно учешће одбране. Окривљени и његов бранилац немају могућност да пре потврђивања оптужнице пред судом, на било који начин оспоре наводе садржане у оптужници. Одлука о потврђивању, односно одбијању оптужнице доноси се искључиво на основу навода тужиоца датих оптужницом и достављених доказа. Међутим, одбрана има могућност да оспорава законитост и оправданост оптужбе, након што иста буде потврђе и то подношењем претходних приговора. На тај начин иницира се поновно испитивање већ потврђене оптужнице.

2.2. Судска контрола оптужнице по поднетом претходном приговору – накнадна контрола оптужења

Приликом достављања потврђене оптужнице окривљеном, судија за претходни поступак је дужан да га обавести да има право на подношење претходних приговора у року од 15 дана од пријема оптужнице и да ће рочиште за изјашњење о кривици бити заказано одмах након доношења одлуке о тим приговорима.

Законом су експлицитно наведени разлози због којих се претходни приговори могу подносити. Њима се оспорава надлежност суда, истиче постојање околности које искључују кривично гоњење, указује на формалне недостатке оптужнице, оспорава законитост доказа, захтева спајање или раздвајање поступка и оспорава одлука о одбијању захтева за постављање браниоца по службеној дужности због слабог имовног

стања окривљеног.¹⁰⁰ Ово је први тренутак у поступку у коме окривљени може оспорити оптужницу, при чему треба нагласити да је она већ претходно потврђена. У том смислу, претходни приговори заправо представљају својеврсни правни лек против оптужнице. Међутим, домашај овог правног лека је ограничен. Њиме се не може суштински, непосредно оспоравати основаност оптужнице, односно истицати непостојање потребног основа сумње за извођење окривљеног пред суд. Евентуално, недостатак доказа за постојање основане сумње да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет, може се исходovati основаним приговором којим се оспорава законитост одређених доказа. При томе, треба имати у виду чињеницу да Законом није одређено да ће се утврђена незаконитост одређених доказа на којима се заснива оптужница резултирати враћањем оптужнице на поновно испитивање. Законом је само одређено да ће незаконит доказ судија за претходно саслушање издвојити из списка и вратити тужиоцу. Такво решење не чини се сасвим адекватним.

Такође, Законом није експлицитно одређено које су последице усвајања претходних приговора. У том смислу, треба приступити екстензивном језичком и логичком тумачењу претходно наведених одредаба Закона којима се уређује поступак испитивања оптужнице. Наиме, уколико судија утврди да је основан претходни приговор којим се оспорава надлежност суда, он треба оптужницу, заједно са списима предмета доставити надлежном суду пред којим се треба поново спровести поступак испитивања оптужнице.

Када судија за претходно саслушање нађе да је основан приговор којим се истиче постојање сметњи које искључују кривично гоњење, он треба донети одлуку која ће за последицу имати обуставу поступка, без обзира што је оптужница претходно потврђена. Даље, уколико судија одлучујући о претходном приговору којим се указује на постојање формалних недостатака у оптужници, закључи да је исти основан, вратиће оптужницу тужиоцу на исправку. Чини се да би након достављања исправљене оптужнице, судија за претходно саслушање требао поново да приступи испитивању оптужнице по службеној дужности, с обзиром на чињеницу да се ради о измењеној оптужници. Дакле, основаност оваквог претходног приговора треба да изазове укидање правног дејстава потврђене оптужнице и спровођење њеног поновног испитивања. Са друге стране, одлука о претходним приговорима којима се захтева раздвајање или спајање поступка, односно оспорава одлука о одбијању захтева за постављање

¹⁰⁰ Чл. 233 ст. 1 Закона о казном поступку Босне и Херцеговине.

браниоца по службеној дужности не би требала да утиче на законитост и основаност подигнуте оптужнице. Ове врсте приговора се чак ни не односе на оспоравање основаности и законитости оптужнице, већ се њима оспоравају одређене процесне одлуке донете раније током поступка.

Након што судија донесе одлуку о неоснованости поднетих претходних приговора, заказаће рочиште за изјашњење окривљеног о кривици, чиме почиње последња фаза претходног поступка.

3. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О КАЗНеном ПОСТУПКУ РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ

Доношењем Закона о казненом поступку Републике Хрватске,¹⁰¹ 2008. године, извршена је опсежна реформа кривичнопроцесног законодавства ове државе. У односу на раније важећи Закон о казненом поступку из 1997. године,¹⁰² измењен је начин спровођења претходног поступка, те је редефинисана и фаза оптужења и судске контроле оптужнице. Такође, прихваћена су одређена решења и институти која потичу из англо-саксонског правног система, те је у смислу нових начела одговарајућих мешовитом моделу кривичног поступка измењен и стадијум главне расправе.

Важећи Закон о казненом поступку састоји се из три дела. Први део посвећен је општим одредбама везаним за спровођење кривичног поступка. Други део регулише ток редовног првостепеног и другостепеног кривичног поступка, док су одредбе трећег дела везане за регулисање посебних кривичних поступака.

Законом је експлицитно одређено којом радњом започиње кривични поступак. У зависности од врсте кривичног поступка који се спроводи, исти може бити покренут: 1) решењем о спровођењу истраге, 2) потврђивањем оптужнице којој није претходила истрага, 3) одређивањем расправе у поступку иницираним приватном тужбом или, 4) доношењем пресуде о издавању казненог налога.¹⁰³ Сходно систематици важећег Закона, првостепени редовни кривични поступак одвија се реализацијом два стадијума. Он обухвата стадијум претходног поступка, те и стадијум расправе и пресуде.

¹⁰¹ „Народне новине“, бр. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19 и 126/19.

¹⁰² „Народне новине“, бр. 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02 и 115/06.

¹⁰³ Чл. 17 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

Претходни поступак је сложен и састоји се од различитих фаза, при чему треба нагласити да се не сматрају све фазе претходног поступка кривичним поступком у ужем смислу. Такав закључак може се донети на основу претходно наведене одредбе о моменту покретања кривичног поступка. Стога, једино се истрага и фазе које њој следе сматрају фазама редовног кривичног поступка у ужем смислу.

Претходни поступак, односно кривични поступак у ширем смислу, иницира се подношењем кривичне пријаве. Кривична пријава се увек подноси јавном тужиоцу (*хр. државном одвјетнику*), писмено или усмено. Чак и када она буде поднесена суду или полицији, ови државни органи имају обавезу да је проследи тужиоцу. Тужилац, као државни орган у чијој је јурисдикцији кривично гоњење лица која се сумњиче да су учинила кривична дела, одлучује о поднетој кривичној пријави. Она, након испитивања, може бити или одбачена у случајевима дефинисаним Законом, или се поводом ње може спровести извиђај, или тужилац може одмах донети решење о спровођењу истраге. Евентуално, одмах након разматрања кривичне пријаве, тужилац може подићи оптужницу и без претходног спровођења истраге. Тужилац ће приступити спровођењу извиђаја уколико из саме пријаве не може оценити да ли су веродостојни наводи пријаве или када подаци у пријави не дају довољно основа на основу којих се може одлучити о спровођењу истраге или о предузимању доказних радњи.¹⁰⁴

Одвијање претходног поступка након размотрене кривичне пријаве зависи од прописане казне за конкретно кривично дело поводом ког је пријава поднета. Наиме, пре доношења одлуке о подизању оптужнице тужилац приступа или истраживању као фази кривичног поступка или истрази. Када постоји основана сумња да је окривљени извршио кривично дело за које је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, приступиће се спровођењу доказних радњи које су од значаја за одлучивање о подизању оптужнице.¹⁰⁵ Те доказне радње предузимају се управо у фази истраживања. Обавештење о спровођењу истраживања доставља се окривљеном у року од три дана од када је предузета прва доказна радња. Истраживање се такође може спровести и онда када је извршилац кривичног дела непознат. Након спроведених доказних радњи, тужилац ће одлучити о томе да ли ће подићи оптужницу или ће одустати од кривичног гоњења.

Када је предмет одређене кривичне ствари извршење кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година, уместо спровођења

¹⁰⁴ Чл. 206 ст. 4 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹⁰⁵ Чл. 213 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

истраживања, као фазе претходног поступак, тужилац може спровести истрагу.¹⁰⁶ Спровођење истраге није увек обавезно. У одређеним случајевима, тужилац може подићи оптужницу и без спровођења истраге. Међутим, уколико се поступак води због постојања основане сумње да је окривљени извршио кривично дело за које је прописана казна затвора у трајању дужем од 15 година или казна дуготрајног затвора, тужилац је обавезан спровести истрагу. У истрази ће се прикупити докази и подаци потребни за одлучивање о томе да ли ће се поводом конкретне кривичне ствари подићи оптужница или ће се обуставити поступак.

Истрага се спроводи на основу решења о спровођењу истраге којег доноси јавни тужилац. Ово решење доноси се када постоји основана сумња да је извршено кривично дело за које се може спровести истрага, при чему не постоје законске сметње за предузимање кривичног гоњења. Важно је нагласити да се решење о спровођењу истраге тужиоца може побијати пред судом. Наиме, окривљени може уложити жалбу на наведено решење о којем одлучује истражни судија. По правноснажности поменутог решења почиње кривични поступак у ужем смислу. Истрагу спроводи јавни тужилац предузимањем потребних доказних радњи. Јавни тужилац спровођење истраге може поверити и истражитељу. Истражитељ може спровести истрагу и по налогу истражног судије. Наиме, уколико тужилац одбаци кривичну пријаву или обустави истрагу, оштећени може преузети кривично гоњење, те предложити истражном судији спровођење истраге. Уколико истражни судија усвоји предлог оштећеног, наложиће истражитељу да спроведе истрагу.

Када јавни тужилац предузме доказне радње у истрази, те када нађе да је стање ствари довољно разјашњено да се може обуставити поступак или подићи оптужница, орган поступка ће одлучити да се истрага завршава. Јавни тужилац ће решењем обуставити поступак, односно истрагу уколико: дело које се окривљеном ставља на терет није кривично дело, уколико постоје околности које искључују кривицу окривљеног или његово кривично гоњење, те уколико нема доказа да је окривљени извршио кривично дело.¹⁰⁷ Са друге стране, уколико не постоје наведени разлози, јавни тужилац ће по завршетку истраге подићи оптужницу. Сходно свему наведеном, може се закључити да фазом истраживања, односно фазом истраге руководи тужилац. Овај орган доноси одлуке на основу којих се спроводе одређене доказне радње, односно којима се управља поступком. Чак и уколико одлуку о спровођењу истраге донесе

¹⁰⁶ Чл. 216 ст. 1 Закона о казном поступку Републике Хрватске.

¹⁰⁷ Чл. 216 ст. 1 Закона о казном поступку Републике Хрватске.

истражни судија, њено спровођење се поверава истражитељу, при чему одлуку о томе да ли ће оптужница бити подигнута доноси искључиво јавни тужилац.

Подизањем оптужнице започиње нова фаза претходног поступка, односно фаза оптужења. Оптужница се доставља надлежном суду пред којим се одлучује о њеном потврђивању. Судска контрола оптужнице одвија се у две етапе. Најпре се врши претходно испитивање оптужнице којим се проверава испуњеност законских услова за њено подизање. Потом суд приступа испитивању основаности подигнуте оптужнице, са тим што и приликом испитивања основаности, суд поново може разматрати скоро сва питања која су била предмет претходног испитивања оптужнице. Тиме се конституише својеврстан систем испитивања оптужнице који се заправо састоји од два степена која суд спроводи по службеној дужности. Оба испитивања оптужнице врши суд пред којим ће се водити расправа у првом степену, при чему претходно испитивање спроводи председник оптужног већа као инокосни орган, док се друга етапа испитивања реализује по спроведеној седници оптужног већа.

3.1. Претходно испитивање оптужнице

Када тужилац поднесе оптужницу суду, она се доставља председнику оптужног већа који, као инокосни орган приступа њеном претходном испитивању без одлагања.¹⁰⁸ У наставку рада биће предочени критеријуми које оптужница треба да задовољи током претходног испитивања, те ће бити представљене одлуке које могу бити донете у случају неиспуњења поменутих критеријума. Председник оптужног већа најпре испитује да ли је оптужница поднета од стране овлашћеног тужиоца. Потом, врши се провера испуњености законских услова за подизање оптужнице. Суд, дакле, процењује да ли су у конкретном случају адекватно спроведене све фазе поступка које претходе оптужењу. Такође, председник оптужног већа испитује и да ли је оптужница прописно састављена, односно да ли садржи све обавезне елементе који су Законом прописани. У том смислу, прописно састављена оптужница треба да садржи: личне податке окривљеног, као и време које је окривљени провео у притвору; опис дела из којег проистичу законска обележја кривичног дела, те и друге околности потребне да се кривично дело што тачније одреди; законски назив кривичног дела; доказе на којима се оптужница заснива и образложење у којем ће се описати стање ствари.¹⁰⁹ Оптужница

¹⁰⁸ Чл. 344 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹⁰⁹ Чл. 342 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

која се подиже због постојања основане сумње да је окривљени извршио кривично дело за које се може изрећи новчана казна или казна затвора у трајању до пет година, не садржи детаљно образложење, већ се само кратко наводе разлози због којих се подиже и предлог санкције која се треба изрећи. Даље, председник оптужног већа проверава да ли је оптужница подигнута у складу са роковима дефинисаним Законом. Најпре, оптужница мора бити подигнута у року од месец дана од дана завршетка истраге или истраживања. Тај рок може се продужити за још два месеца. Уколико јавни тужилац у наведеном року не подигне оптужницу сматраће се да је одустао од кривично гоњења, те је дужан да донесе решење о одбачају кривичне пријаве или решење о обустави истраге. Даље, уколико се у етапи испитивања оптужнице, иста врати тужиоцу ради исправљања, она мора бити измењена и поново подигнута у року од 15 дана, односно у року од месец дана.¹¹⁰ Такође, уколико је оптужница од стране оптужног већа враћена тужиоцу ради уређења због тога што из прибављених доказа не произилазе околности наведене у чињеничном опису дела или због тога што је потребно боље разјашњење ствари, нова, односно измењена оптужница у истој кривичној ствари мора бити подигнута у року од шест месеци, односно у року од годину дана. Уколико оптужница не буде подигнута у наведеним роковима, сматраће се да је јавни тужилац одустао од кривичног гоњења, те је стога дужан да донесе решење о одбацивању кривичне пријаве, односно о обустави истраге.¹¹¹

Нова, односно измењена оптужница у једној кривичној ствари, након повлачења од стране јавног тужиоца, може поново бити подигнута у роковима одређеним Законом. Уколико је оптужница повучена због постојања формалних недостатака, рок за подизање нове, односно измењене оптужнице је петнаест дана, односно месец дана. Ако је оптужница повучена због тога што јавни тужилац сматра да из прибављених доказа ипак не произилазе околности наведене у чињеничном опису дела или уколико је повучена због тога што је потребно боље разјашњење ствари, јавни тужилац након повлачења може подигнути нову оптужницу у року од шест месеци, односно у року од годину дана. Уколико јавни тужилац не подигне нову оптужницу у наведеним роковима сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те је стога дужан да донесе решење о одбачају кривичне пријаве, односно решење о обустави истраге.¹¹² У етапи претходног испитивања оптужнице, председник ванпретресног већа води рачуна о

¹¹⁰ Чл. 230 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹¹¹ Чл. 356 ст. 3, 5 и 7 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹¹² Чл. 365 ст. 2, 4 и 6 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

поштовању свих наведених рокова. Ако јавни тужилац не испоштује прописане рокове, подигнута оптужница неће задовољити критеријуме претходног испитивања.

Поред свега наведеног, током претходног испитивања оптужнице председник оптужног већа такође проверава да ли је дело које је предмет оптужбе кривично дело, те да ли постоје околности које искључују кривицу окривљеног, односно околности које искључују кривично гоњење. Такође, проверава се да ли се у списима предмета налазе незаконити докази које треба издвојити.

По спроведеном поступку претходног испитивања оптужнице, уколико установи да оптужница не задовољава један од наведених критеријума, председник оптужног већа може донети решење о обустави кривичног поступка, решење о одбацивању оптужнице или решење о враћању оптужнице.

Председник већа може решењем обуставити кривични поступак или одбацивати оптужницу у следећим случајевима:

- када утврди да оптужницу није поднео овлашћени тужилац,
- када утврди да нису испуњени законски услови за подизање оптужнице,
- када је оптужница поднета након истека претходно наведених рокова,
- када утврди да дело које је предмет оптужбе није кривично дело, или
- када утврди да постоје околности које искључују кривицу окривљеног, односно околности које искључују кривично гоњење.¹¹³

Против решења о обустави кривичног поступка или о одбацивању оптужнице може се уложити жалба о којој одлучује непосредно виши суд.

Даље, када председник оптужног већа установи да оптужница не садржи све обавезне елементе утврђене Законом, донеће решење којим ће се иста вратити тужиоцу ради отклањања утврђених недостатака. Тим решењем председник оптужног већа ће одредити и рок у коме тужилац треба да исправи оптужницу и поднесе је суду ради поновног испитивања. Тај рок износи три дана од достављања решење и може се продужити за још најдуже три дана. Против решења о враћању оптужнице и о продужењу рока не може се изјавити жалба. Уколико јавни тужилац пропусти рок за отклањање недостатака, председник оптужног већа ће о томе обавестити непосредно вишег јавног тужиоца. Са друге стране, уколико рок за исправку оптужнице пропусти оштећени као тужилац, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те ће се поступак обуставити.

¹¹³ Чл. 334 ст. 3 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

Када председник оптужног већа у поступку претходног испитивања оптужнице установи да је иста задовољава све наведене критеријуме, доставиће је окривљеном и његовом браниоцу. Они имају право поднети писани одговор на оптужницу у року од осам дана од дана пријема исте. Окривљени се може и одрећи од права на подношење одговора на оптужницу. Након истека рока за подношење одговора на оптужницу, председник оптужног већа одређује одржавање седнице оптужног већа са циљем даљег испитивања оптужнице. Овом радњом се завршава етапа претходног испитивања оптужнице, те следи испитивање оптужнице пред оптужним већем.

3.2. Испитивање оптужнице пред оптужним већем

Председник оптужног већа заказује седницу већа у року од петнаест дана уколико се окривљени налази у истражном затвору, односно у року од два месеца ако се окривљени налази на слободи. Рок за одређивање седнице може бити и дужи, те се тако, у посебно сложеним предметима она мора одржати у року од месец дана ако је окривљени лишен слободе, односно у року од три месеца уколико је на слободи.

У зависности од запрећене казне за кривично дело које је предмет оптужења, седница оптужног већа је нејавног карактера или се одржава у присуству одређених лица. Уколико је оптужница подигнута поводом извршења кривичног дела за које је прописана новчана казна или казна затвора до пет година, седница оптужног већа ће се одржати без позивања странака. У супротном, када је предмет оптужбе кривично дело за које је прописана казна затвора у трајању дужем од пет година, на седницу оптужног већа се позивају јавни тужилац, оштећени, окривљени и његов бранилац.¹¹⁴ Међутим, изостанак ових странака не значи нужно одлагање седнице оптужног већа. Ако се окривљеном позив није могао уредно доставити због непријављивања промене адресе, седница оптужног већа ће се одржати и у одсуству окривљеног. Са друге стране, уколико седници оптужног већа не присуствују јавни тужилац, окривљени или његов бранилац, при чему се позив овим лицима није могао уредно доставити, седница већа ће се одложити. Уколико пак седници не присуствује оштећени као тужилац, који је уредно позван, нити његов пуномоћник, у том случају оптужно веће ће решењем обуставити поступак.

Након што утврди да седници већа присуствују позвана лица, председник оптужног већа отвара исту, те поучава странке о њиховим правима и даљем току

¹¹⁴ Чл. 348 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

седнице. Јавни тужилац износи резултате истраге, односно истраживања, те представља доказе на којима се оптужница заснива. Општењени и његов пуномоћник могу упутити оптужно веће на доказе о кривици окривљеног, те образлажу имовинскоправни захтев и евентуално предлажу мере обезбеђења са циљем његовог остваривања. Окривљени и његов бранилац упућују веће на доказе који иду у прилог одбрани, те указују на евентуалне пропусте у истрази. Пред оптужним већем окривљени може дати и изјаву да је крив по неким или свим тачкама оптужнице. Супротстављене стране могу реплицирати на одговор једна другој. Када веће закључи да може донети одлуку поводом подигнуте оптужнице проглашава расправљање на седници завршеним.

Сходно одредбама Закона оптужно веће не може разматрати да ли је оптужница поднета од стране овлашћеног тужиоца, нити да ли је поднета у законским роковима. Такође, по спроведеној седници оптужно веће неће по службеној дужности утврђивати да ли се у списима предмета налазе докази које треба издвојити из списка. Законитост доказа веће проверава искључиво по предлогу странака. Ово је и последњи процесни моменат у којем странке могу ставити такав предлог. Касније током поступка се такав предлог не може поставити, осим ако су за разлоге издвајања незаконитих доказа сазнали касније.

У овој етапи испитивања оптужнице оптужно веће најпре може донети решење о враћању оптужнице тужиоцу. Овакво решење може бити донето уколико веће утврди да оптужница није прописно састављена. У том случају, оптужно веће ће решењем одредити рок у коме оптужница треба да буде исправљена. Ако јавни тужилац на измени оптужницу у одређеном року, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те ће бити дужан да донесе решење о одбачају кривичне пријаве, односно о обустави истраге.

Такође, оптужно веће ће решењем вратити оптужницу тужиоцу и уколико постоје одређени недостаци у претходном поступку или уколико чињенични опис дела не произилази из раније прибављених доказа или ако је потребно боље разјашњење ствари. У таквом решењу веће ће образложити разлоге због којих оптужница није потврђена, те ће указати на оне радње које је тужилац пропустио да предузме. Сходно решењу оптужног већа, јавни тужилац је обавезан да без одлагања донесе решење о допуни истраге или предузети одређену доказну радњу, односно обуставити истрагу или одбацили кривичну пријаву. Оптужно веће ће такође одредити и рок у коме тужилац треба да подигне исправљену оптужницу. Уколико тужилац пропусти

утврђени рок за подизање нове оптужнице, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења.

Оптужно веће може својим решењем обуставити кривични поступак у односу на све или поједине тачке оптужнице из истих разлога због којих то може учинити и председник оптужног већа током претходног испитивања. Једино, оптужно веће може донети такво решење и уколико утврди да нема довољно доказа да је окривљени основано сумњив за дело које је предмет оптужбе, односно да је противречност између прикупљених доказа таква да би на расправи изрицање осуђујуће пресуде било немогуће.¹¹⁵ На основу тога се може закључити да је једино оптужно веће овлашћено да одлучује о основаности подигнуте оптужнице. Такво овлашћење, дакле, нема председник оптужног већа током претходног испитивања оптужнице. Уколико оптужно веће нађе да постоје разлози за обуставу кривичног поступка, у поступцима у којима није вођења истрага, решењем ће одбацити оптужницу. Против решења о одбацивању оптужнице, односно о обустави поступка, странке могу изјавити жалбу о којој одлучује непосредно виши суд.

На крају, уколико оптужно веће установи да је оптужница основана, донеће решење о потврђивању оптужнице.¹¹⁶ Услов за потврђивање оптужнице је позитивно одређен. Оптужно веће треба да буде уверено у постојање основане сумње да је окривљени извршио кривично дело које је предмет оптужбе, те да је оптужница законита. Важно је нагласити да је приликом разматрања основаности оптужнице, оптужно веће везано правном квалификацијом дела датом од стране тужиоца. То значи да веће неће потврдити оптужницу уколико сматра да из датог описа не произилазе сва обележја кривичног дела датог правном квалификацијом радњи окривљеног, иако установи да постоји основана сумња да је окривљени учинио кривично дело за које се кривично гоњење предузима по службеној дужности. У том случају, оптужно веће ће решењем вратити оптужницу тужиоцу са циљем исправљања утврђених недостатака. Оптужно веће је везано правном квалификацијом тужиоца и када разматра постојање основа за доношење решења о обустави поступка, односно о одбацивању оптужнице. Једино приликом доношења решења о враћању оптужнице због постојања одређених недостатака, односно ради бољег разјашњења ствари, оптужно веће није везано правном квалификацијом радњи окривљеног утврђеном од стране тужиоца.

¹¹⁵ Чл. 355 ст. 1 тач. 4 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹¹⁶ Чл. 354 ст. 1 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

Решење о потврђивању оптужнице се доставља председнику већа ради одређивања расправе. Заједно са решењем доставља се и потврђена оптужнице као и спис предмета.¹¹⁷ На тај начин се окончава стадијум претходног кривичног поступка.

4. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА МАКЕДОНИЈЕ

Реформа кривичнопроцесног законодавства Македоније извршена је 2010. године, доношењем новог Закона о кривичном поступку¹¹⁸ Пре доношења наведеног Закона у Македонији се примењивао Законик о кривичном поступку Југославије. Претходно важећи закон био је заснован на моделу мешовитог кривичног поступка. Ново кривичнопроцесно законодавство засновано је на моделу адверзијалног (акузаторног) кривичног поступка по угледу на англо-амерички правни систем. Одређени елементи инквизиторног модела кривичног поступка ипак су задржани у новом кривичнопроцесном законодавству Македоније. Они су најизраженији у стадијуму претходног поступка, односно у фазама предистраге и истраге. У том смислу, најзначајније је то што се истрага којом руководи јавни тужилац може сматрати својеврсним видом „суђења пред суђење“, те се одређени искази прикупљени током истраге могу сматрати изведеним доказима на којима се може заснивати пресуда. Тако су истражне радње постале заправо доказне радње, те укидање истражног судије као судије који руководи истрагом у суштини не мења много.¹¹⁹ Овлашћења која је по претходно важећем закону имао истражни судија, сада су на страни јавног тужиоца. У новом кривичном поступку уведена је функција судије за претходни поступак који непосредно не одлучује о току истраге, као ни о радњама које ће се у тој фази поступка предузети, већ је овлашћен да штити права окривљеног током претходног поступка.

Реформом кривичнопроцесног законодавства измењене су и одређене карактеристике главне расправе. Активност суда у смислу предлагања и извођења доказа током главне расправе је минимализована. Доказна иницијатива првенствено је резервисана за странке у поступку, док суд треба да обезбеди једнакост оружја странака

¹¹⁷ Чл. 367 Закона о казненом поступку Републике Хрватске.

¹¹⁸ Закон за кривичната постапка („Службени Весник на Република Македонија“, бр. 150 од 18.11.2010. године).

¹¹⁹ Калајџијевић, Г., Лажетик, Г., Неделкова, Л., Денковска, М., Тромбева, М., Витларов, Т., Јанкуловска, П., Кадиев, Д., Коментар на Законот за кривичната постапка, ОБСЕ, Скопје, 2018, стр. 12.

и реализацију права на правично суђење, чиме ће се гарантовати законитост спроведеног поступка. Овако одређена улога суда, разликује се од оне конституисане претходно важећим кривичнопроцесним законодавством. Извесне измене учињене су и у односу на поступке који се води по уложеним правним лековима.

Закон о кривичном поступку Македоније садржи три целине. Првим делом прописана су одређена општа правила кривичног поступка. Њиме су обухваћена начела поступка, поједине дефиниције термина садржаних у Закону, одређења субјеката поступка, процесне радње и доказна средства. Другим делом Закона уређен је ток првостепеног и другостепеног поступка, док су трећим делом дефинисане одређене посебне врсте кривичног поступка као на пример: поступак за изрицање алтернативних мера, поступак према правним лицима, поступак примене мера безбедности и слично.

Сходно одредбама Закона, ток првостепеног кривичног поступка одвија се реализацијом различитих стадијума. Први стадијум кривичног поступка је претходни поступак који се састоји од две фазе, фазе предистражног поступка и фазе истраге. Оптужење заједно са оценом оптужног акта, представља други стадијум поступка који садржи фазу подизања оптужног акта и фазу судске контроле оптужења. Трећи стадијум кривичног поступка чини одвијање главне расправе и доношење првостепене пресуде. Битно је нагласити да су систематиком Закона, оптужење и оцена оптужног акта, предвиђени као посебан стадијум првостепеног кривичног поступка. Овај стадијум предвиђен је заправо као међу стадијум између претходног и главног кривичног поступка, те и као стадијум у којем суд преузима активну улогу у руковођењу и одлучивању.

Истрага се у кривичном поступку Македоније спроводи против одређеног лица за које се основано сумња да је извршило кривично дело за које се кривично гоњење предузима по службеној дужности или по предлогу.¹²⁰ У истрази, радње предузима и њоме руководи надлежни јавни тужилац (*мк. јавен обвинител*), са циљем прикупљања података и доказа на основу којих се може одлучити о даљем току поступка. При томе, јавни тужилац је дужан да прикупља доказе који иду како на терет, тако и у прилог осумњиченог. Током истраге одређене радње може предузимати и одбране. Наиме, осумњичени и његов бранилац могу јавном тужиоцу предложити предузимање одређених истражних радњи ради прикупљања одређених доказа. Поред тога, бранилац може и сам предузети одређене радње ради прикупљања доказа у корист одбране.

¹²⁰ Чл. 291 ст. 1 Закон за кривичната постапка РМ.

Истрага се покреће наредбом јавног тужиоца која треба да садржи личне податке осумњиченог, као и опис и правну квалификацију дела. Сходно томе, може се закључити да се истрага у кривичном поступку Македоније не може водити против непознатог учиниоца кривичног дела. Наредба за покретање истраге се не може преиспитати од стране суда у поступку по уложеном правном леку. То значи да покретање истраге као фазе претходног кривичног поступка зависи искључиво од нахођења јавног тужиоца.

Завршетак истраге такође зависи од процене овог органа. Наиме, јавни тужилац ће донети овакву одлуку када процени да је стање ствари довољно разјашњено, те када се на основу резултата истраге може подићи оптужни акт или се може обуставити кривични поступак.¹²¹ Истрага се мора завршити у року од шест месеци од дана доношења наредбе за њено спровођење. Међутим, утврђени рок је инструктивног карактера и његово пропуштање не производи процесне последице. Јавни тужилац је услед пропуштања рока за завршетак истраге обавезан да о томе обавести непосредно вишег јавног тужиоца, који у сложеним предметима може продужити рок за завршетак истраге за још шест месец. Евентуално, рок за окончање истраге се може продужити за још три месеца одлуком републичког јавног тужиоца. Уколико осумњичени, његов бранилац или оштећени сматрају да су током истраге учињене одређене процесне неправилности, те да истрага неоправдано дуго траје, они се могу обратити непосредно вишем јавном тужиоцу, који је дужан да испита наводе њихових приговора. Када виши јавни тужилац оцени да су представљени наводи основани, дужан је да предузе одређене мере са циљем отклањања предметних неправилности или ради завршетка истраге.

Након завршетка истраге јавни тужилац је дужан да у року од 15 дана подигне оптужницу или да донесе наредбу о обустави истражног поступка. Оптужница ће се поднети уколико јавни тужилац током истраге утврди да постоји довољно доказа на основу којих би се могло очекивати да се у кривичном поступку донесе осуђујућа пресуда.¹²² Том радњом тужиоца започиње наредни стадијум кривичног поступка којом руководи надлежни суд. У овом стадијуму суд приступа испитивању законитости и оправданости подигнуте оптужнице. Судска контрола оптужбе се врши по службеној дужности. Тиме суд први пут приступа контроли легалитета претходног кривичног поступка који је окончан подношењем оптужнице. Само поимање контроле оптужења

¹²¹ Чл. 301 ст. 1 Закон за кривичната постапка РМ.

¹²² Чл. 319 Закон за кривичната постапка РМ.

као посебног стадијума кривичног поступка указује на његов значај. На основу наведеног, може се закључити да је идеја законодавца била да се контролом оптужнице избегне ситуација у којој кривични поступак по инерцији прелази из истражног поступка на главну расправу,¹²³ поготово имајући у виду чињеницу да се претходни поступак, конкретно истрага, може сматрати својеврсним „суђењем пре суђења“.

Законом је одређен посебан материјални услов за подизање оптужнице. Наиме, да би тужилац подигао оптужницу треба да буде уверен у кривицу осумњиченог, те да буде убеђен у доношење осуђујуће пресуде. Наведена убеђења тужилац формира на основу резултата спроведене истраге. Међутим, она треба да се одржи и током главног претреса, те тужилац заправо треба да буде убеђен у то да ће током поступка доказати кривицу окривљеног ван сваке разумне сумње.¹²⁴

Формални услов који треба да буде задовољен приликом подизања оптужнице огледа се у обухваћености свих обавезних елемената оптужним актом. Ти елементи су експлицитно одређени Законом.¹²⁵ Стога, оптужница треба да садржи: личне податке окривљеног, податке о његовом времену проведеном у притвору, опис дела из ког произилазе сва законска обележја кривичног дела, те и друге околности подобне за прецизно одређивање кривичног дела, законски назив кривичног дела, означавање суда пред којим се треба одржати главна расправа и доказе на којима се темељи оптужни акт. У прилогу оптужног акта јавни тужилац доставља све прикупљене материјалне доказе и записнике, те доставља и листу доказа које треба извести на главној расправи.

Поднета оптужница испитује се пред судом који је надлежан за суђење у првом степену поводом предметног кривичног дела. У зависности од казне запређене за конкретно кривично дело које је предмет оптужења, испитивање оптужнице врши судија појединац или веће за оцену оптужног акта.¹²⁶

Суд најпре приступа оцени формалне исправности оптужног акта, те у том смислу испитује да ли оптужни акт садржи одређене техничке, очигледне омашке.¹²⁷ Уколико нађе да постоје описани недостаци, суд ће оптужни акт вратити тужиоцу ради исправљања и то у року од три дана. Битно је напоменути да у овом процесном

¹²³ Лажетић-Бужаровска, Г., Оптужење у кривичном поступку (Законска решења и практична искуства у њиховој примени у ЗКП Македоније, *Journal of Criminology and Criminal Law (JCCL)*, 2014, стр. 121.

¹²⁴ *Ibid.*, стр. 124.

¹²⁵ Чл. 321 ст. 1 Закон за кривичната постапка РМ.

¹²⁶ Сходно одредби члана 320 Закона о кривичном поступку Македоније, судија појединац врши оцену оптужнице која је поднета због извршења кривичног дела за које је предвиђена казна затвора до десет година, док оцену оптужнице подигнуте због извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора у трајању дужем од 10 година врши веће за оцену оптужнице састављено од троје судија.

¹²⁷ Чл. 323 Закон за кривичната постапка РМ.

менту суд не приступа испитивању чињенице да ли оптужница садржи све обавезне елементе, већ суд само испитује да ли она садржи техничке, очигледне омашке које је потребно исправити.

Потом суд приступа разматрању своје надлежности за поступање у конкретном случају. Суд у овом стадијуму поступка води рачуна о својој стварној и месној надлежности. Уколико утврди да није надлежан суд ће се решењем огласити ненадлежним и по правноснажности тог решења предмет доставити надлежном суду на даље поступање.¹²⁸

Након што размотри наведено, суд приступа достављању оптужног акта осумњиченом, те он стиче право да на различите начине учествује у поступку испитивања оптужнице. Прво, окривљени и његов бранилац могу поднети приговор против оптужног акта. Приговор се подноси писаним путем и то у року од осам дана од дана пријема оптужног акта. Када је приговор против оптужнице поднет, суд приступа његовом испитивању, те проверава да ли је он благовремен и да ли је изјављен од стране овлашћеног лица. Неблаговремен и недозвољен приговор суд одбацује решењем, у противном суд приликом испитивања оптужнице мора да узме у обзир наводе представљене поднетим приговором.¹²⁹

Друго, окривљени у овој фази кривичног поступка може да да изјаву којом признаје кривицу у односу на поједине или све тачке оптужнице. Овакву изјаву окривљени може дати у року од осам дана од дана пријема оптужнице или на рочишту за испитивање оптужнице. Тада суд приступа испитивању изјаве о признању кривице и он може одлучити да дату изјаву прихвати или одбије.¹³⁰

Треће, окривљени и његов бранилац поводом подигнутог оптужног акта могу суду доставити листу доказа које треба извести на главној расправи. Суд такву листу доставља јавном тужиоцу.¹³¹

Након пријема приговора против оптужнице, односно по истеку рока за подношење приговора суд приступа судској контроли оптужбе. Судија појединац испитивање оптужнице врши самостално, док веће за оцену оптужног акта контролу врши на седници већа. Евентуално, судија појединац, односно веће судија, могу одлучити да се испитивање оптужнице врши на рочишту, када се утврди да је то потребно, односно када је окривљени у приговору против оптужнице навео да жели да

¹²⁸ Чл. 324 Закон за кривичната постапка РМ.

¹²⁹ Чл. 327 и 328 Закон за кривичната постапка РМ.

¹³⁰ Чл. 334 Закон за кривичната постапка РМ.

¹³¹ Чл. 326 ст. 1 тач. 3 Закон за кривичната постапка РМ.

да изјаву о признању кривице у односу на поједине или све тачке оптужнице. На рочиште за оцену оптужног акта суд позива јавног тужиоца, осумњиченог и његовог браниоца уколико је он ангажован. Рочиште се може одржати и у одсуству уредно позваних лица. Међутим, уколико наведена лица нису уредно позвана рочиште ће се одложити за најдаље 15 дана. Након истека тог рока, уколико се осумњичени не може уредно позвати због промене адресе која није пријављена суду, рочиште ће се одржати у његовом одсуству. Током рочишта јавни тужилац ће образложити резултате истраге и представити доказе на којима се заснива оптужни акт, док ће одбрана образложити поднети приговор против оптужнице. Уколико приговор није поднет, одбрана може на рочишту указати на одређене доказе који иду у корист осумњиченом, на евентуалне пропусте учињене током истражног поступка или на постојање незаконитих доказа у списима предмета. Одбрана може прецизирати који део оптужног акта оспорава, те може представити и листу доказа које треба извести на главној расправи.

На основу резултата спроведеног испитивања, судија појединац, односно веће, приступају оцени основаности оптужнице, у смислу сваке тачке оптужнице према којој осумњичени није дао изјаву о признању кривице.¹³² При оцени оптужнице суд узима у обзир наводе представљене приговором против оптужног акта, списе предмета и доказе достављене у прилогу оптужног акта. Уколико утврди да у списима предмета постоје незаконити докази, донеће решење о њиховом издвајању из списка предмета. Ово решење може се може се побијати жалбом о којој одлучује веће непосредно вишег суда. По правноснажности решења о издвајању доказа, они се сврставају у посебан спис који се чува код судије за претходни поступак.

Такође, на основу резултата испитивања оптужнице, суд може решењем одбити поједине или све тачке оптужног акта као неосноване.¹³³ Законом су изричито прописане разлози због којих суд може донети овакво решење. Стога, суд ће одбити оптужни акт уколико:

- дело које је предмет оптужбе није кривично дело;
- постоје околности које искључују кривичну одговорност осумњиченог;
- не постоји захтев овлашћеног тужиоца, предлог оштећеног или одобрење надлежног државног органа за кривично гоњење осумњиченог, које је по закону потребно или постоје околности које искључују кривично гоњење;
- нема довољно доказа који иду у прилог оптужби.

¹³² Чл. 336 Закон за кривичната постапка РМ.

¹³³ Чл. 337 Закон за кривичната постапка РМ.

Решење о одбијању оптужнице суд доставља јавном тужиоцу заједно са списима предмета. Против таквог решења јавни тужилац може изјавити жалбу о којој одлучује веће непосредно вишег суда.

Када се увери у основаност оптужног акта, суд може оптужницу потврдити, односно одобрити решењем о потврђивању оптужнице или стављањем клаузуле о потврђивању оптужнице. Предметна клаузула ставља се у форми штамбиља и на овај начин суд потврђује оптужницу онда када током поступка испитивања оптужног акта обрана није поднела приговор, односно када окривљени није дао изјаву о признању кривице, при чему суд није нашао потребним одређивање рочишта за испитивање оптужнице.¹³⁴

Уколико суд, на основу резултата испитивања оптужног акта, нађе да је исти основан, при чему нису испуњени услови за потврђивање оптужнице клаузулом, донеће решење о одобравању, односно потврђивању оптужног акта. Како суд разматра сваку тачку оптужнице појединачно, оптужни акт се може и само делимично потврдити, у односу на одређена кривична дела или у односу на одређена лица. У том случају заједно са решењем о потврђивању оптужнице, суд доноси и решење о раздвајању поступка у односу на ону тачку оптужнице која је потврђена. Након доношења ових решења, оптужница се враћа тужиоцу који је дужан да у року од 15 дана поднесе нови оптужни акт у истој кривичној ствари у складу са раније донетим решењем о делимичном потврђивању оптужнице.¹³⁵

Решење о потврђивању оптужнице мора да буде образложено тако да се њиме не прејудицира решавање кривичне ствари на главном претресу. Такође, приликом доношења овог решења суд није везан правном квалификацијом дела представљеном оптужним актом. Важно је нагласити да се против решења о потврђивању оптужнице не може изјавити жалба, те одлука о потврђивању оптужнице одмах стиче својство правноснажности. Тим моментом и оптужница ступа на правну снагу.

Након потврђивања оптужнице судија појединац, односно веће за потврђивање оптужнице формира спис предмета који ће се упутити судећем већу.¹³⁶ Тај спис садржи оптужницу, решење о потврђивању оптужнице, листе доказа које су странке доставиле и материјалне доказе. Остали материјал се враћа странкама.

¹³⁴ Чл. 339 Закон за кривичната постапка РМ.

¹³⁵ Лажетић-Бужаровска, Г., *op. cit.* фн. 134, стр. 135.

¹³⁶ Чл. 344 Закон за кривичната постапка РМ.

5. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ

У Републици Словенији је материја кривичног поступка уређена Законом о казненом поступку који је ступио на снагу 1995. године.¹³⁷ До данас вршено је више измена овог Закона, од којих су најзначајније оне коју су последице реформе кривичнопроцесног законодавства започете 2005. године. Измене Закона вршене су углавном са циљем усаглашавања законских решења са европским и другим међународним актима.

Закон којим је регулисан кривични поступак Републике Словеније садржи три дела. Првим делом регулисана су општа правила и општи принципи кривичног поступак. Други део садржи одредбе којима се одређује ток првостепеног и другостепеног кривичног поступка, док су трећим делом дефинисане одређене посебне врсте кривичног поступка. Разматрањем систематике Закона, може се закључити да се првостепени кривични поступак одвија реализацијом два основна стадијума, односно спровођењем претходног поступка и одржавањем главне расправе, те доношењем првостепене пресуде. Претходни кривични поступак чине фаза предистраге, (сло. *predkazenski postopek*), фаза истраге (сло. *preiskava*) и фаза оптужења (сло. *obtožnica in ugovor zoper obtožnico*).

Сходно одредбама Закона, кривични поступак у Републици Словенији се покреће на захтев овлашћеног тужиоца. За кривична дела, за која се кривично гоњење предузима по службеној дужности, овлашћен тужилац је државни, односно јавни тужилац, док је за кривична дела за која се кривично гоњење преузима по приватној тужби, овлашћени тужилац – приватни тужилац. Држани тужилац је дужан да покрене кривично гоњење ако постоји основана сумња да је одређено учињено кривично дело за које се лице гони по службеној дужности. Евентуално уколико јавни тужилац заузме став да нема основа за покретање или наставак кривичног поступка, оштећени може да ступи на место тужиоца и постане супсидијарни тужилац.¹³⁸

¹³⁷ Zakon o kazenskem postopku („Uradni list RS“, št. 63/94, 70/94, 25/96, 5/98, 7/98, 6/99, 66/2000, 111/01, 110/02, 44/03, 53/03, 43/04, 68/04, 101/05, 14/07, 40/07, 102/07, 21/08, 23/08, 65/08, 09/08, 68/08, 77/09, 88/09, 29/10, 58/11, 91/11, 47/13, 87/14, 8/16, 64/16, 65/16, 66/17, 22/19, 55/20, 89/20, 191/20, 200/20, 105/21, 176/21)

¹³⁸ Чл.19 и 20 Закона о кривичном поступку Републике Словеније (сло: *Zakona o kazenskem postopku RS*).

Преткривични поступак иницира се подношењем писмене или усмене кривичне пријаве. По пријему исте, јавни тужилац је дужан да по њој поступи у року од 90 дана, тако што ће пријаву или одбацити или приступити предузимању одређених мера, односно истражних радњи са циљем кривичног гоњења учиниоца кривичног дела. У овој фази кривичног поступка, у зависности од испуњености услова, јавни тужилац може предложити покретање истраге, те може и подићи оптужницу.

Уколико јавни тужилац, на основу резултата преткривичног поступка, закључи да постоји основана сумња (*сло. utemeljen sum*) да је одређено лице учинило кривично дело поднеће захтев за спровођење истраге. Спровођење истраге усмерено је на прикупљање података и доказа, на основу којих ће се моћи одлучити о даљем току кривичног поступка. У зависности од резултата истраге може се донети одлука о обустављању поступка или јавни тужилац може донети одлуку о подизању оптужнице.¹³⁹

За разлику од других држава европско-континенталног правног система које су у своја кривичнопроцесна законодавства имплементирале модел јавнотужилачке истраге, Закон којим се уређује кривични поступак у Словенији задржао је модел судске истраге. Сходно томе, истрага се спроводи на захтев јавног тужиоца али њоме руководи истражни судија (*сло. preiskovalni sodnik*) оног суда који је надлежан за суђење у првом степену. Захтев за спровођење истраге доставља се истражном судији заједно са кривичном пријавом и списима предмета који садрже записнике о предузетим радњама. У захтеву се морају навести лични подаци лица према коме се треба спровести истраге, опис радњи окривљеног из којих произилазе законска обележја кривичног дела, законски назив кривичног дела, околности из којих произилази постојање основане сумње. Јавни тужилац такође наводи које околности треба испитати у истрази и које појединачне истражне радње треба спровести, те може предложити и одређивање притвора према лицу против кога се истрага спроводи. Сходно цитираној законској одредби, може се закључити да се истрага не може водити против непознатог учиниоца.

О покретању истраге дефинитивно одлучује истражни судија. Он разматра поднети захтев узимајући у обзир списе предмета сачињене током преткривичног поступка. Такође, истражни судија пре доношења одлуке о поднетом захтеву, треба да саслуша лице против којег се тражи спровођење истраге. Међутим, овакво саслушање

¹³⁹ Чл.167 Закона о кривичном поступку Републике Словеније.

није обавезно. На основу наведених радњи, истражни судија може донети решење о спровођењу истраге или одлуку да није сагласан са поднетим захтевом тужиоца.¹⁴⁰

Ако се истражни судија не сагласи са захтевом јавног тужиоца, дужан је да предметни захтев проследи ванпретресном већу,¹⁴¹ које ће донети дефинитивну одлуку о даљем току поступка. Решење ванпретресног већа може се побијати жалбом окривљеног, јавног тужиоца и оштећеног.

Са друге стране, уколико се истражни судија сагласи са захтевом јавног тужиоца за спровођење истраге, донеће решење којим се истрага покреће. Против овог решења окривљени може поднети жалбу о којој одлучује ванпретресно веће.

Истражни судија је овлашћен и да одлучи о предлогу тужиоца да се не спроведе истрага, већ да се подигне непосредна оптужница. У том случају, обавезан је да саслуша лице против кога се треба подићи оптужница. Истражни судија ће се сагласити са предлогом тужиоца само ако су претходно прикупљени подаци подобни да поткрепе потребан ниво сумње за подизање оптужнице. Ако се пак не сагласи са предлогом тужиоца за подизање непосредне оптужнице, он ће поступити као да је поднет захтев за спровођење истраге.

У зависности од резултата истраге, истражни судија доноси адекватне одлуке којима се одлучује о даљем току кривичног поступка. У том смислу, истрага може бити прекинута, уколико су наступиле одређене околности које привремено спречавају вођење кривичног поступка. По престанку таквих околности истражни судија ће наставити истрагу. Такође, истрага се може и обуставити и то по два основа. Наиме, уколико јавни тужилац изјави да одустаје од кривичног гоњења, истражни судија обавештава оштећеног о томе и поучава га да може наставити кривични прогон као супсидијарни тужилац. Ако оштећени не преузме гоњење или уколико му се поменуто обавештење не може доставити због промене адресе коју није пријавио суду, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те ће се поступак обуставити. Даље, истрага ће бити обустављена и уколико суд утврди постојање разлога предвиђених Законом.¹⁴² У том случају, истражни судија обавештава јавног тужиоца о постојању предвиђених

¹⁴⁰ Чл.169 Закона о кривичном поступку Републике Словеније.

¹⁴¹ Трочлано веће позивних судија (чл. 25 ст.6 Закона о кривичном поступку Републике Словеније).

¹⁴² Ванпретресно веће може обуставити истрагу због следећих разлога: 1) ако дело које је се окривљеном ставља на терет није кривично дело, 2) ако постоје околности које искључују кривицу окривљеног, 3) ако је кривично гоњење застарело или је кривично дело обухваћено амнестијом или помиловањем или уколико постоје друге околности које трајно искључују кривично гоњење, 4) ако нема доказа да је окривљени извршио предметно кривично дело, или 5) уколико се утврди да постоји несразмера између извршеног кривичног дела, односно његових последица или кривице окривљеног са једне стране и последица кривичног гоњења, са друге стране.

разлога, који може у року од осам дана од дана пријема обавештења, да изјави да одустаје од кривичног гоњења. Када поменута изјава изостане, истражни судија ће затражити да ванпретресно веће донесе одлуку о обустави истраге. Против решења ванпретресног већа, јавни тужилац и оштећени могу изјавити жалбу.

Након што стање ствари буде довољно разјашњено током истраге, истражни судија ће донети решење о завршетку истраге. Тада се списи предмета достављају тужиоцу који је дужан да у року од петнаест дана предложи допуну истраге или изјави да одустаје од кривичног гоњења. У супротном, тужилац је дужан да у року од тридесет дана подигне оптужницу.

Оптужница се подноси суду који је надлежан за суђење у првом степену и то већу пред којим се треба одржати главни претрес, те председник већа приступа испитивању формалне исправности поднете оптужнице. Испитивање формалне исправности оптужног акта подразумева разматрање питања да ли оптужница садржи све обавезне елементе који су Законом прописани. Сходно одредбама Закона, оптужница треба да садржи личне податке окривљеног, опис дела из ког произилазе сви елементи кривичног дела, друге околности потребне да се кривично дело прецизније одреди, законски назив кривичног дела који се окривљеном ставља на терет, одређење суда пред којим се треба одржати главни претрес, доказне предлоге, образложење којим треба да буду представљени резултати истраге, те и став тужиоца о наводима одбране. Јавни тужилац оптужницом треба да предложи и врсту и висину кривичне санкције која ће се изрећи окривљеном уколико се огласи кривим.¹⁴³ Уколико председник већа утврди да оптужница не садржи све обавезне елементе, вратиће је тужиоцу са циљем исправљања утврђених недостатака. Тужилац има обавезу да исправи оптужницу у року од три дана. Према јавном тужиоцу овај року делује као инструктивни. Међутим, уколико оштећени као тужилац, односно приватни тужилац пропусти наведени рок, сматраће се да је одустао од кривичног гоњења, те ће председник већа обуставити кривични поступак.

Прописно састављену оптужницу суд ће доставити окривљеном, који против оптужнице може изјавити приговор у року од осам дана од дана њеног пријема. Евентуално, окривљени се може одрећи од права на подношење приговора. Уколико приговор не буде поднет у наведеном року, те уколико не буде поднет од стране овлашћеног лица, председник судећег већа ће га одбацити као недозвољен. Окривљени

¹⁴³ Чл. 269 Закона о кривичном поступку Републике Словеније (сло: *Zakona o kazenskem postopku RS*).

може жалбом побијати овакву одлуку председника већа.¹⁴⁴ Са друге стране, уколико се приговор не одбаци као недозвољен, председник већа ће га заједно са списима предмета доставити ванпретресном већу који ће на седници испитати оптужницу. Приговор против оптужнице ће се доставити и тужиоцу који може дати одговор на исти у року од три дана.

С обзиром на чињеницу да стадијумом преткривичног поступка, односно фазом истраге руководи суд, судска контрола оптужнице се не врши по службеној дужности, већ само по поднетом приговору против оптужнице или на захтев председника судећег већа. Како већ суд контролише целокупан претходни поступак, Законом је предвиђен модел судске контроле оптужнице који је блажи од оног који је познат кривичнопроцесним законодавствима држава у региону. Дакле, уколико суд одбаци приговор против оптужнице као недозвољен, те ако председник већа не предложи ванпретресном већу да испита оптужницу, судска контрола оптужбе неће бити вршена. Сходно свему наведеном може се закључити да је фаза испитивања оптужбе факултативна. То је један од разлога због којих се контрола оптужбе не може сматрати посебним стадијумом поступка, већ припада стадијуму претходног кривичног поступка.

Дакле, уколико се приговор против оптужнице сматра дозвољеним и благовременим, односно уколико председник судећег већа то захтева, ванпретресно веће ће приступити испитивању оптужнице, односно веће ће приступити испитивању основаности приговора против оптужнице. Веће врши контролу формалне и материјалне исправности оптужнице. У етапи испитивања формалне исправности оптужнице, поред разматрања питања да ли оптужница садржи све обавезне елементе, ванпретресно веће проверава и да ли је суд коме је поднета оптужница надлежан поводом конкретне кривичне ствари, те да ли се у списима предмета налазе одређени незаконити докази на којима се не може заснивати пресуда. Ако ванпретресно веће утврди да је за поступање по поднетој оптужници надлежан други суд, донеће решење о ненадлежности и предмет упутити надлежном суду. Ако веће утврди да у списима предмета постоје незаконити докази, донеће решење о њиховом издвајању из списка предмета. Против ове одлуке може се изјавити посебна жалба.

Веће ће уважити приговор против оптужнице и одлучити да се поступак обуставља уколико нађе да:

¹⁴⁴ Чл. 274 и 275 Закона о кривичном поступку Републике Словеније.

- дело које је предмет оптужбе није кривично дело;
- постоје околности које искључују кривицу окривљеног;
- је кривично гоњење застарело, или да је дело обухваћено амнестијом или помиловањем, те да постоје друге околности које искључују кривично гоњење;
- нема довољно доказа које поткрепљују основану сумњу да је окривљени извршио кривично дело које је предмет оптужбе, или
- постоји несразмера између извршеног кривичног дела, односно његових последица или кривице окривљеног са једне стране и последица кривичног гоњења, са друге стране.

Уколико веће утврди да постоје околности које привремено онемогућавају кривично гоњење окривљеног донеће решење о одбацивању оптужнице. Против ових решења тужилац и оштећени могу изјавити жалбу.

Ако у поступку испитивања оптужнице, односно испитивања приговора против оптужнице, ванпретресно веће не донесе ни једну од наведених одлука, закључиће да је приговор против оптужнице неоснован, те ће оптужница дефинитивно ступити на правну снагу. Решење о одбијању приговора против оптужнице окривљени може побијати жалбом.

На исти начин веће ће приступити испитивању оптужнице и уколико се контрола врши на иницијативу председника судећег већа.

Након што оптужница постане правноснажна, председник судећег већа одређује припремно рочиште које ће се одржати најкасније у року од два месеца од правноснажности оптужнице. У случају када се оптужни акт не испитује пред ванпретресним већем, оптужница постаје правноснажна даном одређивања припремног рочишта од стране председника судећег већа. Уколико је поступак испитивања оптужнице вођен, оптужница стиче својство правноснажности доношењем одлуке о одбијању приговора, односно одлуке о саглашавању са оптужницом. Том одлуком се завршава фаза контроле оптужног акта, те се окончава претходни поступак као први стадијум кривичног поступка.

6. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ НЕМАЧКЕ

Немачко кривичнопроцесно законодавство потиче из 1877. године и од тада је више пута новелирано са преко 180 законских измена које су често обухватале и већи број параграфа па чак и читаве одељке.¹⁴⁵ Важећи Закон о кривичном поступку Савезне Републике Немачке¹⁴⁶ донет је 1950, а последњи пут је измењен 2022. године.

Закон садржи осам целина (књига) којима се уређују различити аспекти кривичног поступка. Прва целина (*нем. Allgemeine Vorschriften*) посвећена је општим одредбама којима се уређују питања као што су: надлежност, изузеће, рокови, доказна средстава и слично. Другом, трећом и четвртом целином регулисан је ток кривичног поступка. Конкретно, друга целина (*нем. Verfahren im ersten Rechtszug*) садржи одредбе које се односе на првостепени поступак, садржина треће целине (*нем. Rechtsmittel*) посвећена је појединим правним лековима, док је четвртом целином (*нем. Wiederaufnahme eines durch rechtskräftiges Urteil abgeschlossenen Verfahrens*) уређен институт понављања поступка завршеног правноснажном пресудом. Пета целина (*нем. Beteiligung des Verletzten am Verfahren*) односи се на учешће и положај оштећеног у кривичном поступку. Шестом целином (*нем. Besondere Arten des Verfahrens*) су дефинисане одређене посебне врсте кривичног поступка, док се одредбама седме целине (*нем. Strafvollstreckung und Kosten des Verfahrens*) регулише поступак извршења казни, као и трошкови поступка. Осма целина (*нем. Schutz und Verwendung von Daten*) односи се на коришћење и управљање информацијама добијеним током кривичног поступка.

Сходно систематици Закона, првостепени поступак се одвија реализацијом три стадијума и то стадијума претходног поступка, стадијума претпретресног поступка и стадијума главног поступка. Слично кривичнопроцесним законодавствима других држава европско-континенталног правног система, кривични поступак Немачке је уређен по мешовитом моделу, те садржи елементе акузаторног и инквизиторног модела кривичног поступка. Носилац оптужбе је истовремено руководиоца стадијума претходног кривичног поступка и странка супротстављена одбрани током стадијума главног кривичног поступка. У стадијуму претходног поступка, суд не учествује

¹⁴⁵ Закон о кривичном поступку Савезне Републике Немачке, превод с немачког језика Emina Avdić, University Press, Magistrat, Сарајево, 2011, стр. XV.

¹⁴⁶ Закон о кривичном поступку Немачке у верзији објављеној 7. априла 1987 „Савезни службени гласник (I) стр. 1074, 1319“ (*нем. Strafprozeßordnung – StPO*).

активно јер је то део поступка чија се сврха огледа у испитивању навода представљених кривичном пријавом, са циљем доношења одлуке о извођењу, односно неизвођењу, окривљеног пред суд. Руковођење поступком суд преузима у оном стадијуму који следи након подизања оптужнице. Дакле, суђење схваћено у ужем смислу започиње на иницијативу овлашћеног тужиоца подизањем оптужног акта.

Претходни кривични поступак (нем. *Vorbereitung der öffentlichen Klage*) иницира се подношењем писане, односно усмене кривичне пријаве или предлога за кривично гоњење и то тужилаштву, полицији или суду.¹⁴⁷ У овој фази кривичног поступка тужилаштво предузима истражне радње како би испитало чињенично стање, при чему је тужилац дужан да утврди не само околности које иду у корист оптужбе, већ и околности које иду у прилог одбрани. Предметне истражне радње тужилац предузима самостално или преко органа, односно службеника полиције.

Ако тужилаштво разматра подизање оптужнице, у списима предмета треба навести да је истрага завршена, са тим што је важно нагласити да се пре тога мора саслушати осумњичени. Услов за подизање оптужнице је у Закону позитивно одређен и огледа се у постојању довољног степена сумње (нем. *genügenden Anlaß*).¹⁴⁸ Садржина стандарда „довољан степен сумње“ Законом није изричито одређена, већ тужилац разматра постојање адекватног степена сумње, у сваком конкретном случају и то на основу резултата спроведене истраге. При томе, тужилаштво узима у обзир испуњење како чињеничних, тако и законских разлога за подизање оптужнице. Уколико тужилаштво пак утврди да адекватан степен сумње није достигнут одлучиће да обустави кривични поступак. О доношењу такве одлуке тужилац обавештава лице које је поднело предлог за подизање оптужнице. Ако је то лице истовремено и оштећени, оно одлуку о обустави истраге може побијати жалбом у року од две недеље од дана пријема одлуке. О тој жалби одлучује надређени тужилац. Преиспитивање одлуке тужилаштва о окончању поступка може се иницирати и пред судом. Наиме, уколико надређени тужилац одбије жалбу оштећеног-предлагача, може се захтевати доношење судске одлуке о предметном питању. Тим предлогом иницира се својеврсна судска контрола одлуке о обустављању поступка. Дакле, у Немачком кривичном поступку поред института судске контроле оптужнице егзистира и институт контроле одлуке о обустављању поступка. Оваквим решењем се у извесној мери коригује начело оптужбе,

¹⁴⁷ §158 StPO.

¹⁴⁸ §170 StPO.

те се одступа од правила да тужилаштво апсолутно самостално одлучује о подизању оптужнице, односно о обустави истраге.

По пријему предлога за доношење судске одлуке поводом решења о обустави истраге, суд може затражити достављање списка предмета тужилаштва који је формиран поводом конкретне кривичне ствари. Такође, суд може о поднетом предлогу обавестити и осумњиченог, те му наложити да се у одређеном року изјасни о истом. Суд чак може наредити и предузимање одређених истражних радњи ради припреме своје одлуке. За спровођење истражних радњи задужује се судија. Тако суд врши посебну интервенцију у истражни поступак и то по сопственом нахођењу, те изузетно преузима активну улогу и у овом стадијуму кривичног поступка. На основу резултата испитивања предлога оштећеног, суд може одбацити његов предлог, чиме се поступак обуставља. Међутим, одлука суда не може створити стање *res iudicata* поводом конкретне кривичне ствари, мада постоји ограничење у смислу поновног подизања оптужнице. Нова оптужница се у истој кривичној ствари једино може подићи на основу нових доказа и чињеница. Супротно наведеном, суд може одлучити и да је предлог оштећеног основан. У том случају донеће се одлука о подизању оптужнице. За спровођење те одлуке надлежно је тужилаштво.¹⁴⁹

Ако тужилаштво, након спроведене истраге одлучи да постоји довољно основана сумња за подизање оптужнице, исту ће доставити суду који је надлежан да у првостепену одлучује о кривичној ствари. Том радњом се окончава претходни поступак – поступак припремања оптужнице и започиње нови стадијум претпретресног поступка у коме суд одлучује о отварању главног претреса.

Одлучујући о томе да ли се поводом оптужнице треба отворити главни претрес, суд заправо одлучује о испуњености законских услова за вођење кривичног поступка у ужем смислу, те одлучује и о чињеничној основаности поднете оптужнице.

У претпретресном поступку окривљени може активно да учествује и то на различите начине. Наиме, након што суд прими оптужни акт о истом ће обавестити окривљеног и поучити га о његовим правима. У смислу тих права, окривљени може да се у одређеном року изјасни да ли ће тражити појединачно извођење доказа пре доношења одлуке о отварању главног претреса, те и да ли ће уложити приговор против отварања главног претреса. Овај приговор је суштински приговор против подигнуте оптужнице. Међутим, суд ће свакако по службеној дужности испитати оправданост

¹⁴⁹ §171 - §175 СтПР.

отварања главног претреса, независно од тога да ли окривљени изјави наведени приговор.

Испитивање оптужнице, односно разматрање испуњености услова за отварање главног претреса суд може вршити самостално или на рочишту. Суд по сопственом нахођењу одлучује о одређивању рочишта и то уколико се његово одржавање чини подобним за напредовање поступка. У том случају, суд ће заказати рочиште коме присуствују сви учесници у поступку, те ће заједно са њима бити размотрено актуелно стање кривичне ствари. О наведеном рочишту суд сачињава записник.

Законом је јасно дефинисана садржина оптужног акта, односно одређено је које елементе оптужница треба обавезно да садржи. У њој треба да буду наведени лични подаци окривљеног и његовог браниоца, опис дела из ког произилазе сва законска обележја кривичног дела, назив кривичног дела које се окривљеном ставља на терет, време и место извршења дела, листа доказа те и назив суда пред којим ће се одржати главни претрес. Образложењем оптужнице треба да буду објашњени и најважнији резултати истраге. Оптужница такође треба да садржи и предлог за отварање главног претреса.¹⁵⁰ Законом није изричито одређено да суд испитује формалну исправност оптужног акта, али је јасно да садржина оптужнице мора да буде у складу са наведеном законском одредбом. При томе се треба имати у виду чињеница да суд може у извесном делу да измену оптужницу и као такву је прихвати,¹⁵¹ те се ширим тумачењем таквог решења може закључити да суд може самостално превазићи формалне недостатке поднетог оптужног акта.

Суд у овој фази поступка води рачуна о својој надлежности. Уколико суд утврди да је за поступање по поднетој оптужници надлежан нижестепени суд са истог подручја главна расправа ће се отворити пред тим судом. Такође, ако суд нађе да је за поступање по поднетој оптужници надлежан суд вишег степена са истог подручја, упутиће списе предмета том суду на даље поступање.¹⁵² Против одлуке којим се предмет упућује нижем суду тужилаштво може уложити жалбу.

У овом стадијуму кривичног поступка суд може приступити прикупљању појединих доказа ради бољег разјашњења стања ствари. Доношење овакве одлуке зависи искључиво од оцене суда и против ње није дозвољена жалба.¹⁵³ На основу

¹⁵⁰ §200 StPO.

¹⁵¹ §207 StPO.

¹⁵² §209 StPO.

¹⁵³ §202 StPO.

оваквог законског решења суд додатно утиче на формирање доказног материјала, те утиче на оптужбу.

Даље, приликом разматрања оптужног акта, суд може да донесе одлуку о прекиду кривичног поступка. Овакву одлуку суд доноси уколико је оптужени недоступан државним органима или уколико постоји неки други разлог на страни окривљеног због којег се он не може упустити у поступак.¹⁵⁴

Коначно, на основу списка предмета које доставља тужилаштво, те на основу резултата претпретресног поступка суд може донети одлуку о отварању главног претреса или о одбијању предлога тужиоца да се главни претрес отвори. Тим одлукама се уједно прихвата оптужни акт и одређује спровођење наредног стадијума кривичног поступка, односно обуставља кривични поступак. Услов за доношење одлуке о отварању главног претреса у Закону је позитивно дефинисан, те је одређено да ће се оваква одлука донети уколико суд утврди да постоји довољна сумња (*нем. hinreichend verdächtig erscheint*) да је окривљени учинио кривично дело. Суд може оптужни акт и само делимично потврдити, односно потврдити са одређеним изменама. У том смислу, веће може одредити отварање главног претреса само поводом појединих тачака оптужнице, односно поводом појединих кривичних дела, док се према осталим одбија отварање главног претреса. Такође, суд може другачије правно квалификовати радње окривљеног представљене оптужницом. Стога, закључује се да суд приликом испитивања оптужног акта није везан правном квалификацијом дела коју је одредио тужилац. Решење којим се одређује отварање главног претреса, окривљени не може побијати жалбом.

Са друге стране, суд може одбити предлог тужиоца да се одреди главни претрес. Таквом одлуком суд заправо не прихвата оптужни акт, те се кривични поступак обуставља. У оваквој одлуци суд ће навести да ли се иста заснива на чињеничним или законским разлозима. Ово решење се може побијати жалбом тужиоца, те ако иста буде усвојена, жалбени суд ће одлучити да се главни претрес одржи пред другим већем суда који је испитивао оптужницу, односно пред другим надлежним судом. Уколико жалбени суд потврди првостепено решење којим се одбија предлог тужиоца, односно по правноснажности предметног првостепеног решења, оптужница се у истој кривичној ствари може подићи само на основу нових чињеница или доказа.

¹⁵⁴ §205 StPO.

7. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ ПРЕМА ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОПРОЦЕСНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

Важећи Законик о кривичном поступку Руске Федерације¹⁵⁵ донет је 2001. године и ступио је на снагу 2002 године са изузетком појединих одредаба које су правно дејство почеле да производе касније. Законик је донет, у првом реду, због постојања потребе усаглашавања кривичнопроцесног законодавства са одредбама новог Устава Руске Федерације из 1993. године, који је државу прогласио правном државом, а људска права и слободе највећим друштвеним вредностима.¹⁵⁶

Законик о кривичном поступку Руске Федерације садржи шест делова. Првим делом дефинисане су опште одредбе које се тичу кривичног поступку. Одредбама другог дела Законика дефинисана су правила везана за реализацију преткривичног, односно предсудског поступка. Трећи део посвећен је судском кривичном поступку, док су четвртим делом прописани одређени посебни кривични поступци. Пети део Законика регулише питање међународне сарадње у области кривичног поступка, док се одредбама шестог дела уређује питање коришћења и достављања електронских докумената и поднесака у поступку.

Имајући у виду дату систематику Законика, може се закључити да се кривични поступак састоји од две целине, од претходног, односно предсудског кривичног поступка (*рус. досудебное производство*) и судског кривичног поступка (*рус. судебное производство*). Оваква дистинкција стадијума кривичног поступка формирана је на основу различитости органа који њима руководе. Предсудским кривичним поступком руководи тужилац који је у својству службеног лица овлашћен да предузима кривично гоњење и да се стара о поштовању закона током предсудског кривичног поступка.¹⁵⁷ У том смислу, тужилац врши надзор над радом органа који предузимају одређене радње у

¹⁵⁵ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации (УПК РФ) („Российской газете“ Н 249, 22.12.2001; „Собрании законодательства Российской Федерации“ Н 52(1) ст. 4921, 24.12.2001; „Парламентской газете“ Н 241-242, 22.12.2001, Н 243-244, 25.12.2001, Н 245, 26.12.2001); Законик о кривичном поступку Руске Федерације.

¹⁵⁶ Грубач, М., Нови Законик о кривичном поступку руске федерације, Гласник Адвокатске коморе Војводине, вол. 75 (5-6), Нови Сад, 2003, стр. 232.

¹⁵⁷ Чл. 37 Законика о кривичном поступку Руске Федерације (Уголовно-процессуального кодекса Российской Федерации- УПК РФ).

предсудском поступку са циљем кривичног прогона одређеног лица. У зависности од начина, односно форме спровођења предсудског кривичног поступка – претходне истраге (*рус. предварительное расследование*), ти органи могу бити: истражни органи, односно органи који спроводе претходни увиђај (*рус. органов предварительного следствия*) и органи који спроводе кривично гоњење у форми упита (*рус. дознание; органов дознания*).

Предсудски кривични поступак иницира се подношењем кривичне пријаве или предајом лица које је учинило кривично дело, односно самопријављивањем или на основу других информација о учињеном или припреманом кривичном делу,¹⁵⁸ те се одвија реализацијом Закоником предвиђених фаза. Прва фаза концентрисана је на испитивање добијених информација о учињеном кривичном делу. У зависности од резултата прве фазе, надлежни органи доносе одлуку о покретању кривичног поступка, односно о покретању претходне истраге као друге фазе овог стадијума кривичног поступка. Са друге стране, уколико надлежни органи утврде да нема места кривичном гоњењу, донеће одлуку о одбијању покретања кривичног поступка. Сврха спровођења претходне истраге огледа се у прикупљању одређеног доказног материјала, на основу кога ће се моћи одлучити о даљем току кривичног поступка. У зависности од кривичног дела поводом којег се води кривични поступак претходна истрага се спроводи у форми претходног увиђаја (*рус. предварительное следствие*) или у форми упита (*рус. дознание*).¹⁵⁹ При томе, Закоником су прецизно одређена кривична дела за која се претходна истрага спроводи у форми упита. Предузимање радњи у наведеним формама претходне истраге поверено је различитим државним органима. Радње током истраге која се спроводи у форми претходног увиђаја предузимају истражитељи у оквиру истражног комитета, службе безбедности и органа унутрашњих послова. Са друге стране, када се истрага спроводи у форми упита, предузимање радњи поверено је иследницима у оквиру органа унутрашњих послова, пограничних служби или других органа принуде Руске Федерације.

Органи који предузимају радње током претходне истраге, на основу прикупљених доказа и утврђених чињеница одлучују о даљем току кривичног поступка. У том смислу, они могу донети одлуке о прекиду, односно о обустави кривичног поступка или могу против осумњиченог саставити оптужницу која се доставља тужиоцу. Наведеним радњама се завршава претходна истрага, те евентуално

¹⁵⁸ Чл. 140 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

¹⁵⁹ Чл. 150 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

почиње трећа фаза предсудског кривичног поступка, фаза оптужења. Све одлуке које се донесу са циљем окончања претходне истраге подлежу контроли коју врши најпре тужилац, а потом и суд. Ово важи и за оптужни акт истражитеља, односно иследника.

На основу резултата претходног увиђаја, када сматра да су предузете све истражне радње којима је прикупљено довољно доказа за подизање оптужнице, истражитељ о томе обавештава све учеснике у поступку, након чега се они могу упознати са целокупним материјалом прикупљеним током поступка. Потом, истражитељ приступа састављању оптужнице. Овај акт треба да садржи: 1) податке о идентитету окривљеног, 2) информације о месту, времену и начину извршења кривичног дела, као и информације о мотивима, циљевима, последицама и другим околностима од значаја за конкретну кривичну ствар, 3) правну квалификацију радњи окривљеног са тачним називом кривичног дела, 4) списак доказа оптужбе и одбране, са кратким приказом њихове садржине, 5) навођење олакшавајућих и отежавајућих околности које су од значаја за одмеравање казне и 6) податке о оштећеном, те и о природи и висини штете која му је проузрокована кривичним делом. Уз оптужницу се подносе и прилози који садрже списак лица која треба да се позову у својству сведока, као и изјаве о трајању истраге, односно о евентуалној примени мера према процесне принуде окривљеном. Оптужницу потписује истражитељ, те је уз сагласност руководиоца истражног органа, заједно са списима предмета упућује тужиоцу.¹⁶⁰

По пријему оптужнице, тужилац приступа њеном испитивању које се мора окончати у року од десет дана.¹⁶¹ Уколико тужилац приликом испитивања оптужнице нађе да је истражитељ предузео све потребне радње, те да постоји довољно доказа, донеће одлуку о упућивању оптужнице, односно кривичног предмета суду. Закоником нису тачно дефинисани услови које оптужница треба да задовољи да би се сматрала основаном. Сходно томе, може се сматрати да се тужилац упућивањем кривичног предмета суду заправо саглашава са ставом истражитеља о основаности оптужнице, односно о томе да постоји довољно доказа за извођење окривљеног пред судом. Тужилац не доноси посебну формалну одлуку о потврђивању оптужнице, већ само приступа упућивању предмета суду. Са друге стране, тужилац може и одбити да се сагласи са оптужницом истражитеља. У том случају, тужилац доноси одлуку о враћању кривичног предмета истражитељу ради спровођења допунске истраге, односно ради промене обима оптужбе или правне квалификације радњи окривљеног. Такође,

¹⁶⁰ Чл. 220 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

¹⁶¹ Чл. 221 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

тузилац врши и проверу формалне исправности оптужнице, те је може вратити истражитељу ради преправке, односно ради отклањања утврђених формалних недостатака. У овој фази поступка тужилац води рачуна о стварној надлежности. Стога, уколико сматра да је за поступања у конкретној кривичној ствари надлежан непосредно виши тужилац, упутиће оптужницу том органу на даље поступање. О враћању оптужнице истражитељу, односно о утврђивању своје ненадлежности тужилац доноси одлуку у форми решења. Против такве одлуке истражитељ може изјавити жалбу, уз сагласност руководиоца истражног органа и то у року од 72 сата од тренутка пријема побијане одлуке. О предметној жалби истражитеља одлучује непосредно виши јавни тужилац. Уколико предметна жалба буде усвојена, оптужница се аутоматски потврђује одлуком непосредно вишег тужиоца и предмет се упућује надлежном суду. У супротном, жалба истражитеља се одбија. Оваквим механизмом се истражитељ, који непосредно спроводи истражне радње, штити од самовоље тужиоца, те се законитост и неопходност подизања оптужнице додатно штити као финална фаза предсудског кривичног поступка. Поред наведеног, треба нагласити да окривљени нема могућност подношења правног лека против одлуке тужиоца да упути кривични предмет суду на даљи поступак. Право улагања адекватног правног лека није гарантовано ни оштећеном.

На сличан начин се саставља и подиже оптужница и по спроведеном упиту као другом облику реализације претходне истраге. Оптужни акт саставља иследник који је предузимао радње током упита, те се уз сагласност руководиоца иследничког органа оптужни акт доставља тужиоцу. По достављеном оптужном акту, тужилац приступа његовом испитивању, слично као што то чини када се оптужница подиже по спроведеном претходном увиђају. Најпре се приступа испитивању формалне исправности оптужног акта. Уколико тужилац нађе да он није састављен у складу са релевантним одредбама Законика,¹⁶² кривични предмет ће бити враћен иследнику ради спровођења допунског упита, односно са циљем отклањања утврђених недостатака.

Треба нагласити да приликом испитивања оптужног акта поднетог по спроведеном упиту тужилац има већа овлашћења него у поступку испитивања оптужнице подигнуте након спроведеног претходног увиђаја. Тако, тужилац може донети одлуку о обустави кривичног поступка у овој фази уколико закључи да постоје околности дефинисане Закоником. Те околности односе се на то да извршено дело није

¹⁶² Чл. 225 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

кривичног дело, да у радњама окривљеног не постоји неки од елемената кривичног дела, да је наступила застарелост кривичног гоњења, да је наступила смрт окривљеног, да не постоји предлог оштећеног или сагласност надлежног државног органа за кривично гоњење. Поред наведеног, кривични поступак се може обуставити и уколико се утврди да не постоји адекватан степен сумње да је окривљени извршио кривично дело које му је стављено на терет, те уколико је у истој кривичној ствари већ донета осуђујућа пресуда, односно одлука о обустави кривичног поступка или о одбијању његовог покретања. Такође, кривични поступак се може обуставити и уколико се окривљени „помири“ са оштећеним, те уколико отклони штетне последице или надокнади начињену штету извршеним делом.¹⁶³ Сходно свему наведеном, може се закључити да одлука о обустави кривичног поступка може да створи правно стање *res iudicata*, те да се након обуставе, кривични поступак у истој правној ствари не може поново водити.

Даље, испитујући достављену оптужницу иследника, тужилац није везан датом правном квалификацијом радњи окривљеног. Наиме, уколико сматра да се у радњама окривљеног стичу обележја тежег кривичног дела поводом којег се треба спровести претходни увиђај, тужилац може донети одлуку о упућивању предмета надлежном органу управо са циљем спровођења претходне истраге у другачијем облику. Са друге стране, уколико тужилац закључи да се окривљеном треба ставити на терет извршење лакшег кривичног дела, он може својом одлуком изменити правну квалификацију одређену од стране иследника.

Коначно, уколико не донесе ни једну од претходно наведених одлука, тужилац ће усвојити оптужницу иследника, те ће кривични предмет упутити суду на даље поступање. Оваквом одлуком тужиоца започиње други стадијум кривичног поступку у коме доминантну улогу преузима суд.

Описаним законским решењима, према коме тужилац врши испитивање оптужбе сачињене од стране истражитеља, односно иследника, обезбеђује се заправо двострука контрола оптужбе. Прву, претходну контролу врши тужилац, те се она може сматрати тужилачком контролом оптужбе. Вршење овакве контроле од стране тужиоца је оправдано, с обзиром на чињеницу да радње у предсудском кривичном поступку предузимају други надлежни државни органи, а под контролом тужиоца. Стога, тужилац треба да контролише и оптужницу коју састављају органи претходне истраге.

¹⁶³ Чл. 24-28 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

На крају, тужилац је орган који дефинитивно одлучује о томе да ли ће оптужница бити подигнута пред судом.

Са достављањем оптужнице суду, иницира се друга, накнадна контрола оптужбе, коју врши суд који је надлежан за суђење у првом степену поводом предметне кривичне ствари. Судска контрола подигнуте оптужбе представља прву фазу судског кривичног поступка.

Након што суд прими оптужбу заједно са списима кривичног предмета, он најпре разматра да ли је надлежан за поступање у предметној ствари, те одлучује о томе да ли ће се одредити припремно рочиште или ће се одмах одредити главни претрес. Суд је дужан да своју одлуку донесе у року од 30 дана, односно у року од 14 дана уколико се окривљени налази у притвору. Одлука суда доноси се у форми решења.¹⁶⁴

Законом су прописани основи за одржавање припремног рочишта (*рус. предварительное слушание*). Њега суд може одредити било *ex officio*, било на захтев странака у поступку и то уколико нађе да постоји један од следећих разлога: 1) захтев странака за изузимање одређених доказа из списка предмета, 2) основ за враћање кривичног предмета тужиоцу, 3) основ за обуставу или прекид кривичног поступка, 4) захтев за суђење у одсуству, 5) потреба да се кривични предмет решава пред судом уз учешће поротника, 6) уколико постоји пресуда која није ступила на правну снагу а којом је истом окривљеном изречена условна осуда за кривично дело које је раније извршио, или 7) ако постоји захтев странака за спајање, односно раздвајање кривичних поступака.¹⁶⁵ Сходно овако конципираним основима за одржавање претходног рочишта, може се закључити да суд управо законитост и основаност оптужбе испитује у овој фази судског поступка. Међутим, уколико суд нађе да јесте надлежан за поступање у конкретној кривичној ствари, те да не постоји потреба одржавања претходног рочишта, односно испитивања оптужнице, донеће одлуку о одржавању главног претреса (*рус. судебного заседания*). У том случају, суд одмах приступа суђењу без претходног посебног испитивања оптужнице. Након што главни претрес буде заказан, окривљени више не може захтевати да се припремно рочиште одржи.

Када суд утврди да постоји разлог за одржавање припремног рочишта или када странка поднесе такав захтев, приступа се заказивању припремног рочишта и позивању странака. Овим рочиштем руководи судија појединац и оно се одвија у присуству странака. Остала јавност је искључена. Међутим, присуство свих позваних странака

¹⁶⁴ Чл. 227 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

¹⁶⁵ Чл. 229 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

није апсолутно неопходно за одржавање припремног рочишта. Оно се може одржати у одсуству окривљеног, уколико он поднесе такав захтев или уколико се он не налази на територији Руске Федерације, односно уколико је недоступан државним органима. У том случају, мора се обезбедити присуство његовог браниоца. Такође, уколико остале, уредно позване странке, не приступе припремном рочишту, оно се може одржати.

На основу резултата претходног кривичног поступка, судија може донети једну од следећих одлука:

- о ненадлежности и упућивању предмета надлежном суду;
- о враћању оптужнице и кривичног предмета тужиоцу;
- о прекиду кривичног поступка;
- о обустави кривичног поступка;
- о спајању, односно о раздвајању кривичног поступка;
- о одређивању главног претреса.¹⁶⁶

Наведене одлуке судија доноси у форми решења, при чему је Закоником посебно наглашено да одлука мора да буде донета на основу резултата припремног рочишта, те на основу разматрања свих достављених поднесака и представки.

Враћањем оптужнице и кривичног предмета тужиоцу, суд заправо захтева од тужиоца да отклони одређене недостатке који спречавају даље разматрање конкретне кривичне ствари пред судом. Овакву одлуку суд доноси уколико утврди да: 1) је оптужни акт састављен супротно одредбама Законика; 2) оптужни акт није достављен окривљеном на начин прописан Закоником; 3) постоји потреба вођења кривичног поступа по оптужном акту који садржи захтев за изрицање принудних мера медицинског карактера; 4) постоји основ за спајање кривичних поступака; 5) окривљени није упознат са својим правима приликом разматрања и упознавања са доказним материјалом током предсудског кривичног поступка; 6) се на основу чињеничног супстракта радње окривљеног могу правно квалификовати као теже кривично дело у односу на дело одређено оптужним актом. Поред наведених основа, Закоником су дефинисани и додатни разлози због којих суд може донети одлуку о враћању оптужног акта тужиоцу. Међутим, у тим случајевима предметну одлуку суд може да донесе искључиво на захтев странака у поступку.¹⁶⁷

У овој фази кривичног поступка суд може донети одлуку којом се поступак прекида. Такву одлуку суд ће донети у случајевима тачно одређеним Закоником.

¹⁶⁶ Чл. 236 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

¹⁶⁷ Чл. 237 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

Основи за прекид поступка углавном су везани за окривљеног, те ће суд овакву одлуку донети уколико он из одређених разлога не може да присуствује главном претресу.

Даље, суд на основу резултата претходног рочишта може донети одлуку о обустави кривичног поступка. Овакву одлуку суд ће донети уколико утврди да је: 1) наступила застарелост кривичног гоњења; 2) наступила смрт окривљеног; 3) изостао предлог оштећеног за кривично гоњење или одобрење надлежног државног органа; 4) изостала сагласност државне думе федералне скупштине за лишавање имунитета одређеног окривљеног; 5) дело које је предмет оптужбе обухваћено амнестијом; 6) поводом исте кривичне ствари већ раније одлучено правноснажном одлуком (*res iudicata*); 7) окривљени отклонио последице кривичног дело, односно надокнадио причињену штету, те да се помирио са оштећеним; или 8) испуњен услов за ослобођење окривљеног од кривичне одговорности због постојања његовог активног покајања.¹⁶⁸ Дефинисани основи за обуставу кривичног поступка су слични онима због којих поступак може бити обустављен одлуком тужиоца у фази испитивања оптужног акта.

Уколико по одржаном припремном рочишту суд не донесе решење којим се оглашава ненадлежним, односно не донесе ни једну од претходно описаних одлука, суд ће донети одлуку о одржавању главног претреса. Услов за доношење овакве одлуке није јасно одређен одредбама Законика, нити исти уопште предвиђа доношење формалне одлуке којом се оптужница потврђује. Анализом и тумачењем законских одредаба којима је уређено припремно рочиште као фаза судског кривичног поступка, може се закључити да је то, између осталог, процесни моменат у коме суд испитује испуњеност одређених услова за извођење окривљеног пред суд. У зависности од резултата испитивања суд одлучује о даљем току кривичног поступка. Испитивање оптужнице пред судом се заправо одвија у две етапе. Прва етапа испитивања обавља се пре доношења одлуке о одржавању припремног рочишта. Наиме, тада суд испитује да ли евентуално постоји неки разлог који онемогућава даље вођење кривичног поступка. Уколико нађе да такав разлог постоји он ће одредити одржавање припремног рочишта како би се детаљно испитала законитост и оправданост извођења окривљеног пред суд. Међутим, уколико суд закључи да нема разлога за додатним испитивањем поднетог оптужног акта, те уколико нађе да није задовољен ни један Законом предвиђен разлог за одржавање припремног рочишта, суд ће одмах донети одлуку о одржавању главног претреса. Таква одлука не може бити побијана правним лековима.

¹⁶⁸ Чл. 239 Законик о кривичном поступку Руске Федерације (УПК РФ).

Доношењем одлуке о обустави или прекиду кривичног поступка, односно о одржавању главног претреса, етапа оптужења се дефинитивно завршава, те евентуално почиње нова фаза судског кривичног поступка односно фаза главног претреса – суђења.

8. СУДСКА КОНТРОЛА ОПТУЖБЕ У ПОСТУПЦИМА ПРЕД МЕЂУНАРОДНИМ КРИВИЧНИМ СУДОМ ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ

Поступак пред Међународним кривичним судом за бившу Југославију спроводи се сходно одредбама Статута суда¹⁶⁹ и Правилника о поступку и доказима¹⁷⁰. Статутом је, између осталог, дефинисана надлежност Међународног суда, његова организација, састав судећих већа, положај тужиоца, као и права окривљеног, жртава и сведока. Такође, Статут садржи одредбе које се односе на: 1) уређење истраге и припремање оптужнице, 2) преглед оптужнице, 3) почетак и вођење поступка пред судом, 4) изрицање пресуда, 5) одређивање кривичних санкција и њиховог извршења и 6) уређење жалбеног поступка и поступка преиспитивања пресуда.

Правилником о поступку и доказима детаљније је регулисан поступак кривичног гоњења особа одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права. Одредбама Правилника најпре је утврђен начин спровођења истраге, поступак оптужења и издавања судских налога, начин спровођења претходног поступка, те и начин спровођења поступка пред претресним већима Трибунала, као и начин спровођења жалбеног поступка и поступка преиспитивања пресуда.

Поступак који се спроводи пред Међународним судом за бившу Југославију састоји се из две целине. Истрага представља прву целину поступка и њоме руководи тужилац. Ова целина поступка се може сматрати и преткривичним поступком. У истрази тужилац прикупља доказни материјал, врши увиђаје и позива и испитује осумњичене, жртве и сведоке, те предузима и друге радње потребне за окончање

¹⁶⁹ Статут Међународног суда за кривично гоњење особа одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године, усвојен 25.05.1993. резолуцијом бр. 827, а измењен резолуцијом бр. 1166 из 1998. године, резолуцијом бр. 1329 из 2000. године, резолуцијом бр. 1411 и 1431 из 2002. године, резолуцијом бр. 1481 из 2003. године, резолуцијом бр. 1597 из 2005. године, резолуцијом бр. 1660 из 2006. године, резолуцијом бр. 1837 из 2008. године и резолуцијом бр. 1877 из 2009. године.

¹⁷⁰ IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године.

истраге, односно за припрему и вођење кривичног поступка.¹⁷¹ Уколико се током истраге тужилац увери да постоји довољно доказа за основану сумњу да је осумњичени починио кривично дело које је у надлежности Трибунала, он саставља оптужницу и упућује је секретару Трибунала заједно са пропратном материјалом.¹⁷² Овом радњом тужиоца започиње друга целина првостепеног кривичног поступка, која се састоји из претпретресног поступка и поступка пред претресним већем. Током претпретресног поступка надлежни судија врши контролу достављене оптужнице, те Трибунал издаје одговарајуће судске налоге концентрисане на прикупљање адекватних докумената и обезбеђивање присуства окривљеног.

Након довођења оптуженог у седиште Трибунала, председник предмет додељује једном од претресних већа, те се оптужени изводи пред претресно веће или судију тог претресно већа, чиме започиње прелиминарни поступак. У овој фази претпретресног поступка лице постаје формално оптужено, те се пред судијом претресног већа или пред претресним већем изјашњава о својој кривици. Даљи ток поступка зависи управо од садржине изјашњења оптуженог о кривици. Уколико се оптужени изјасни да је крив, претресно веће Трибунала ће размотрити његову изјаву о кривици. Након што утврди да је дата изјава одговарајућег квалитета, претресно веће ће окривљеног огласити кривим и затражити одређивање датума за одржавање претреса о одмеравању казне.¹⁷³ Уколико се оптужени изјасни да није крив, судија претресног већа, односно претресно веће ће затражити одређивање датума за почетак суђења.¹⁷⁴ Након првог ступања оптуженог пред суд, председавајући судија претресног већа ће задужити једног судију тог већа да руководи претпретресним поступком и предузме одређене радње из своје надлежности са циљем испуњења свих претпоставки за ефикасно и експедитивно суђење.

По окончању претпретресног поступка, започиње поступак пред претресним већем, односно главни претрес. Током главног претреса странке најпре износе уводне

¹⁷¹ Правило 39 Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

¹⁷² Правило 47 Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

¹⁷³ Правило 62бис Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

¹⁷⁴ Правило 62(А)(vi) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

речи,¹⁷⁵ након чега оптужени може дати своју изјаву пред претресним већем. Потом се приступа извођењу доказа. Најпре се изводе докази оптужбе, па докази одбране, након чега се изводе докази оптужбе којима се побијају наводи одбране, те докази одбране као одговор на изнето побијање аргументације. На главном претресу се могу изводити и докази чије је извођење наложило претресно веће.

Када сви докази буду изведени странке ће приступају изношењу својих завршних речи. Након изношења завршних речи и окончања извођења доказа, председавајући судија проглашава главни претрес затвореним, те претресно веће на седници затвореној за јавност доноси првостепену пресуду.

С обзиром на чињеницу да судском делу кривичног поступка претходи истрага као иницијална целина процесног механизма, а којом руководи тужилац, Правилником је прописано судско испитивање достављене оптужнице по службеној дужности. Наиме, током поступка пред трибуналом врши се специфична контрола оптужнице и то у два различита процесна момента. Сврха прве, односно примарне, прелиминарне контроле оптужнице јесте да се спречи могућност поступања суда по формално неисправној и очигледно неоснованој оптужници. Сврха накнадне, секундарне контроле оптужнице јесте разматрање питања да ли уопште постоји потреба да се након извођења доказа оптужбе поступак настави извођењем доказа одбране, или се већ у овој фази поступка може закључити да по одређеној тачки оптужбе нема доказа који могу бити основ за осуду.

8.1. Примарна (претходна) контрола оптужнице

Контрола оптужнице у поступку пред Трибуналом се најпре врши одмах након њеног достављања суду, на почетку претпретресног поступка. Након спроведене истраге, уколико тужилац утврди да постоји основа за то, он саставља оптужницу и доставља је секретару Трибунала. Секретар о томе обавештава председника који конкретну кривичну ствар прослеђује Колегијуму, ради утврђивања чињенице да ли је оптужница *prima facie* усредсређена на једног или више конкретних лица за које се сумња да су најодговорнија за кривична дела у надлежности Међународног суда.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Сходно правилу 84 Правилника о поступку и доказима, одбрана може одабрати да своју уводну реч одржи касније, након што тужилац заврши извођење доказа оптужбе, а пре почетка извођења доказа одбране.

¹⁷⁶ Правило 28(А) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

Могло би се закључити да у овој фази испитивања оптужнице Колегијум проверава да ли је оптужница подигнута против адекватно одређеног лица, те и да ли је за поступање по оптужници надлежан Трибунал. Колегијум се у овој фази испитивања оптужнице не опушта у оцену постојања адекватног основа за покретање поступка против осумњиченог. Овај орган Трибунала заправо врши оцену формалне исправности оптужнице. Уколико се у овој фази испитивања утврди да оптужница задовољава наведене критеријуме, председник Трибунала одређује једног од сталних судија претресних већа, који ће бити надлежан за испитивање оптужнице у материјалном смислу.

Након што председник одреди судију за преглед оптужнице секретар суда упућује оптужницу и пропратни материјал том судији, који тужиоца обавештава о датуму одређеном за испитивање оптужнице.¹⁷⁷ У овој фази испитивања оптужнице, надлежни судија испитује сваку тачку оптужнице како би утврдио да ли *prima facie* постоје основе за потврђивање оптужнице, односно да ли постоје основе за покретање поступка против осумњиченог.¹⁷⁸ Оваквим разматрањем оптужнице надлежни судија врши испитивање оптужнице у материјалном смислу.

Вршећи контролу достављене оптужнице судија може потврдити или одбацити поједине или све тачке оптужнице. Одлуку о потврђивању оптужнице судија ће донети уколико утврди да постоје основе за покретање поступка против осумњиченог. При томе судија испитује само *prima facie* постојање основа. То значи да ће судија само испитати да ли је тужилац доставио макар један доказ на коме заснива оптужницу, односно да ли је оптужницом описано дело које се сматра тешким кршењем међународног хуманитарног права. Стога се може закључити да се у поступцима пред Трибуналом, за потврђивање оптужнице, примењује врло благ, минималан, стандард постојања основа за покретање поступка против осумњиченог. Након потврђивања појединих или свих тачака оптужнице осумњичени стиче статус оптуженог.¹⁷⁹

Уколико надлежни судија закључи да оптужница не задовољава претходно описани критеријум може донети одлуку којим се одбацују све или поједине тачке оптужнице. Међутим, одбацивање одређене тачке оптужнице не спречава тужиоца да

¹⁷⁷ Правило 47(D) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

¹⁷⁸ Члан 19 ст. 1 Статута Међународног кривичног суда за бившу Југославију и Правило 47(E) Правилника о поступку и доказима.

¹⁷⁹ Правило 47(H)(ii) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

касније подигне измењену оптужницу засновану на новим доказима поводом исте кривичне ствари.¹⁸⁰

У поступку примарног испитивања оптужнице судија може донети и одлуке којима се дефинитивно не одлучује о достављеној оптужници. Наиме, судија може затражити од тужиоца да предочи додатне материјале за неку одређену тачку или за све тачке оптужнице. Такође, судија може да одложи преглед оптужнице како би тужиоцу дао прилику да исту измени.

Након што судија потврди оптужницу она се доставља секретару Трибунала који израђује оверене копије оптужнице са печатом Међународног суда. Након тога, потврђена оптужница се доставља оптуженом. Сходно томе, може се закључити да осумњичени, односно оптужени, не учествује у поступку испитивања оптужнице. Ни касније током претпретресног поступка оптужени не може оспорити оптужницу у материјалном смислу. Евентуално окривљени може изнети тврдњу да оптужница садржи формалне недостатке и то прелиминарним поднеском, који се улаже након што тужилац предочи сав доказни материјал одбрани.¹⁸¹ О основаности прелиминарног поднеска одлучује претпретресни судија, у року од 60 дана од подношења, а пре почетка уводних излагања странака.

8.2. Секундарна (накнадна) контрола оптужнице

У кривичним поступцима пред Трибуналом, суд може приступити контроли оптужнице и касније током поступка пред претресним већем, односно током главног претреса. Како се овакав вид судске контроле оптужења врши касније током поступка, ово испитивање оптужнице се може сматрати накнадним, односно секундарним. Основ овакве контроле оптужнице током фазе главног претреса произилази из Правила 98бис Правилника о поступку и доказима. Сходно наведеној одредби, по завршетку извођења доказа оптужбе, претресно веће може одлучити да донесе ослобађајућу пресуду по било којој тачки оптужнице уколико закључи да нема доказа који могу бити основа за осуду оптуженог. Претресно веће, дакле, може било на своју иницијативу, било на захтев одбране, односно оптуженог, приступити испитивању оправданости даљег вођења кривичног поступка поводом појединих или свих тачака подигнуте оптужнице.

¹⁸⁰ Правило 47(1) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

¹⁸¹ Правило 72(А)(ii) Правилника о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију (IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године).

Није основано тумачење овог Правила које се концентрише на то да суд у овој фази поступка може приступити испитивању основаности оптужнице, те квалитативној оцени доказа оптужбе изведених током главног претреса. Судском праксом Трибунала утврђено је да претресно веће, у овој фази поступка, приступа специфичној контроли оптужнице, разматрајући доказе оптужбе изведене на главном претресу у њиховој најјачој правној снази. Претресно веће, дакле, одлуку доноси претпостављајући да су изведени докази истинити и веродостојни, при чему се не врши оцена контрадикторних или других доказа изведених пред већем Трибунала.¹⁸² Стога, јасна је разлика између испитивања оптужнице у овој фази поступка и доношења пресуде по потпуном окончању главног претреса.

Уколико претресно веће утврди да изведени докази оптужбе, узети у најјачој правној снази, не могу довести до осуђујуће пресуде у конкретном случају, закључиће да одбрана не мора да изводи доказе, те да одговара на оптужбу. Сходно томе претресно веће доноси ослобађајућу пресуду. Са друге стране, уколико претресно веће утврди да изведени докази могу, под претпоставком њихове истинитости и веродостојности, евентуално довести до осуђујуће пресуде, одлучиће да се главни претрес настави извођењем доказа одбране.

На основу наведеног, закључује се да приликом секундарне контроле оптужбе, подигнута оптужница треба да задовољи квалитативно строжи критеријум од оног чије се испуњење захтева за примарно потврђивање оптужнице. За разлику од *prima facie* постојања основа, који се захтева за примарно потврђивање оптужнице, приликом секундарног испитивања, претресно веће треба да се увери у то да изведени докази оптужбе могу да доведу до осуђујуће пресуде. Такође, правна снага појединих одлука донетих приликом примарног и секундарног испитивања оптужнице је различита. Наиме, уколико суд током примарног испитивања оптужнице оцени да она не задовољава потребан критеријум, донеће одлуку којом се оптужница одбацује. Таква одлука не може да доведе до стања *res iudicata*, те тужилац након измене и допуне, поново може подићи оптужницу поводом исте кривичне ствари. Супротно томе, када се секундарном контролом оптужбе установи да оптужница не може да опстане, претресно веће доноси ослобађајућу пресуду. Оваква одлука, по стицању својства правноснажности, подобна је да доведе до стања пресуђене ствари, те се не може

¹⁸² Игњатовић, Д., Контрола оптужнице пред Трибуналом и нашим судовима са посебним освртом на потребан стандард доказа, Билтен Вишег суда у Београду, број 82, Интермех, Београд, 2012, стр. 99.

водити поновни поступак поводом истог предмета. Дакле, оваквом одлуком се првостепени поступак пред Трибуналом дефинитивно окончава.

Представљени систем двоструке контроле оптужнице додатно штити осумњиченог, односно окривљеног од неоправданог кривичног гоњења. Примарним испитивањем оптужнице спречава се неосновано извођење осумњиченог пред суд. Секундарно испитивање оптужнице, од стране претресног већа, током главног претреса, представља додатни филтер, којим се спречава даље вођење поступка по неоправданим и неоснованим оптужницама.

ДЕО ТРЕЋИ

АНАЛИЗА МЕХАНИЗМА КОНТРОЛЕ ОПТУЖБЕ У СУДСКОЈ ПРАКСИ ВИШИХ СУДОВА

Како су претходним делом рада биле представљене одређене нејасноће које се у пракси могу јавити током испитивања оптужница, то ће акценат овог дела рада бити управо на разматрању појединих питања која закоником нису у потпуности регулисана. С обзиром на чињеницу да закоником није прецизно утврђен начин на који ће ванпретресно веће вршити испитивање оптужнице, те како није одређен тачан обим судске контроле оптужбе, до одговора на наведена питања се може доћи разматрањем и анализом судске праксе. У том смислу, најпре треба размотрити начин на који се подигнуте оптужнице заводе пред надлежним судом, те и начин формирања списка предмета ванпретресног већа. На основу тога ће се најпре моћи закључити да ли судови спроводе потпун обим судске контроле и то како оптужница које се у одређеној кривичној ствари подижу први пут, тако и оптужница чија контрола је већ претходно била вршена на одређени начин.

Даље, разматрањем разлога због којих су судови доносили решења о формалној неисправности оптужнице, би се могло утврдити у ком обиму заправо судови испитују постојање обавезних елемената оптужног аката. Наиме, тиме би се могло утврдити да ли судови разматрају само формално постојање свих обавезних елемената, или се ипак упуштају и у квалитативну оцену њихове садржине. Такође, у смислу поменутих одлука треба утврдити и то у којој форми судови доносе исте.

Анализом одлука донетих у смислу одредбе чл, 337 ст. 3 ЗКП-а, могло би се испитати у којим случајевима су судови налазили да је потребно боље разјашњење ствари. При томе треба утврдити да ли је доношење такве одлуке можда погодовало једној страни у поступку, односно да ли су судови такве одлуке доносили у оним случајевима у којима је требало донети одлуку о обустави поступка/одбијању оптужбе, или можда у случајевима у којима је било оправдања за доношење одлуке о потврђивању оптужнице. Такође, треба обратити пажњу и на форме у којима су судови доносили ове одлуке.

Приликом разматрања решења о потврђивању оптужнице, најпре треба обратити пажњу на то, на који начин су судови утврђивали постојање, односно непостојање оправдане сумње у конкретном случају. Такође, треба размотрити да ли су судови образлажући решења о потврђивању оптужнице детаљно образлагали и то да, у конкретном случају, нема основа за доношење решења о ненадлежности суда или решења о којим се обуставља поступак, односно оптужба одбија.

У наредном делу рада биће представљени и подаци о томе које одлуке су судови најчешће доносили по спроведеном поступку испитивања оптужница. Све наведено, омогући ће потпуно разумевање суштине судске контроле оптужног акта.

1. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ПИРОТУ

Током 2020. године и 2021. године пред Вишим судом у Пироту подигнуто је укупно 30 оптужница, поводом којих је овај суд донео 41 одлуку. Пракса Вишег суда у Пироту је таква да се приликом сваког подизања оптужнице формира предмет ванпретресног већа, у уписнику „Кв“ са новим деловодним бројем, независно од тога да ли је о оптужници у тој кривичној ствари веће раније одлучивало. На пример, уколико је тужилац по налогу већа издао наредбу о допуни истраге, те је након допуне поново подигао оптужницу, та оптужница ће бити заведена у предмету са новим деловодним бројем, независно од тога што већ постоји предмет формиран поводом исте кривичне ствари. Новоформираном спису предмета би се здружио претходно формиран спис предмета у истој кривичној ствари. Дакле, свака одлука донета у поступку испитивања оптужнице има свој пословни број.

Оптужницама су окривљенима стављана на терет следећа кривична дела: тешко убиство¹⁸³, обљуба са дететом,¹⁸⁴ неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога,¹⁸⁵ недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја,¹⁸⁶ недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи,¹⁸⁷

¹⁸³ Чл. 114 ст. 1 тач. 10 Кривичног законика.

¹⁸⁴ Чл. 180 ст. 1 Кривичног законика.

¹⁸⁵ Чл. 246. ст. 1 Кривичног законика.

¹⁸⁶ Чл. 348. ст. 3 Кривичног законика.

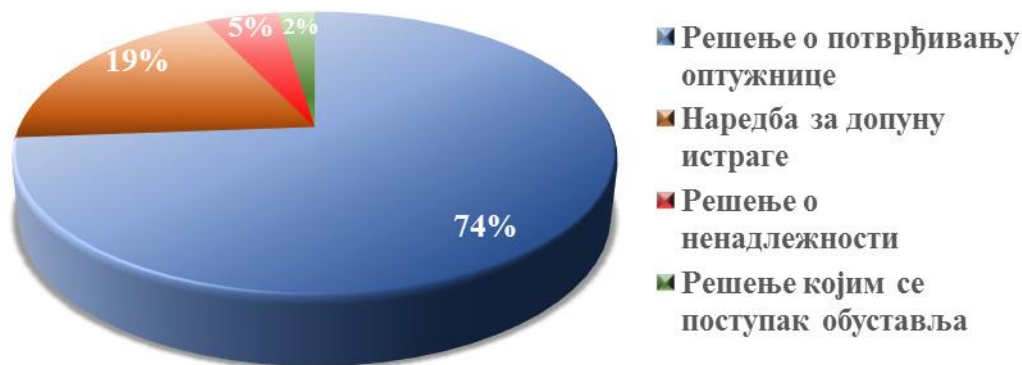
¹⁸⁷ Чл. 350 ст. 3 Кривичног законика.

злоупотреба службеног положаја,¹⁸⁸ и примање мита у стицају са кривичним делом давање мита.¹⁸⁹

По спроведеном поступку испитивања оптужнице, Виши суд у Пироту доносио је различите одлуке. Конкретно, суд је доносио решења о потврђивању оптужнице, решење којим се поступак обуставља, решења о ненадлежности суда и наредбе да се истрага допуни. Међутим, током контроле поднетих оптужница веће ни у једном случају није нашло да је било која оптужница непрописно састављена, те да је треба вратити тужиоцу са циљем отклањања формалних недостатака. Суд је у највећем броју случајева доносио решење којим се оптужница потврђује. У периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године, суд је донео укупно 31 решење о потврђивању оптужнице. Седамнаест оптужница било је потврђено одмах након подношења, те су ступиле на правну снагу. Поред тога, поводом четири оптужнице веће је донело решења о потврђивању оптужнице, али су те одлуке укинута од стране Апелационог суда у Нишу након спроведеног поступка по жалби окривљених, те је испитивање оптужница поновљено. У поновном поступку, Виши суд у Пироту је у три случаја донео поново решење о потврђивању оптужнице, док је у четвртном случају оптужница делимично потврђена, на тај начин што је према појединим окривљенима донето решење о потврђивању оптужнице, док је према осталим окривљенима решењем одлучено да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља. У осталим случајевима суд је, испитујући оптужницу први пут, доносио наредбе да се истрага допуни. Суд је донео укупно осам таквих наредби. Шест оптужница је, након допуне истраге, потврђено решењем Вишег суда у Пироту, док две оптужнице након донете наредбе суда да се истрага допуни, нису поново подигнуте. Даље, поводом две оптужнице, суд је донео решење о ненадлежности. Једно решење о ненадлежности је укинута од стране више инстанце, те је у поновном поступку првостепени суд донео решење о потврђивању оптужнице. Графиком који следи представљена је учесталост одлука које је Виши суд у Пироту доносио у поступку судске контроле оптужница.

¹⁸⁸ Чл. 359 ст. 3 Кривичног законика.

¹⁸⁹ Чл. 367 и чл. 368 Кривичног законика.

Графикон бр. 1 – Контрола оптужница у пракси Вишег суда у Пироту у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године

На основу представљених података, може се закључити да је Виши суд у Пироту најчешће доносио решења о потврђивању оптужнице. У знатно мањем броју случајева веће је доносило наредбу да се истрага допуни, док је у свега два случаја веће донело решење о ненадлежности. Само у једном случају веће је донело решење којим се поступак обуставља.

Анализом изрека и образложења донетих одлука могу се утврдити разлози за њихово доношење. Анализа тих разлога доприноси разјашњењу појединих законских недоумица које постоје у регулативи етапе испитивања оптужнице, а о којима је било речи у претходном делу рада.

Испитујући оптужницу која је била подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, суд је донео наредбу да се допуни истрага ради бољег разјашњења стања ствари. У тој одлуци суд је навео да тужилац није адекватно прецизирао количину опојне дроге јер докази у списима предмета не одговарају наводима оптужнице. Наиме, суд је нашао да је навод тужиоца о укупној количини пронађене опојне дроге „Cannabis“ која у себи садржи психоактивну супстанцу „ТХЦ“ у масеном уделу већем од 0,3% у супротности са записником о вештачењу из којег произилази да не садрже баш сви репрезентативни узорци поменуто психоактивну супстанцу у масеном уделу већем од 0,3%. На основу оваквог образложења одлуке, може се закључити да је суд вршио увид у достављене доказе, конкретно у записник о вештачењу, те да је оценом доказа утврдио да наводи тужиоца нису у сагласности са чињеницама које се доказују наведеним доказом. Међутим, како је раније већ наведено, ванпретресно веће у етапи испитивања оптужнице није овлашћено да врши квалитативну оцену доказа, те се поставља питање да ли је вапретресно веће

прекорачило своје овлашћење доносећи наредбу овакве садржине. Такође, тачна количина опојне дроге дефинитивно би могла бити утврђена и касније током кривичног поступка, те би тужилац могао да прецизира оптужницу сходно чињеницама утврђеним на главном претресу. Како је већ утврђено да постоји оправдана сумња да је окривљени неовлашћено производио и ставио у промет одређену количину опојне дроге, чини се да је таква оптужница могла бити потврђена иако веће заузима другачији став о количини опојне дроге, при чему треба имати у виду чињеницу да тачна количина опојне дроге није битни елемент кривичног дела, нити је одлучујућа за утврђивање оправданости и законитости оптужбе у овој етапи кривичног поступка. Такође, у образложењу предметне наредбе изричито је наведено да је допуна истраге потребна јер чињенице које произилазе из прикупљених доказа непосредно не поткрепљују основану сумњу да је окривљени производио целокупну количину опојне дроге. Сходно томе, како је већ суд закључио да чињенице непосредно не поткрепљују основану сумњу, те да не постоји оправдана сумња, то је морао да донесе решење да нема места оптужби и да се поступак обуставља, а не наредбу да се допуни истрага.

У другој кривичној ствари, испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело злоупотреба службеног положаја, суд је донео наредбу да се истрага допуни са циљем бољег разјашњења стања ствари, конкретно са циљем утврђивања која тачно овлашћења није извршио окривљени. Чињеница да је тужилац приликом описа дела у диспозитивну оптужнице навео све елементе кривичног дела, али при томе није сасвим прецизно те елементе и описао, доводи до постојања нејасноћа које онемогућавају испитивање оптужнице, а све у смислу одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. Међутим, треба имати у виду чињеницу да сходно одредби чл. 332 ст. 1 тач. 2 ЗКП-а, оптужница обавезно треба да садржи опис дела из ког произилазе законска обележја кривичног дела. Стога, уколико опис дела у диспозитиву оптужнице није довољно прецизан, те законска обележја кривичног дела јесу садржана у опису али нису прецизно одређена, може се донети одлука да оптужница није прописно састављена и да се враћа тужиоцу да исправи недостатке.

Даље, испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, Виши суд у Пироту донео је наредбу да се истрага допуни на тај начин што ће се омогућити право одбране окривљеном поновним испитивањем сведока, коме ће присуствовати окривљени са циљем постављања питања сведоцима.

Наиме, поједини сведоци током истраге били су испитани у моменту када се истрага водила против непознатог учиниоца, те окривљени није присуствовао испитивању ових сведока. Међутим, закоником је прописано да када се истрага води против непознатог учиниоца, јавни тужилац може предузети испитивање сведока по претходном одобрењу судије за претходни поступак.¹⁹⁰ Дакле, може се закључити да не постоји апсолутна обавеза јавног тужиоца да сведоке испитује у присуству окривљеног и његовог браниоца. Стога, чини се неоправданим доношење наредбе да се истрага допуни из разлога што испитивању сведока током истраге која се водила према непознатом учиниоцу није присуствовао окривљени.

Предметном наредбом у овој кривичној ствари суд је такође нашао да је истрагу потребно допунити и с обзиром на чињеницу да тужилац није суду доставио доказ¹⁹¹ на који се позива у образложењу оптужнице и чије извођење предлаже. Како би суд могао да адекватно испита оправданост и законитост оптужбе, тужилац треба да достави суду све доказе на које се позива у оптужници. Недостављање доказа доводи до постојања извесних нејасноћа које свакако тужилац треба да отклони, те се, сходно одредбама важећег законика чини оправданим да веће врати оптужницу тужиоцу са циљем отклањања таквих нејасноћа.

У другој кривичној ствари, испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело злоупотреба службеног положаја, ванпретресно веће Вишег суда у Пироту донело је наредбу да се истрага допуни са циљем другачијег утврђивања висине прибављене имовинске користи. Наиме, јавни тужилац је након спроведене истраге, на основу адекватног вештачења, утврдио висину имовинске користи коју је окривљени прибавио, међутим ванпретресно веће се није сагласило са тако утврђеном висином имовинске користи, нити са методама коришћеним приликом израде налаза и мишљења вештака. Сходно томе, суд је наложио тужиоцу да поново утврди висину имовинске користи, одређивањем новог вештачења које ће бити извршено стриктно по упутствима суда садржаним у образложењу предметне наредбе. Чини се да је и у овом случају суд приступио оцени појединих доказа по квалитету, супротно ставу судске праксе да ванпретресно веће није овлашћено на такво поступање у овој фази судског поступка.

Од значаја је навести и наредбу Вишег суда у Пироту донету у поступку испитивања оптужнице подигнуте због постојања оправдане сумње да је окривљени

¹⁹⁰ Чл. 300 ст. 6 Законика о кривичном поступку.

¹⁹¹ У конкретном случају, радило се о достављању записника о препознавању лица.

извршио кривично дело недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи. У овој кривичној ствари, испитујући оптужницу суд је донео наредбу да се истрага допуни са циљем отклањања процесних недостатака, који се огледају у поступању тужиоца супротно одредби чл. 303 ЗКП-а. Међутим, када је у питању разматрање евентуалних процесних недостатака истраге, важно је поменути и став Вишег суда у Пироту заузет у решењу о потврђивању оптужнице, а у којем је суд закључио да „...и под претпоставком да се наводи окривљеног основани и да окривљени није разумео да има право на поверљив разговор са браниоцем, та околност није од суштинског значаја да доведе до обуставе поступка у фази испитивања оптужнице“¹⁹²

Испитујући оптужнице, ванпретресно веће Вишег суда у Пироту, у свим својим одлукама узимало је у обзир наводе представљене одговорима на оптужнице. Суштина одговора на оптужнице саставни је део одлука већа, те је веће вршило анализу навода одговора и заузимала став поводом истих, иако законодавац изричито не прописује такву обавезу ванпретресног већа. Узимање у обзир и разматрање навода представљених одговором на оптужницу свакако јесте од значаја за доношење правилне одлуке о оправданости и законитости подигнуте оптужнице.

Одлуке ванпретресног већа доношене су на основу увида у списе предмета тужиоца и одговора на оптужницу окривљених, односно њихових браниоца. У образложењу одлука о потврђивању оптужнице веће је углавном разматрало сваки доказ појединачно и изводило свој закључак о томе која тврдња тужиоца се доказује конкретним доказом. Генерално, пракса Вишег суда у Пироту у сагласности је са судском праксом виших инстанци, те је ванпретресно веће у својим одлукама заузимало став да суд у овој фази кривичног поступка није овлашћено да врши квалитативну оцену доказа, те да се ванпретресно веће не упушта у правну оцену радњи окривљеног.

2. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ЛЕСКОВЦУ

Током 2020. године и 2021. године пред Вишим судом у Лесковцу укупно је подигнуто 69 оптужница, поводом којих је овај суд донео 72 одлуке. У смислу завођења достављених оптужница и формирања списка предмета ванпретресног већа,

¹⁹² Решење Вишег суда у Пироту Кв. 187/2020 од 05.02.2021. године.

пракса Вишег суда у Лесковцу разликује се од праксе Вишег суда у Пироту. Наиме, у овом суду примљена оптужница заводи се у „Кв“ уписник под новим деловодним бројем само уколико суд у тој кривичној ствари први пут испитује оптужницу. Када се оптужница подиже након претходне наредбе суда да се допуни истрага, новоподнета оптужница здружује се оним списима који су формиран приликом подношења прве оптужнице поводом те кривичне ствари. Дакле, поводом једне кривичне ствари формира се један спис предмета ванпретресног већа, вез обзира на то колико одлука је суд донео у етапи испитивања оптужнице поводом исте кривичне ствари.

Оптужницама су окривљенима стављана на терет следећа кривична дела: убиство,¹⁹³ тешко убиство,¹⁹⁴ силовање,¹⁹⁵ неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога,¹⁹⁶ недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја¹⁹⁷ и недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи.¹⁹⁸

Структура одлука донетих по спроведеном поступку пред Вишим судом у Лесковцу, разликује се од структуре одлука донетих од стране Вишег суда у Пироту. Наиме, ванпретресно веће Вишег суда у Лесковцу доносило је само решења о потврђивању оптужница и наредбе да се истрага допуни. Суд ни у једном предмету није закључило да треба донети одлуку о формалној неисправности оптужнице, решење о ненадлежности суда, те ни решење о обустави поступка, односно о одбијању оптужбе. У највећем броју случајева суд је доносио решење о потврђивању оптужнице. У периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године, суд је донео укупно 66 решења о потврђивању оптужнице. 63 оптужнице биле су потврђене одмах након првог подношења, те су ступиле на правну снагу. У три предмета оптужнице су биле потврђиване након допуне истраге по налогу ванпретресног већа. Ванпретресно веће Вишег суда у Лесковцу је у наведеном периоду донело и шест наредби да се истрага допуни, сходно одредби чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. Графиконом који следи представљена је учесталост одлука које је Виши суд у Лесковцу доносио у поступку судске контроле подигнутих оптужница.

¹⁹³ Чл. 113 Кривичног законика.

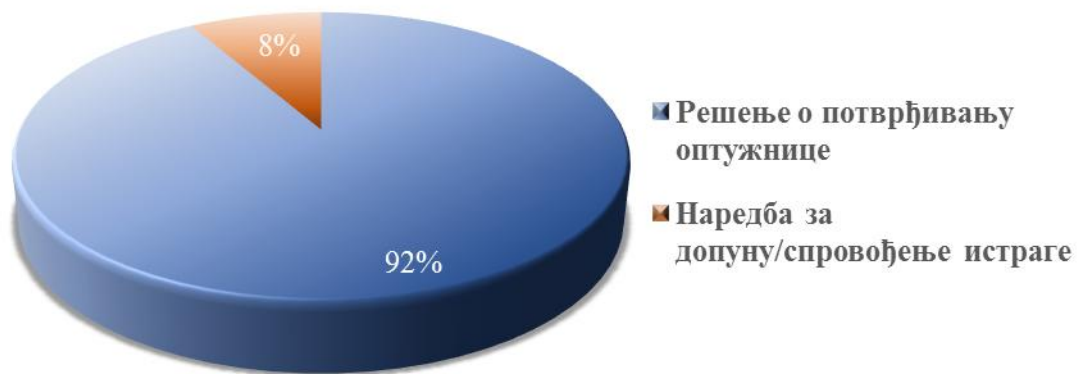
¹⁹⁴ Чл. 114 ст. 1 тач. 10 Кривичног законика.

¹⁹⁵ Чл. 178 Кривичног законика.

¹⁹⁶ Чл. 246 Кривичног законика.

¹⁹⁷ Чл. 348 Кривичног законика.

¹⁹⁸ Чл. 350 Кривичног законика.

Графикон бр. 2 – Контрола оптужница у пракси Вишег суда у Лесковцу у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године

Приликом одлучивања о исправности оптужнице у материјалном смислу, ванпретресно веће Вишег суда у Лесковцу узимало је у обзир достављене одговоре поводом подигнутих оптужница, слично као што то чини и Виши суд у Пироту. Суштина одговора на оптужнице саставни је део решења којим се оптужница потврђује. Сходно томе, може се закључити да се одлука по спроведеној контроли оптужнице у материјалном смислу доноси на основу увида у списе предмета јавног тужиоца, те и на основу садржине достављеног одговора на конкретну оптужницу. Анализом образложења решења о потврђивању оптужница, може се закључити да је веће вршило разматрање сваког доказа појединачно и изводило закључак о томе која чињеница се доказује конкретним доказом, при чему је овај суд заузимао став да је веће у овој фази кривичног поступка искључиво овлашћено да цени доказе по квантитету, али не и по квалитету. Такође, ванпретресно веће је узимало у обзир и наводе представљене одговором на конкретну оптужницу, те је поводом тих навода заузимало одређени став, који је од значаја за доношење одлуке о оправданости и законитости подигнуте оптужнице. На основу наведеног, може се закључити да су образложења решења о потврђивању оптужница Вишег суда у Лесковцу и Вишег суда у Пироту суштински слична и у складу са релевантном судском праксом највиших инстанци.

Међутим, одлуке Вишег суда у Пироту којима се наређује тужиоцу да допуни истрагу другачије су образложене од одлука Вишег суда у Лесковцу. Образложења поменутих наредби овог суда не садрже прецизно утврђену нејасноћу која онемогућава испитивање оптужнице у материјалном смислу и коју тужилац допуном истраге треба да отклони. Такође, наредбом се не одређује које то доказе конкретно тужилац треба да изведе током допуне истраге. Такав став суда, у складу је са новом концепцијом

кривичнопроцесног законодавства према којој је овлашћење суда да утиче на садржину доказног материјала знатно сужено. Са друге стране, чини се да би веће приликом доношења наредбе да се истрага допуни, требало да прецизно наведе све околности због којих сматра да је потребно боље разјашњење стања ствари ради испитивања основаности оптужнице. Супротно томе, ванпретресно веће Вишег суда у Лесковцу у донетим наредбама само генерално наводи да је потребно „поново провести већ изведене доказе и евентуално прикупити нове доказе из којих произилази оправдана сумња да је окривљени извршио кривично дело које му се ставља на терет.“¹⁹⁹ Такође, на основу садржине оваквог навода, могло би се закључити да ванпретресно веће сматра да нема довољно доказа који непосредно поткрепљују основу сумњу и оправдавају подизање оптужнице, а у ком случају би било обавезно да донесе решење да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља.

3. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У ВРАЊУ

За потребе овог рада размотрено је укупно 28 одлука донетих у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године, у етапи судске контроле укупно 20 оптужница подигнутих пред Вишим судом у Врању. Завођење достављених оптужница и формирање списка предмета ванпретресног већа врши се на исти начин као и пред Вишим судом у Пироту. Поводом сваке достављене оптужнице формира се „Кв“ спис предмета са новим пословним бројем, независно о тога да ли је оптужница у истој кривичној ствари раније испитивана или не, односно независно од одлуке која је раније евентуално била донета поводом испитивања оптужнице у истој кривичној ствари. Тиме се постиже то да се свака одлука донета у овој етапи поступка евидентира под другачијим, новим, пословним бројем у уписнику „Кв“ за одређену годину.

Оптужбе су пред Вишим судом у Врању подизане због постојања оправдане сумње да су окривљени извршили следећа кривична дела: убиство,²⁰⁰ тешко убиство,²⁰¹ тешка телесна повреда,²⁰² угрожавање сигурности,²⁰³ неовлашћена производња и

¹⁹⁹ Наредбе Вишег суда у Лесковцу Кв бр. 188/2021 и Кв бр. 195/2021 обе од 28.12.2021. године.

²⁰⁰ Чл. 113 Кривичног законика.

²⁰¹ Чл. 114 ст. 1 тач. 5 Кривичног законика.

²⁰² Чл. 121 ст. 3 Кривичног законика.

²⁰³ Чл. 138 ст. 2 Кривичног законика.

стављање у промет опојних дрога,²⁰⁴ напад на службено лице у вршењу службене дужности,²⁰⁵ недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја,²⁰⁶ недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи,²⁰⁷ као и кривично дело посебни случајеви фалсификовања исправа.²⁰⁸

По спроведеном поступку испитивања оптужница, Виши суд у Врању је доносио решења о потврђивању оптужнице, решења којим се наређује допуна истраге као и решење о формалној неисправности оптужнице. Суд ни у једном предмету није закључило да треба донети решење о ненадлежности суда или решење о обустави поступка, односно о одбијању оптужбе. Током 2020. године и 2021. године, у поступку испитивања оптужница, суд је у највећем броју случајева доносио решења о потврђивању оптужнице. Веће је донело укупно осамнаест оваквих решења, при чему је дванаест оптужница било потврђено одмах приликом првог подизања, док је у шест случајева веће потврђивало оптужницу поднету након допуне истраге предузете по наредби ванпретресног већа. У два случаја оптужнице нису биле потврђене, већ се у тим случајевима допуна истраге спроводила више пута, у складу са донетим одлукама ванпретресног већа, након чега оптужнице нису поново подизане пред судом у тим кривичним стварима. У девет случајева суд је доносио решење којим се наређује да се истрага допуни и то испитујући оптужнице у седам различитих кривичних ствари. Током наведеног периода, у етапи судске контроле оптужбе ванпретресно веће донело је и једно решење о формалној неисправности оптужнице, те је једна оптужница враћена тужиоцу на исправку. У истој кривичној ствари формално исправна оптужница је касније била поново подигнута, те ју је веће решењем потврдило. Графиком који следи представљена је учесталост одлука које је Виши суд у Врању доносио у поступку судске контроле оптужница.

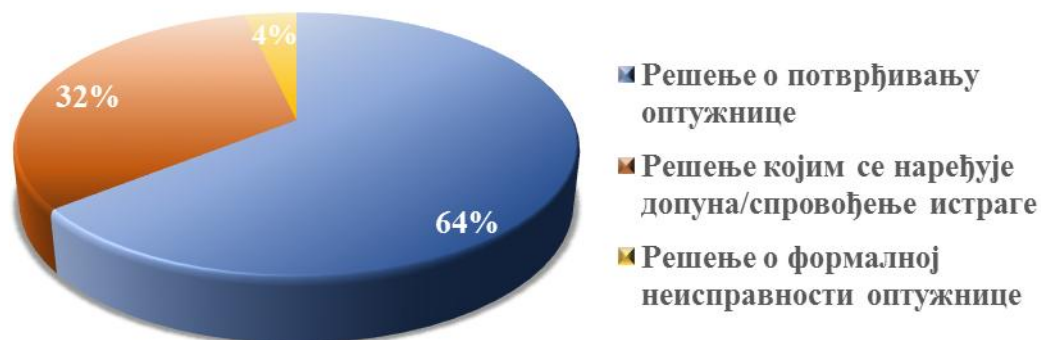
²⁰⁴ Чл. 246 Кривичног законика.

²⁰⁵ Чл. 323 ст. 3 Кривичног законика.

²⁰⁶ Чл. 348 Кривичног законика.

²⁰⁷ Чл. 350 Кривичног законика.

²⁰⁸ Чл. 356 ст. 1 тач. 5 у вези чл. 355 ст. 2 Кривичног законика.

Графикон бр. 3 – Контрола оптужница у пракси Вишег суда у Врању у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године

Виши суд у Врању је одлуке предвиђене одредбом чл. 337 ст. 3 ЗКП-а доносио у форми решења, што није у складу са претходно представљеном судском праксом. Виши судови у Пироту и Лесковцу су ове одлуке доносили увек у форми наредбе. Међутим, иако су називи одвих одлука различити, не постоје суштинске разлике у њиховој садржини и дејству. Диспозитиви ових одлука, било да се ради о решењу или наредби, садрже идентични налог тужиоцу да донесе наредбу о допуни истраге у одређеном року. Образложење је такође слично, начелно је представљен разлог који захтева боље разјашњење стања ствари, са тим што су образложења дата од стране Вишег суда у Лесковцу детаљнија, те садрже и упутство на који начин тужилац треба да допуни истрагу. На решења којим се наређује допуна истраге странке немају право жалбе, те је и у овом смислу овако донета одлука идентична наредбама које у етапи судске контроле оптужнице доносе други судови.

У једном случају, испитујући оптужницу подигнуту због извршења кривичног дела недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи, Виши суд у Врању донео је решење у смислу одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а, те наредио тужиоцу да допуни истрагу. Овакву одлуку веће је донело јер је заступник оптужбе у оптужном акту предложио да се на главном претресу изврши увид у прибављену потврду о одузетим предметима, при чему у образложењу оптужнице није навео која чињеница се доказује конкретним доказом, па остаје нејасно да ли се оптужница заснива на том доказу или не. Међутим, одредбом члана 332 ст. 1 тач. 6 ЗКП-а прописано је да оптужница мора да садржи образложење у коме ће се према резултатима истраге описати стање ствари, навести докази којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања и изнети одбрана окривљеног, те и становиште тужиоца о наводима одбране. Даље, одредбом члана 333 ст. 3 ЗКП-а, прописано је да ће веће одмах по пријему оптужнице испитати

да ли је она састављена сходно одредбама члана 332 ЗКП-а, те ако установи да није, вратиће је тужиоцу да у року од три дана исправи недостатке. Сходно наведеном, позивање на одређени доказ, при чему у образложењу оптужнице није наведено које се то чињенице њиме доказују, може представљати формалан недостатак оптужног акта, те се такав оптужни акт евентуално може вратити тужиоцу на исправку. Са друге стране, треба имати у виду чињеницу да одредбама законика није прописана обавеза тужиоца да апсолутно свим изведеним доказима образлаже оправданост извођења окривљеног на главни претрес. Уколико се закључак о постојању оправдане сумње могао извести на основу прикупљених и образложених доказа, чини се неоправданим налагање допуне истраге из разлога што један доказ који је предложен није образложен. О његовом извођењу, односно не извођењу свакако ће одлучивати судеће веће у даљем току поступка. Налагање допуне истраге, би само негативно утицало на ефикасност и експедитивност кривичног поступка што се у описаном случају и догодило. Наиме, након допуне истраге тужилац је поново подигао оптужницу у истој кривичној ствари, без измењене садржине доказног материјала и чињеничног супстракта, а која оптужница је била потврђена решењем ванпретресног већа.

У другом случају, испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја, ванпретресно веће Вишег суда у Врању донело је решење којим се налаже тужиоцу да допуни истрагу у смислу одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. Такву одлуку суд је донео с обзиром на чињеницу да недостаје доказ о функционалној исправности или неисправности оружја које је предмет извршења кривичног дела. Чини се да недостатак оваквог доказа заиста онемогућава веће да донесе одлуку о законитости и оправданости подигнуте оптужнице. Стога би се, у оваквом случају, требало сматрати оправданим налагање допуне истраге.

Даље, испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело убиство у покушају, суд је донео решење о формалној неисправности оптужнице, сходно одредби члана 333 ст. 2 ЗКП-а. Овакву одлуку ванпретресно веће је донело с обзиром на чињеницу да је јавни тужилац предложио да се на главном претресу испита одређени сведок, при чему исказ истог сведока, дат током истраге, тужилац није навео, нити анализирао у образложењу оптужнице. Овакво стање ствари, ванпретресно веће окарактерисало је као супротно одреди члана 332 ст. 1 тач. 6 ЗКП-а, те је решењем наложило тужиоцу да исправи

утврђени формални недостатак и образложењем оптужнице обухвати и исказ тог сведока. Приликом разматрања формалне исправности оптужнице треба имати у виду чињеницу да у њеном образложењу тужилац мора навести оне доказе којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања.²⁰⁹ Стога, уколико се исказ одређеног сведока не односи на чињенице које су предмет доказивања, он ни не мора бити садржан у образложењу оптужнице. Испитивању тог сведока се неће приступити ни током главног претреса. Са друге стране, како је у конкретном случају тужилац предложио да се одређени сведок испита на главном претресу, може се закључити да је његов исказ значајан за утврђивање чињеница које су предмет доказивања, те се не навођење садржине исказа у образложењу оптужног акта може сматрати омашком тужиоца која за последицу има формалну неисправност оптужнице.

Решења о потврђивању оптужнице која је доносио Виши суд у Врању, углавном су сличне садржине и систематике, као и решења такве врсте, других, претходно наведених судова. Приликом испитивања оптужница, Виши суд у Врању је доказе испитивао само у квантитативном смислу, те се није упуштао у квалитативну оцену доказа. Такође, овај суд није разматрао постојање субјективних елемената дела. Свој став о оправданости и законитости оптужења веће је формирало на основу разматрања сваког доказа, као и на основу чињеница које произилазе из тих доказа. Такође, ванпретресно веће је узимало у обзир и одговоре на оптужнице дате од стране окривљених, односно њихових браниоца. Треба истаћи да је у образложењу решења о потврђивању оптужница ванпретресно веће наводило и то да није закључило да може да донесе било које друго решење из члана 340 ЗКП-а. Оваква констатација је битна с обзиром на то да је законодавац негативно одредио услов за доношење решења којим се оптужница потврђује. Тај услов сматра се испуњеним уколико ванпретресно веће не донесе решење о ненадлежности суда, као ни решење о обустави поступка, односно о одбијању оптужнице. Стога, значајно је да суд у образложењу решења о потврђивању оптужнице, наведе да, у конкретном случају, није могло бити донето ни једно од наведених решења.

²⁰⁹ Чл. 332 ст. 1 тач. 6 Законика о кривичном поступку.

4. ПРАКСА ВИШЕГ СУДА У НИШУ

За потребе овог рада размотрена је укупно 59 одлука Вишег суда у Нишу донетих у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године, у етапи судске контроле укупно 38 оптужница подигнутих пред овим судом. Када се оптужница достави Вишем суду у Нишу, поводом ње се формира спис ванпретресног већа, те се предмет заводи у „Кв“ уписник за конкретну годину. Уколико је суд већ раније одлучивао о оптужници у одређеној кривичној ствари, па тужилац након исправке оптужнице, односно након допуне истраге, поново подигне оптужницу у тој кривичној ствари, та новоподигнута оптужница се не заводи у предмету са новим „Кв“ бројем. Таква оптужница се здружује већ формираним списима предмета, те када суд поводом ње донесе одлуку, она се заводи под истим пословним бројем као и раније донета одлука поводом оптужнице у тој кривичној ствари. Са друге стране, уколико суд у поступку испитивања оптужнице донесе одлуку која касније буде укинута од стране више инстанце, у том случају предмет ванпретресног већа добија нови пословни број, те се одлука коју суд донесе у поновном поступку испитивања оптужнице заводи под тим новим пословним бројем. Дакле, спис предмета ванпретресног већа добија нови пословни број само уколико донета одлука буде укинута од стране више инстанце, али не и онда када тужилац по спроведеној, односно допуњеној истрази, или по исправљању формалних недостатака, поднесе нови оптужни акт. На основу тога, може се закључити да Виши суд у Нишу не спроводи нови поступак испитивања новоподигнуте оптужнице у оној кривичној ствари у којој је суд раније већ испитивао оптужницу. То значи да када тужилац поднесе нову оптужницу након наредбе суда да се истрага спроведе, односно допуни, ванпретресно веће нема обавезу да новоподигнуту оптужницу достави окривљеном, односно његовом браниоцу са циљем подношења новог одговора на исту. Сходно пракси завођења оптужнице, ванпретресно веће само наставља раније започети поступак испитивања оптужнице, иако се током њега оптужни акт променио. Овакав начин завођења оптужница може довести до стања правне несигурности.

Пред Вишим судом у Нишу оптужнице су биле подизане због постојања оправдане сумње да су окривљени извршили следећа кривична дела: убиство,²¹⁰ тешко убиство,²¹¹ тешка телесна повреда,²¹² противправно лишење слободе,²¹³ отмица,²¹⁴ силовање,²¹⁵ злоупотреба положаја одговорног лица,²¹⁶ неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога,²¹⁷ тешка дела против безбедности јавног саобраћаја,²¹⁸ недозвољена производња, држање, ношење и промет оружја и експлозивних материја,²¹⁹ фалсификовање исправа,²²⁰ примање мита.²²¹

По спроведеном поступку испитивања оптужница Виши суд у Нишу доносио је решења о потврђивању оптужнице, наредбе да се истрага допуни, решења о формалној неисправности оптужнице и решења о обустави кривичног поступка. У овој етапи кривичног поступка суд није доносио решења о својој ненадлежности, као ни решења којима се оптужница одбацује. Ванпретресна већа су у највећем броју случајева доносила решења о потврђивању оптужнице. У периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године суд је донео укупно 39 таквих решења. Међутим, то не значи да су све оптужнице подигнуте пред Вишим судом у Нишу на крају наведеног периода и потврђене. Од укупно 38 подигнутих оптужница, потврђено је 33 оптужнице. 23 оптужнице потврђене су одмах након првог подизања, једна оптужница је потврђена након укинутог, претходно донетог, решења о потврђивању исте. Три оптужнице су потврђене након што је тужилац отклонио формалне недостатке поднетих оптужница, док су четири оптужнице потврђене након допуњене истраге сходно наредби ванпретресног већа. У једном случају веће је најпре донело решење да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља, а која одлука је касније укинута решењем Апелационог суда у Нишу, па је веће у поновљеном поступку испитивања оптужнице донело решење о потврђивању исте. У другом случају ванпретресно веће је потврдило оптужницу тек након што је два пута спровођења допуна истраге по наредби суда и што је тужилац извршио исправљање утврђених формалних недостатака у

²¹⁰ Чл. 113 Кривичног законика.

²¹¹ Чл. 114 Кривичног законика.

²¹² Чл. 121 Кривичног законика.

²¹³ Чл. 132 Кривичног законика.

²¹⁴ Чл. 134 Кривичног законика.

²¹⁵ Чл. 178 Кривичног законика.

²¹⁶ Чл. 227 Кривичног законика.

²¹⁷ Чл. 246 Кривичног законика.

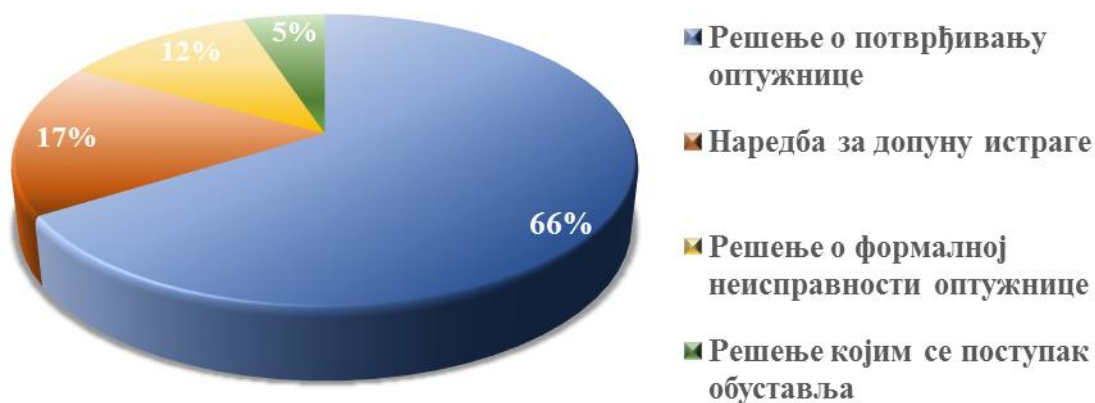
²¹⁸ Чл. 297 Кривичног законика.

²¹⁹ Чл. 348 Кривичног законика.

²²⁰ Чл. 355 Кривичног законика.

²²¹ Чл. 367 Кривичног законика.

оптужном акту. Вршећи судску контролу подигнутих оптужница, Виши суд у Нишу донео је укупно десет наредби да се истрага допуни, седам решења о формалној неисправности оптужнице и три решења да нема места оптужби и да се поступак обуставља. Међутим, ни једно решење о обустави поступка није стекло својство правноснажности. Наиме, сва таква решења укинута су одлукама Апелационог суда у Нишу по спроведеном поступку по жалби окривљених. Графиконом који следи представљена је учесталост одлука које је Виши суд у Нишу доносио у поступку судске контроле оптужница.

Графикон бр. 4 – Контрола оптужница у пракси Вишег суда у Нишу у периоду од 01.01.2020. године до 31.12.2021. године

Разматрањем и анализом образложења решења о формалној неисправности оптужнице и наредби да се истрага допуни донетих од стране Вишег суда у Нишу, у етапи судске контроле оптужнице, може се утврдити да се пракса овог суда у одређеној мери разликује у односу на праксу судова представљену претходним делом рада. Наиме, у једном случају, ванпретресно веће Вишег суда у Нишу доношење решења о формалној неисправности оптужнице, образложило је тиме што у диспозитиву предметне оптужнице није тачно наведена радња извршења кривичног дела, иако је иста описана у оптужници. У сличној ситуацији ванпретресно веће Вишег суда у Пироту донело је наредбу да се истрага допуни у смислу одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. Међутим, одлука Вишег суда у Нишу чини се прихватљивијом. Уколико тужилац у диспозитиву оптужнице детаљно опише радњу извршења кривичног дела, при чему пропусти да јасно назначи (прецизира) о којој радњи је реч, треба сматрати да оптужница садржи формалне недостатке, јер диспозитив исте није одговарајућег квалитета сходно одредби чл. 332 ст. 2 ЗКП-а. Исправљање наведеног недостатка не

захтева допуну, односно спровођење истраге, већ се може отклонити у стадијуму испитивања формалне исправности оптужнице.

Испитујући оптужницу која је подигнута због постојања оправдане сумње да је окривљени извршио кривично дело тешка дела против безбедности јавног саобраћаја, ванпретресно веће Вишег суда у Нишу најпре је донело решење о формалној неисправности оптужнице. Доносећи ову одлуку, суд је нашао да тужилац у диспозитиву није одредио тачну брзину, већ је исту само окарактерисао као неприлагођену. Такође, веће је закључило да тужилац у диспозитиву мора збирно да опише телесне повреде у конкретном случају. У овом случају најпре је потребно утврдити да ли су у образложењу оптужнице садржане кључне чињенице које су изостале из диспозитива оптужнице, те да ли су докази подобни за доказивање тих чињеница садржани у списима тужилачког предмета. Тада је довољно да се оптужница само врати тужиоцу на исправку, јер је оправдано сматрати да је тужилац омашком пропустио да унесе све потребне чињенице у диспозитив оптужнице, а сходно одредби чл. 332 ст. 1 тал. 2 ЗКП-а. Међутим, уколико наведене чињенице нису садржане у образложењу оптужнице нити су током истраге изведени доказни подобни за утврђивање тих чињеница, тада је потребно извршити допуну истраге.

Даље, испитујући оптужницу подигнуту због извршења кривичног дела злоупотреба положаја одговорног лица, Виши суд у Нишу донео је решење о потврђивању оптужнице. Ова одлука је укинута решењем Апелационог суда у Нишу јер је другостепени суд закључио да приликом испитивања оптужнице нису узети у обзир наводи из одговора окривљеног на исту, те је предмет враћен првостепеном суду на поновно одлучивање. У поновном поступку, испитујући исту оптужницу, Виши суд у Нишу је донео решење да нема места оптужби и да се поступак обуставља. Сходно наведеном, може се закључити да је значај одговора на оптужницу велики, иако му Закоником правна важност није гарантована. Правилно се у судској пракси заузео став да ванпретресно веће приликом испитивања оптужнице мора узети у обзир наводе представљене одговором на оптужницу. Ипак, чини се да би таква обавеза ванпретресно већа морала да буде Закоником изричито прописана. Како је институт одговора на оптужницу једина материјализација начела контрадикторности у првој етапи кривичног поступка у којој активно учествује суд, Закоником се изричито мора забранити занемаривање навода представљених њиме.

Испитујући оптужнице подигнуте због извршења кривичног дела неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога, суд је у највећем броју случајева

најпре доносио наредбе да се истрага допуни. Доношење оваквих одлука суд је образлагао чињеницом да је представник оптужбе пропустио да наведе околности које указују на то да је окривљени одређену количину опојне дроге држао ради продаје. Ради утврђивања наведене околности веће је налагало тужилаштву да прибави мишљење вештака о томе да ли је код окривљеног развијена зависност од употребе конкретне супстанце. Ванпретресно веће је заузело став да се на оваква начин може закључити о томе да ли је окривљени поступао са намером стављања у промет опојне дроге или не. При томе, веће је одбијало да прихвати став тужиоца да се спорна чињеница може утврдити на основу тога што је код окривљеног пронађена одређена већа количина опојне дроге.

Супротно описаном ставу, суд је у једној сличној кривичној ствари, поводом идентичне спорне околности донео решење да нема места оптужби и да се кривични поступак обуставља. У образложењу тог решења ванпретресно веће је заузело став да се постојање оправдане сумње не може адекватно утврдити на основу околности да је код окривљеног пронађена одређена већа количина опојне дроге, као ни на основу околности да окривљени сам, у датом тренутку, не конзумира пронађену опојну дрогу. Суд је закључио да наведене околности само посредно и удаљено указују на то да је окривљени имао намеру стављања у промет опојне дроге, те да се као такве не могу сматрати довољним за непосредно поткрепљење основане сумње, сходно дефиницији појма оправдане сумње на основу одредбе чл. 2 ст. 1 тач. 19 ЗКП-а. У прилог оваквом ставу суд је навео и то да је окривљени, износећи своју одбрану, изричито навео да је дрогу држао искључиво због личних потреба, а не и ради продаје. Међутим, ова одлука првостепеног суда је од стране Апелационог суда у Нишу поништена, те је кривична ствар враћена првостепеном суду на поновно одлучивање.

Имајући у виду став судске праксе којим је утврђено да ванпретресно веће у овој фази поступка није овлашћено да врши квалитативну оцену доказа, те да није овлашћено да испитује постојање чињеницу да ли је окривљени при извршењу одређених кривичних дела поступао са преварном намером,²²² поставља се питање је ли суд онда овлашћен да испитује постојање намере окривљеног за стављање у промет опојне дроге. Такође, приликом разматрања оваквих спорних околности, у сваком конкретном случају суд би требало да размишља и о томе који би то био адекватни начин за утврђивање овакве спорне чињенице, односно извођењем ког доказа би се

²²² Види: фн. 65.

дефинитивно могло закључити о постојању, односно о непостојању чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу да је окривљени опојну дрогу држао ради продаје.

Решења о потврђивању оптужнице која је доносио Виши суд у Нишу, суштински су идентичног образложења као и решења донета од стране претходно наведених судова. Суд је наводио све чињенице на којима заснива своју тврдњу да у конкретном случају постоји оправдана сумња да је окривљени извршио кривично дело које му је стављено на терет. При томе, суд је изричитог става да квалитативна оцена доказа није вршена, већ да се суд концентрисао само на квантитативну оцену истих. Такође, у овој етапи кривичног поступка суд није утврђивао постојање, односно непостојање, субјективних елемената кривичног дела, сходно општеприхваћеном ставу судске праксе.

5. ЗНАЧАЈ РЕЗУЛТАТА АНАЛИЗЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СУДСКЕ КОНТРОЛЕ ОПТУЖНИЦА У ПРАКСИ

У овом делу рада биће представљени резултати спроведене анализе судских одлука донетих у фази контроле оптужења, те ће бити утврђене одређене смернице важне за сам начин испитивања законитости и оправданости подигнутих оптужних аката. Наиме, сходно подацима о врстама одлука које се доносе у поступку испитивања оптужница, представљеним у претходном делу рада, може се закључити да судови махом доносе решења о потврђивању оптужнице. 77% разматраних одлука представља решења о потврђивању оптужнице. Даље, судови су у поступку испитивања оптужница често доносили и одлуке којима се наређује допуна истраге у смислу одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. 16% свих разматраних одлука представља такве наредбе (решења). Треба напоменути да међу разматраним случајевима није било поступака иницираних приватном тужбом, нити оптужницом без претходно спроведене истраге (непосредно оптужење). Стога, судови нису доносили одлуке којима се налаже прикупљање одређених доказа, односно спровођење истраге. У знатно мањој мери, у 4% свих разматраних случајева, судови су доносили решења о формалној неисправности оптужнице, док су у 2% случајева ванпретресна већа доносила решења о обустави поступка. Доношење оваквих решења судови су увек образлагали непостојањем

довољно доказа за оправдану сумњу да је окривљени учинио кривично дело које је предмет оптужбе, сходно одредби чл. 338 ст. 1 тач. 3 ЗКП-а. Ни у једном разматраном случају није утврђено да дело које је предмет оптужбе није кривично дело, те ни да постоји било која околност која трајно искључује кривично гоњење. Само 1% свих разматраних одлука представља решења о ненадлежности суда. Поред наведеног, важно је истаћи да у разматраним случајевима судови нису доносили решења о издвајању записника или обавештења из списка предмета, у смислу одредбе чл. 337 ст. 6 ЗКП-а.

Имајући у виду претходно дат теоријски и законодавни оквир етапе судске контроле оптужнице, разматрањем судске праксе појединих виших судова Србије са подручја Апелационог суда у Нишу, може се закључити да иста није у потпуности усклађена. Услед непрецизности и неадекватности појединих законских решења, те услед задржавања одређених правних ставова утврђених за време примене претходно важећег Законика о кривичном поступку, етапа испитивања подигнутих оптужница се не одвија под јединствено утврђеним условима. Прешироко тумачење одредаба Законика којим се уређује ова фаза судског поступка може да доведе до таквог стања у коме се једна оптужница пред једним надлежним судом потврђује док би пред другим судом та иста оптужница била, на пример враћена наредбом са циљем допуне истраге и обрнуто. Тиме се погодује стварању стања правне несигурности у првој етапи судског дела кривичног поступка.

Неусклађеност судске праксе најпре постоји у сфери завођења подигнутих оптужница и формирања списка предмета ванпретресног већа. Наиме, у пракси појединих судова свака подигнута оптужница се заводи у предмету са новим пословним бројем, независно од тога да ли је суд већ испитивао оптужницу у тој кривичној ствари или се оптужница подиже први пут. Са друге стране, пракса појединих судова је другачија. Приликом првог подизања оптужнице у одређеној кривичној ствари формира се предмет ванпретресног већа са одређеним деловодним бројем који се не мења све до доношења одлуке којом се дефинитивно одлучује о тој оптужници. Дакле, уколико се оптужница у истој кривичној ствари подиже поново након спроведене исправке, односно након допуне истраге, поводом ње се не формира предмет са новим бројем, већ се она здружује списима већ формираног судског предмета. Предмет ванпретресног већа, се у пракси тих судова заводи под новим пословним бројем једино уколико донета одлука буде укинута од стране више инстанце по спроведеном поступку по жалби тужиоца или окривљеног.

Начин формирања предмета и завођења оптужница суштински не мора да утиче на поступак испитивања оптужнице. Међутим, уколико се анализира модел здруживања новоподигнуте оптужнице претходно формираном предмету у одређеној кривичној ствари, могло би се закључити да иако се заправо подноси нови, другачији оптужни акт, према њему се не спроводи поновни потпуни поступак испитивања, већ се наставља стари. У том случају, поставља се питање да ли се оптужница изнова подигнута након отклањања формалних недостатака или допуњене истраге поново испитује у смислу формалне исправности, односно да ли се поново доставља окривљеном ради подношења одговора. У пракси се заузима став да се поново подигнута оптужница у одређеној кривичној ствари, поново доставља на одговор окривљеном само ако је она знатно другачија од раније. Такав став је свакако неодржив. Право окривљеног да поднесе одговор на оптужницу постоји увек када је подигнут нови оптужни акт, па чак и у истој кривичној ствари, независно од тога у којој мери се он разликује од претходног. На основу свега наведеног, може се закључити да се поводом свака подигнуте оптужнице треба спровести нов и потпун поступак испитивања, без обзира на то да ли је у тој кривичној ствари оптужница већ испитивана, те без обзира на то у коликој мери је новоподигнута оптужница другачија од претходне.

Даље, разматрањем образложења одлука које су судови доносили током етапе испитивања оптужнице, такође се може закључити да судови немају јасно формиране ставове о околностима које захтевају доношење одређених одлука. Наиме, у сличним околностима, поводом идентичних разлога судови су доносили различите одлуке. Најпре, праксом судова није јединствено одређен обим испитивања формалне исправности оптужница. Поједини судови уже тумаче релевантне законске одредбе, те током контроле формалне исправности искључиво испитују да ли оптужница садржи све обавезне елементе, неупуштајући се у квалитативно разматрање садржине тих обавезних елемената. Са друге стране, обим испитивања формалне исправности оптужнице којег спровode поједини судови је шири. Ванпретресна већа тих судова упуштају се у разматрање садржине обавезних елемената оптужнице, те доносе решења о формалној неисправности акта и налажу тужиоцу исправку и онда када оптужница садржи све обавезне елементе, али који нису одговарајуће садржине. Јасно је да приликом испитивања садржине оптужнице ванпретресна веће не треба да цене стил писања акта, али суд свакако треба да води рачуна о томе да ли су, на пример, описом дела представљена сва законска обележја кривичног дела, односно да ли је наведени

законски назив кривичног дела усклађен са наведеном одредбом закона којом се то дело инкриминише. Такође, формалним недостатком треба сматрати и одређене пропусте у образложењу оптужнице. Такви пропусти, на пример, могу бити следећи: неусклађеност образложења са диспозитивом оптужнице, ненавођење одбране окривљеног, односно става тужиоца о свим наводима одбране или недостављање суду одређеног доказа којег тужилац користи ради доказивања одређених тврдњи. При томе, треба имати у виду чињеницу да тужилац не мора оптужбу да заснује на апсолутно свим доказима изведеним током истраге, мада не сме изоставити оне доказе који иду у прилог одбрани. Важно је навести и то да у пракси не постоји спор по питању форме одлуке којом веће утврђује формалне недостатке оптужнице, иако Закоником форма одлуке није изричито прописана. Наиме, судови су сагласни да се таква одлука доноси у форми решења.

Највише недоумица у пракси постоји у вези примене одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а, односно у вези доношења одлуке којом се наређује допуна истраге. Ставови судова нису уједначени у одговору на питање које то околности захтевају боље разјашњење стања ствари. Узрок неусаглашености праксе судова, у овом смислу, заправо се заснива на нејасном дефинисању начина на који судови врше разматрање представљених доказа и чињеница. Иако су судови, начелно сагласни у томе да ванпретресна већа, у овој етапи кривичног поступка нису овлашћена да врше квалитативну оцену доказа, у појединим случајевима се управо, по квалитативном разматрању доказног материјала, већа одлучују на доношење одлуке прописане одредбом чл. 337 ст. 3 ЗКП-а.

Како би се избегла произвољност у поступању суда приликом испитивања оптужнице потребно је најпре извршити одређене промене у самом Законику. Те промене, најпре, треба да се односе на редефинисање чл. 341 ст. 1 ЗКП-а. Негативно одређење разлога за доношење решења о потврђивању оптужнице није у складу са новом концепцијом кривичног поступка. Стога би се Закоником јасно требало прописати то да ће суд донети решење о потврђивању оптужнице онда када утврди да у конкретном случају постоји скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужнице.

Утврђивање постојања, односно непостојања скупа чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужнице, вршило би се применом квантитативног критеријума и критеријума подобности доказног материјала, описаних у првој целини овог рада. То практично значи да ванпретресно веће не би могло да нареди допуну истраге у оним случајевима када није сагласно са ставом

тужиоца о чињеницама које произилазе из одређеног доказа, све док је тај доказ подобан да докаже конкретну чињеницу. На пример, веће не би могло да врати оптужницу и нареди допуну истраге одређивањем новог вештачења, када сматра да из вештачења извршеног током истраге произилази друга вредност прибављене имовинске користи. Различит став ванпретресног већа о висини имовинске користи не утиче на постојање оправдане сумње. То треба да буде чињеница која ће се на потпуно извештајан начин утврдити током главног претреса.

Наредба из одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а се не би могла донети само због тога што тужилац током истраге није извео све доказе које је могао. Тужилац током истраге треба да изведе само оне доказе које он сматра потребним, те које је, под одређеним условима, предложила одбрана. Уколико постоји један доказ подобан да докаже чињенице које непосредно поткрепљују основану сумњу треба донети решење о потврђивању оптужнице. Јасно је да представљањем оскуднијег доказног материјала тужилац ризикује доношење решења којим се поступак обуставља.

У вези са претходно изнетим, потребно је извршити и редефинисање одредбе чл. 337 ст. 3 ЗКП-а. Наиме, услови за доношење наредбе за допуну, односно спровођење истраге или прибављање одређених доказа треба да буду негативно одређени. Стога, треба прописати да ванпретресно веће може да донесе предметну наредбу само онда када по спроведеном поступку испитивања оптужнице не може да донесе ни једну другу одлуку.²²³ Тако одређен услов, јасно ће указати на то да је допуна, односно спровођење истраге или прикупљање одређених доказа потребно како би се могла испитати оправданост оптужења. У образложењу своје одлуке ванпретресно веће би морало да објасни који то разлози спречавају доношење других одлука у овој етапи кривичног поступка. То практично значи да би се наредба могла донети само када се из подобних доказа не може извести закључак нити о постојању, нити о непостојању скупа чињеница које непосредно поткрепљују/не поткрепљују основану сумњу.

Поред свега наведеног Закоником би требало другачије одредити рок у коме је тужилац дужан да по пријему решења из чл. 337 ст. 3 ЗКП-а допуни истраге. Наиме, обавезом да нареди допуну истраге у року од три дана од пријема решења се само делимично утиче на благовремено поступање тужиоца. Стога би требало прописати да ће суд својим решењем одредити рок у коме тужилац треба да оконча допуну истраге и

²²³ Мисли се на одлуке које су одређене одредбама чл. 337 ст. 2, чл. 338 и 339 ЗКП-а.

поднесе оптужницу. Имајући у виду Закоником прописан рок за спровођење истраге,²²⁴ рок за допуну истраге не би требао бити дужи од два месеца, односно четири месеца када је реч о кривичном делу за које је посебним законом одређено да поступа јавно тужилаштво посебне надлежности. На тај начин би се спречило одуговлачење поступка те би се обезбедила већа ефикасност механизма судске контроле оптужнице.

²²⁴ Чл. 310 ст. 2 Законика о кривичном поступку.

ЗАКЉУЧАК

У кривичнопроцесном праву Србије, одлучивање о законитости и оправданости оптужбе представља важан процесни моменат од кога зависи ефикасност целокупног кривичног поступка. То је фаза поступка у којој суд одлучује о томе да ли је оправдано оптуженог уопште изводити пред суд. Међутим, механизам судске контроле оптужнице у важећем Закоником о кривичном поступку није уређен на потпуно адекватан начин, чиме је његова ефикасност доведена у питање.

Наиме, иако је Закоником о кривичном поступку из 2011. године редовни кривични поступак битно измењен, одредбе којима је уређена фаза судске контроле оптужбе остала су скоро непромењене и идентичне претходноважећем законодавству. Мање измене овог института нису допринеле његовој потпуној интеграцији новом моделу кривичног поступка. Стога се, механизам контроле оптужења чини анахроним и неодговарајућим у односу на саму концепцију кривичног поступка. Недостатак адекватне регулативе узрок је многих недоумица које у теорији и пракси стоје у вези са овим институтом, а које спречавају ефикасно вршење судске контроле оптужења. Сходно свему наведеном, може се закључити да постоји потреба редефинисања ове фазе редовног кривичног поступка.

За конституисање одговарајућег начина испитивања законитости и оправданости оптужења неопходно је, најпре, утврдити положај ове фазе у систематичности првостепеног редовног кривичног поступка. Имајући у виду чињеницу да је законодавац прописао да се кривични поступак покрене наредбом јавног тужиоца о спровођењу истраге, те чињеницу да истрагом потпуно руководи јавни тужилац, настала је потреба за дистинкцијом два основна стадијума редовног кривичног поступка. Ти стадијуми су стадијум јавнотужилачког и стадијум судског кривичног поступка. У оваквој архитектоници кривичног поступка оптужење заправо представља прелазну фазу између ова два стадијума. Стога се, треба нагласити да се подизање оптужнице и судска контроле оптужнице, као две етапе исте фазе - фазе оптужења, заправо морају сматрати двема одвојеним фазама. Тако, фаза подизања оптужнице јесте

друга фаза јавнотужилачког стадијума, док фаза судске контроле оптужбе представља прву фазу судског стадијума кривичног поступка.

Увођење овакве систематике ствара одговарајућу основу за адекватно конституисање другачијег облика и форме судске контроле оптужења. Тако се поједине измене односе на фазу подизања оптужнице, док се друге односе на фазу њене судске контроле. На основу резултата добијених анализом одредаба важећег Законика о кривичном поступку, релевантних законских решења у упоредном праву и судске праксе појединих виших судова могу се извести одређени закључци који се тичу редефинисања механизма контроле оптужбе. Са циљем конституисања ефикасног и одговарајућег система контроле оптужбе, променама се морају обухватити како фаза подизања оптужнице, тако и фаза судске контроле оптужбе.

Подизање оптужнице јавни тужилац треба да чини достављањем оптужног акта судији за претходни поступак који, у том смислу, треба да располаже одређеним већим овлашћењима од тренутних. Након пријема оптужнице и списка јавнотужилачког предмета судија за претходни поступак би вршио формирање судског списка предмета који би се касније достављао суду ради испитивања подигнуте оптужнице. На тај начин став суда о оптужењу не би био инфичиран оним резултатима истраге који нису обухваћени оптужним актом. Тиме би се постигла потпуна једнакост странака у судском стадијуму кривичног поступка. Елементи адверзијалног модела би били карактеристични не само за фазу главног претреса већ и за фазу судске контроле оптужбе. Поред наведеног, судија за претходни поступак би у овој фази поступка могао ефикасније да изврши проверу постојања незаконитих доказа, с обзиром на чињеницу да му се доставља целокупан спис јавнотужилачког предмета. Такође, судија за претходни поступак би требао бити овлашћен да изврши контролу стварне и месе надлежности суда пред којим се оптужница подиже. У овом процесном моменту, наведени судија би могао да спроведе и својеврсну прелиминарну контролу формалне исправности оптужнице. Све радње судија би морао да предузме у релативно кратком року како би се кривични поступак реализовао у разумном року. Формирани спис судског предмета, заједно са примерком оптужног акта судија за претходни поступак би достављао суду, којом радњом би се окончавао јавнотужилачки стадијум поступка, те почињао судски стадијум. У зависности од предмета кривичног поступка, треба конституисати два модела судске контроле оптужнице. Први модел би се примењивао у редовним кривичним поступцима који се воде поводом извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од преко осам, а до двадесет година. У овом

моделу одлуку о законитости и оправданости оптужбе доносио би судија појединац као инокосни орган првостепеног суда. Други модел би се реализовао у поступцима који се воде поводом извршења кривичних дела за која је прописана казна затвора у трајању од тридесет до четрдесет година или казна доживотног затвора. У овом моделу испуњеност услова за потврђивање оптужбе процењивало би ванпретресно веће првостепеног суда. У оба модела треба предвидети могућност факултативног одржавања рочишта за испитивање оптужнице.

Даље, како је институт одговора на оптужницу један од основних начина реализације начела контрадикторности у овој фази кривичног поступка, треба Закоником изричито одредити његово дејство. Судија појединац, односно ванпретресно веће, морају бити обавезни да при доношењу одлуке узму у обзир наводе оптужнице, садржину списка предмета, те и наводе одговора на оптужницу и резултате одржаног рочишта (уколико одговор буде поднет, односно уколико рочиште за испитивање оптужнице буде одржано).

Мора се имати у виду чињеница да је фаза судске контроле оптужбе заправо први процесни моменат у коме суд испитује оправданост вођења целокупног кривичног поступка. Са тим у вези, услов за доношења решења којим се оптужница потврђује треба да буде позитивно одређен. Супротно томе услови за доношење наредбе да се истрага допуни, односно спроведе или да се прикупе одређени докази треба да буду негативно одређени. Како у пракси не постоји јединствен став о томе које то околности захтевају боље разјашњење ствари са циљем испитивања основаности оптужбе,²²⁵ треба једноставно одредити да ће се предметна наредба доносити онда када суд не може да донесе ни једну другу одлуку поводом подигнуте оптужбе. Од посебног значаја је одредити рок у коме би јавни тужилац морао да изврши допуну истраге и поднесе нову оптужницу. Одређивање рока за доношење наредбе о спровођењу истраге, само по себи није довољно за обезбеђење благовремене реализације кривичног поступка.

Осим измена које се тичу форме спровођења судске контроле оптужбе, овим радом су представљене и одређене смернице које доприносе ефикасном испитивању оптужнице у суштинском смислу. Са тим у вези, дефинитивно је да значење појма „квантитативна оцена доказа“ треба да буде прецизније одређено. Треба утврдити одређене критеријуме релевантне за доношење одлуке о постојању оправдане сумње у сваком конкретном случају. Ти критеријуми се могу дефинисати као: квантитативни

²²⁵ Чл. 337 ст. 3 Законика о кривичном поступку.

критеријум и критеријум подобности доказног материјала. Снага доказа у овој фази кривичног поступка се треба претпостављати сходно стандарду оцене доказа према њиховој „претпостављеној највећој снази“.

Усвајањем наведених закључака конституисао би се ефикаснији механизам судске контроле оптужбе, што би се позитивно одразило на квалитет испитивања оптужења али и на време његовог спровођења. Наведена решења складнија су положају суда у новој концепцији кривичног поступка у којој је његова улога у креирању доказног материјала минимализована. Мора се водити рачуна о томе да суд у етапи испитивања оптужнице нема већа овлашћења, у смислу налагања извођења доказа, од судећег већа. Такође, суд приликом контроле оптужнице не сме злоупотребити дато овлашћење искључиво са циљем олакшавања спровођења главног претреса и доношења одлуке. Како се законодавац водио мишљу да једино судија у адверзијалном моделу кривичног поступка може бити непристрасан, онда се тај модел мора проширити, макар делимично, на све фазе кривичног поступка у којима активно учествује и одлучује суд.

ЛИТЕРАТУРА

Б.убаловић, Т., Новела Законика о казненем поступку Босне и Херцеговине од 17.06.2008. године – позитивна рјешења и изневјерена очекивања, Хрватски љетопис за казнено право и праксу, вол. 15, број 2/2008, Загреб.

Вујанић-Борђевић, М., Испитивање оптужнице – проблеми у пракси, CRIMEN – часопис за кривичне науке (2), 2015;

Грубач, М., Нови Законик о кривичном поступку Руске Федерације, Гласник Адвокатске коморе Војводине, вол. 75(5-6), Нови Сад, 2003.

Грубач, М., Поводом новог Законика о кривичном поступку Црне Горе, Правни записи, вол. I (1), Правни факултет Универзитета Унион, 2010.

Грубач, М., Нове установе и нова решења законика о кривичном поступку Србије од 26. септембра 2011. године, Правни записи, година II, бр. 2, Правни факултет Универзитета Унион, 2011;

Ђурђић, В., Нови ЗКП РС и контрола оптужбе, Journal of Criminology and Criminal Law (JCCL), 52(3), 2014;

Ђурђић, В., Перспектива новог модела кривичног поступка Србије, НБП. Наука, безбедност, полиција, 20(2), 2015;

Edmond, G., Specialised Knowledge, eh Exclusionary Discretions and Realiability, UNSW Law Journal 31(1), 2008;

Игњатовић, Д., Контрола оптужнице пред трибуналом и нашим судовима са посебним освртом на потребан стандард доказа, Билтен Вишег суда у Београду, број 82, Интермекс, Београд, 2012;

Илић, Г., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., Коментар Законика о кривичном поступку, Службени гласник, Београд, 2012;

Калајциев, Г., Лажетик, Г., Неделкова Л., Денковска, М., Тромбева, М., Витларов, Т., Јанкуловска, П., Кадиев, Д., Коментар на Законот за кривичната постапка, ОБСЕ, стр. 12, Скопје, 2018.

Karakaš, A., Reforma slovenskog zakona o kaznenom postupku – pomicanjima do romana, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2, Zagreb, 2010.

Karas Ivičević, E., Kos, D., Sudska kontrola optužnice, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2, Zagreb, 2011.

Кнежевић, С., Кривично процесно право, општи део, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2015;

Кнежевић, С., Кривично процесно право, посебни део, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, 2019;

Лажетић-Бужаровска, Г., Оптужење у кривичном поступку (Законска решења и практична искуства у њиховој примени у ЗКП Македонија), Journal of Criminology and Criminal Law, 52(3), 2014.

Novokmet, A., Sudska kontrola optužnice – poseban stadij kaznenog postupka, Zbornik PFZ, 64, (5-6), Zagreb, 2014.

Novokmet, A., Jukić, M., Sudska kontrola prethodnog postupka – istraživanje prakse županijskih sudova u Osijeku, Splitu, Rijeci, Varaždinu i Zagrebu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, broj 2, Zagreb, 2015.

Радуловић, Д., Поглед на нови Закон о измјенама и допунама Законика о кривичном поступку Црне Горе, Journal of Criminology and Criminal Law, 54(2-3), 2016.

Радуловић, Д., Судска контрола оптужнице у кривичнопроцесном законодавству Црне Горе, LIV Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Интермекс, стр. 244, Златибор, 2014.

Симовић, М., Симовић-Нишевић, М., Истрага у кривичном поступку Босне и Херцеговине, Страни правни живот, бр. 3, 2011.

Трешњев, А., Судска контрола оптужнице у Србији, Тужилачка истрага – регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2014.

Triplalo, D., Tijek kaznenog postupka – kontrola optužnice, rasprava i pravni lijekovi, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, broj 2, Zagreb, 2008.

Шкулић, М., Погрешна концепција Нацрта Законика о кривичном поступку Србије, Архив за правне и друштвене науке, бр. 1-2/10, Београд, 2010.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ И ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

Ажурирани Статут Међународног кривичног суда за бившу Југославију, (усвојен 25.05.1993 резолуцијом бр. 827, а измењен резолуцијом бр. 1166 из 1998. године, резолуцијом бр. 1329 из 2000. године, резолуцијом бр. 1411 и 1431 из 2002. године, резолуцијом бр. 1481 из 2003. године, резолуцијом 1597 из 2005. године, резолуцијом 1660 из 2006. године, резолуцијом бр. 1837 из 2008. године и резолуцијом бр. 1877 из 2009. године).

Закон о кривичном поступку Савезне Републике Њемачке, превод с њемачког језика Емина Авдић, „University Press“, Магистрат, Сарајево, 2011.

Закон о казненом поступку Републике Хрватске, (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19 и 126/19).

Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, („Sl. glasnik BiH“, br. 3/2003, 32/2003 – ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 – dr. zakon, 93/2009, 72/2013 и 65/2018).

Закон о кривичном поступку Републике Македоније (Закон за кривичната постапка на Република Македонија „Службен весник на Република Македонија“, бр. 150 од 18.11.2010. године).

Закон о кривичном поступку Републике Словеније (Zakon o kazenskem postopku, Uradni list Republike Slovenije, št. 176/2021 z dne 9.11.2011).

Законик о кривичном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 70/2001, 68/2002, "Сл. гласник РС", бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 49/2007 и 72/2009).

Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 01/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 - одлука УС).

Законик о кривичном поступку Руске Федерације (Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации, Н 174-ФЗ, од 18. децембра 2001. године, <https://base.garant.ru/12125178/>).

Законик о кривичном поступку Црне Горе („Сл. лист Црне Горе“, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 – одлука УС, 2/2015 – одлука УС, 35/2015, 58/2015 – др. закон, 28/2018 – одлука УС и 116/2020 – одлука УС).

Коментар Законика о кривичном поступку Руске Федерације (Комментарији к Уголовно-процесуалном кодексу РФ 2022, <https://upkod.ru/kommentarii>).

Кривични законик („Сл. гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

Кривични законик Републике Македоније (Кривичен законик „Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/99, 4/2002, 43/2003, 19/2004, 81/2005, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14 и бр. 132/14).

Правилник о поступку и доказима Међународног кривичног суда за бившу Југославију, IT/32/Rev. 50 од 08.07.2015. године.

Пресуда Апелационог суда у Београду Кж бр. 2245/2010 од 03.06.2010. године.

Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 21/2010 од 21.04.2010. године.

Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 30/2010 од 14.04.2010. године.

Пресуда Врховног суда Србије Кж1 бр. 1435/2006 од 26.09.2006. године.

Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж2 бр. 1893/2010 од 25.05.2010. године.

Одлуке Вишег суда у Пироту:

Наредба Кв бр. 7/2020 од 10.02.2020. године.

Решење Кв бр. 23/2020 од 26.03.2020. године.

Решење Кв бр. 18/2020 од 19.05.2020. године.

Решење Кв бр. 40/2020 од 25.05.2020. године.

Наредба Кв бр. 20/2020 од 05.06.2020. године.

Решење Кв бр. 51/2020 од 05.06.2020. године.

Наредба Кв бр. 107/2020 од 12.08.2020. године.

Решење Кв бр. 64/2020 од 14.08.2020. године.

Решење Кв бр. 83/2020 од 27.08.2020. године.

Решење Кв бр. 65/2020 од 09.09.2020. године.

Наредба Кв бр. 85/2020 од 18.09.2020. године.

Решење Кв бр. 120/2020 од 28.09.2020. године.

Решење Кв бр. 91/2020 од 29.09.2020. године.

Решење Кв бр. 97/2020 од 05.10.2020. године.
Наредба Кв бр. 102/2020 од 09.10.2020. године.
Наредба Кв бр. 88/2020 од 12.10.2020. године.
Решење Кв бр. 145/2020 од 22.10.2020. године.
Решење Кв бр. 130/2020 од 09.11.2020. године.
Решење Кв бр. 167/2020 од 02.12.2020. године.
Решење Кв бр. 152/2020 од 15.12.2020. године.
Решење Кв бр. 153/2020 од 15.12.2020. године.
Наредба Кв бр. 178/2020 од 30.12.2020. године.
Решење Кв бр. 191/2020 од 25.01.2021. године.
Наредба Кв бр. 10/2021 од 29.01.2021. године.
Решење Кв бр. 17/2021 од 29.01.2021. године.
Решење Кв бр. 187/2020 од 05.02.2021. године.
Решење Кв бр. 12/2021 од 19.02.2021. године.
Решење Кв бр. 19/2021 од 02.03.2021. године.
Решење Кв бр. 28/2021 од 25.03.2021. године.
Решење Кв бр. 25/2021 од 06.04.2021. године.
Решење Кв бр. 32/2021 од 13.05.2021. године.
Решење Кв бр. 44/2021 од 25.05.2021. године.
Решење Кв бр. 64/2021 од 27.05.2021. године.
Решење Кв бр. 98/2021 од 09.07.2021. године.
Решење Кв бр. 117/2021 од 15.07.2021. године.
Решење Кв бр. 114/2021 од 01.09.2021. године.
Решење Кв бр. 130/2021 од 17.09.2021. године.
Решење Кв бр. 111/2021 од 24.09.2021. године.
Решење Кв бр. 127/2021 од 12.10.2021. године.
Решење Кв бр. 149/2021 од 25.10.2021. године.
Решење Кв бр. 175/2021 од 16.12.2021. године.

Одлуке Вишег суда у Лесковцу:

Решење Кв бр. 175/2019 од 08.01.2020. године.
Решење Кв бр. 181/2019 од 13.01.2020. године.
Решење Кв бр. 2/2020 од 21.01.2020. године.
Решење Кв бр. 4/2020 од 24.01.2020. године.

Решење Кв бр. 6/2020 од 27.01.2020. године.
Решење Кв бр. 11/2020 од 30.01.2020. године.
Решење Кв бр. 188/2019 од 31.01.2020. године.
Решење Кв бр. 8/2020 од 31.01.2020. године.
Решење Кв бр. 27/2020 од 03.03.2020. године.
Решење Кв бр. 33/2020 од 05.03.2020. године.
Решење Кв бр. 31/2020 од 09.03.2020. године.
Решење Кв бр. 44/2020 од 20.03.2020. године.
Решење Кв бр. 47/2020 од 16.04.2020. године.
Решење Кв бр. 65/2020 од 11.05.2020. године.
Решење Кв бр. 60/2020 од 18.05.2020. године.
Решење Кв бр. 64/2020 од 27.05.2020. године.
Решење Кв бр. 73/2020 од 05.06.2020. године.
Решење Кв бр. 76/2020 од 23.06.2020. године.
Решење Кв бр. 95/2020 од 20.07.2020. године.
Решење Кв бр. 97/2020 од 21.07.2020. године.
Решење Кв бр. 101/2020 од 06.08.2020. године.
Решење Кв бр. 113/2020 од 04.09.2020. године.
Решење Кв бр. 124/2020 од 11.09.2020. године.
Решење Кв бр. 127/2020 од 11.09.2020. године.
Решење Кв бр. 130/2020 од 23.09.2020. године.
Решење Кв бр. 107/2020 од 29.09.2020. године.
Решење Кв бр. 152/2020 од 09.11.2020. године.
Решење Кв бр. 154/2020 од 17.11.2020. године.
Решење Кв бр. 159/2020 од 17.11.2020. године.
Решење Кв бр. 174/2020 од 01.12.2020. године.
Решење Кв бр. 171/2020 од 02.12.2020. године.
Решење Кв бр. 182/2020 од 09.12.2020. године.
Решење Кв бр. 201/2020 од 12.01.2021. године.
Решење Кв бр. 3/2021 од 29.01.2021. године.
Решење Кв бр. 27/2021 од 19.03.2021. године.
Решење Кв бр. 30/2021 од 19.03.2021. године.
Решење Кв бр. 33/2021 од 19.03.2021. године.
Решење Кв бр. 35/2021 од 22.03.2021. године.

Решење Кв бр. 45/2021 од 14.04.2021. године.
Решење Кв бр. 28/2021 од 11.05.2021. године.
Решење Кв бр. 54/2021 од 14.05.2021. године.
Решење Кв бр. 58/2021 од 21.05.2021. године.
Решење Кв бр. 56/2021 од 25.05.2021. године.
Решење Кв бр. 69/2021 од 03.06.2021. године.
Решење Кв бр. 72/2021 од 11.06.2021. године.
Решење Кв бр. 74/2021 од 07.07.2021. године.
Решење Кв бр. 77/2021 од 23.07.2021. године.
Решење Кв бр. 86/2021 од 26.07.2021. године.
Решење Кв бр. 96/2021 од 03.08.2021. године.
Решење Кв бр. 98/2021 од 06.08.2021. године.
Решење Кв бр. 100/2021 од 06.08.2021. године.
Решење Кв бр. 105/2021 од 06.08.2021. године.
Решење Кв бр. 109/2021 од 09.08.2021. године.
Решење Кв бр. 103/2021 од 10.08.2021. године.
Решење Кв бр. 82/2021 од 24.08.2021. године.
Решење Кв бр. 135/2021 од 01.10.2021. године.
Решење Кв бр. 131/2021 од 04.10.2021. године.
Наредбе Кв бр. 85/2020 од 05.11.2021. године.
Решење Кв бр. 151/2021 од 05.11.2021. године.
Решење Кв бр. 160/2021 од 10.11.2021. године.
Решење Кв бр. 178/2021 од 08.12.2021. године.
Наредба Кв бр. 188/2021 од 09.12.2021. године.
Решење Кв бр. 171/2021 од 13.12.2021. године.
Решење Кв бр. 174/2021 од 22.12.2021. године.
Решење Кв бр. 183/2021 од 22.12.2021. године.
Решење Кв бр. 181/2021 од 23.12.2021. године.
Решење Кв бр. 184/2021 од 23.12.2021. године.
Наредба Кв бр. 195/2021 од 28.12.2021. године.

Одлуке Вишег суда у Врању:

Решење Кв бр. 27/2020 од 19.02.2020. године.
Решење Кв бр. 268/2019 од 21.02.2020. године.

Решење Кв бр. 38/2020 од 24.03.2020. године.
Решење Кв бр. 51/2020 од 27.03.2020. године.
Решење Кв бр. 82/2020 од 13.04.2020. године.
Решење Кв бр. 96/2020 од 29.04.2020. године.
Решење Кв бр. 84/2020 од 22.05.2020. године.
Решење Кв бр. 69/2020 од 03.06.2020. године.
Решење Кв бр. 110/2020 од 04.06.2020. године.
Решење Кв бр. 124/2020 од 11.06.2020. године.
Решење Кв бр. 141/200 од 06.07.2020. године.
Решење Кв бр. 139/2020 од 09.07.2020. године.
Решење Кв бр. 160/2020 од 11.08.2020. године.
Решење Кв бр. 175/2020 од 14.09.2020. године.
Решење Кв бр. 177/2020 од 14.09.2020. године.
Решење Кв бр. 201/2020 од 06.10.2020. године.
Решење Кв бр. 232/2020 од 25.12.2020. године.
Решење Кв бр. 223/2020 од 28.12.2020. године.
Решење Кв бр. 252/2020 од 27.01.2021. године.
Решење Кв бр. 12/2021 од 02.03.2021. године.
Решење Кв бр. 28/2021 од 16.03.2021. године.
Решење Кв бр. 61/2021 од 05.05.2021. године.
Решење Кв бр. 55/2021 од 07.05.2021. године.
Решење Кв бр. 56/2021 од 14.05.2021. године.
Решење Кв бр. 97/2021 од 05.07.2021. године.
Решење Кв бр. 95/2021 од 23.07.2021. године.
Решење Кв бр. 108/2021 од 30.08.2021. године.
Решење Кв бр. 158/2021 од 01.12.2021. године.

Одлуке Вишег суда у Нишу:

Решење Кв бр. 23/2020 од 21.01.2020. године.
Решење Кв бр. 36/2020 од 29.01.2020. године.
Решење Кв бр. 13/2020 од 04.02.2020. године.
Решење Кв бр. 28/2020 од 04.02.2020. године.
Решење Кв бр. 23/2020 од 18.02.2020. године.
Решење Кв бр. 53/2020 од 25.02.2020. године.

Решење Кв бр. 71/2020 од 25.02.2020. године.
Решење Кв бр. 69/2020 од 26.02.2020. године.
Решење Кв бр. 60/2020 од 02.03.2020. године.
Решење Кв бр. 68/2020 од 10.03.2020. године.
Наредба Кв бр. 36/2020 од 19.03.2020. године.
Решење Кв бр. 131/2020 од 23.03.2020. године.
Решење Кв бр. 92/2020 од 02.04.2020. године.
Решење Кв бр. 140/2020 од 13.04.2020. године.
Решење Кв бр. 143/2020 од 13.04.2020. године.
Решење Кв бр. 131/2020 од 12.05.2020. године.
Решење Кв бр. 150/2020 од 12.05.2020. године.
Решење Кв бр. 153/2020 од 12.05.2020. године.
Решење Кв бр. 200/2020 од 19.05.2020. године.
Решење Кв бр. 120/2020 од 22.05.2020. године.
Решење Кв бр. 135/2020 од 07.07.2020. године.
Решење Кв бр. 66/2020 од 10.07.2020. године.
Решење Кв бр. 117/2020 од 11.09.2020. године.
Наредба Кв бр. 355/2020 од 12.10.2020. године.
Решење Кв бр. 431/2020 од 13.11.2020. године.
Решење Кв бр. 83/2020 од 08.12.2020. године.
Решење Кв бр. 559/2020 од 14.12.2020. године.
Решење Кв бр. 35/2021 од 27.01.2021. године.
Решење Кв бр. 63/2021 од 02.02.2021. године.
Решење Кв бр. 14/2021 од 10.02.2021. године.
Решење Кв бр. 41/2021 од 10.02.2021. године.
Решење Кв бр. 3/2021 од 12.02.2021. године.
Решење Кв бр. 21/2021 од 12.02.2021. године.
Решење Кв бр. 108/2021 од 15.02.2021. године.
Наредба Кв бр. 46/2021 од 18.02.2021. године.
Решење Кв бр. 106/2021 од 03.03.2021. године.
Решење Кв бр. 106/2021 од 03.03.2021. године.
Наредба Кв бр. 63/2021 од 04.03.2021. године.
Решење Кв бр. 85/2021 од 04.03.2021. године.
Решење Кв бр. 84/2021 од 12.03.2021. године.

Решење Кв бр. 97/2021 од 18.03.2021. године.
Решење Кв бр. 180/2021 од 26.03.2021. године.
Решење Кв бр. 183/2021 од 02.04.2021. године.
Решење Кв бр. 162/2021 од 08.04.2021. године.
Наредба Кв бр. 169/2021 од 13.04.2021. године.
Наредба Кв бр. 38/2021 од 13.04.2021. године.
Наредба Кв бр. 66/2021 од 13.04.2021. године.
Наредба Кв бр. 177/2021 од 14.04.2021. године.
Решење Кв бр. 179/2021 од 14.04.2021. године.
Решење Кв бр. 46/2021 од 22.04.2021. године.
Решење Кв бр. 242/2021 од 23.04.2021. године.
Решење Кв бр. 180/2021 од 23.04.2021. године.
Наредба Кв бр. 183/2021 од 13.05.2021. године.
Наредба Кв бр. 183/2021 од 29.06.2021. године.
Решење Кв бр. 66/2021 од 09.09.2021. године.
Решење Кв бр. 183/2021 од 06.10.2021. године.
Решење Кв бр. 169/2021 од 11.10.2021. године.
Решење Кв бр. 177/2021 од 13.10.2021. године.
Решење Кв бр. 38/2021 од 27.12.2021. године.

Одлуке Апелационог суда у Нишу:

Решење Кж2 бр. 310/2014 од 27.03.2014. године.
Решење Кж2 бр. 765/2014 од 05.09.2014. године.
Решење Кж2 бр. 120/2020 од 27.02.2020. године.
Решење Кж2 бр. 134/2020 од 05.03.2020. године.
Решење Кж2 бр. 147/2020 од 10.04.2020. године.
Решење Кж2 бр. 205/2020 од 29.04.2020. године.
Решење Кж2 бр. 463/2020.
Решење Кж2 бр. 213/2020 од 12.05.2020. године.
Решење Кж2 бр. 233/2020 од 15.05.2020. године.
Решење Кж2 бр. 235/2021.
Решење Кж2 бр. 402/2020 од 12.08.2020. године.
Решење Кж2 бр. 586/2020 од 06.11.2020. године.

Решење Кж2 бр. 38/2021 од 25.01.2021. године.
Решење Кж2 бр. 99/2021 од 17.02.2021. године.
Решење Кж2 бр. 113/2021 од 03.03.2021. године.
Решење Кж2 бр. 152/2021 од 11.03.2021. године.
Решење Кж2 бр. 188/2021 од 24.03.2021. године.
Решење Кж2 бр. 190/2021 од 24.03.2021. године.
Решење Кж2 бр. 188/2021 од 24.03.2021. године.
Решење Кж2 бр. 221/2021 од 08.04.2021. године.
Решење Кж2 бр. 189/2021 од 12.04.2021. године.
Решење Кж2 бр. 308/2021 од 18.05.2021. године.
Решење Кж2 бр. 673/2021 од 17.11.2021. године.
Решење Кж2 бр. 719/2021 од 03.12.2021. године.
Решење Кж2 бр. 719/2021 од 03.12.2021. године.
Решење Кж2 бр. 169/2022 од 31.03.2022. године.

САЖЕТАК

Са измењеном концепцијом кривичног поступка конституисаном Закоником о кривичном поступку донетим 2011. године требала је бити редефинисана и етапа судске контроле оптужнице. Међутим, осим што се судска контрола оптужбе сада врши по службеној дужности, остала законска решења везана за испитивање оптужнице остала су идентична претходно важећем законодавству. Стога се чине анахроним и неодговарајућим. Етапа судске контроле оптужбе, као део фазе оптужења у кривичном поступку, представља прву етапу, односно почетак судског дела кривичног поступка. Стога је битно да се ова етапа адекватно уреди као прва етапа у којој суд активно учествује и одлучује, а све како би се обезбедила ефикасна реализација кривичног поступка. С обзиром на чињеницу да судска контрола оптужбе представља својеврсни филтер који треба да спречи вођење судског кривичног поступка по неоснованим и неоправданим оптужним актима, те да заштити окривљеног од незаконитог извођења пред суд, овај институт је веома значајан за цео кривични поступак. Због тога је јако важно конституисање правилног и потпуног законског оквира који ће уређивати овај институт, у складу са целокупном структуром и концепцијом кривичног поступка. Сходно томе у раду ће бити представљена анализа релевантних одредаба домаћег Законика о кривичном поступку којима се регулише судска контрола оптужбе, те и разматрање појединих нејасноћа које се приликом примене наведених одредби могу јавити у пракси. Са циљем потпуног и правилног разматрања предмета рада, биће приступљено и анализи одредаба које уређују систем судске контроле оптужбе у другим европско-континенталним правним системима. Такође, посебна пажња биће посвећена анализи спровођења судске контроле оптужбе у пракси појединих Виших судова са подручја Апелационог суда у Нишу.

Кључне речи: испитивање оптужнице; оптужење у кривичном поступку; систематика кривичног поступка; одговор на оптужницу; контрола оптужбе у упоредном праву.

ABSTRACT

„Confirmation of indictment“

With the changed concept of criminal procedure constituted by Criminal Procedure Act from 2011, it was also necessary to redefine the phase of the indictment confirmation. It is true that confirmation of the indictment is now preformed *ex officio*, but other legal provisions remained identical to the previously valid legislation. Therefore, they seem an anachron and inadequate. The stage of confirmation of indictment, as a part of the accusation phase, is the first stage in criminal proceeding. Because of that it is important to adequately regulate this stage of procedure in which court actively participates and decides for the first time in criminal proceeding, all in order to ensure its effective realization. In view of the fact that the confirmation of indictment is a specific filter that should prevent the court to acts by unfounded and unjustified indictment, and to protect the defendant from illegal trial, this institute is very important for the whole criminal procedure. Therefore, it is very important to constitute correct and complete legal framework to regulate this institute, in accordance with the structure and concept of criminal proceeding. This paper will present an analysis of the relevant provisions of the domestic Criminal Procedure Act which regulate confirmation of indictment, and consideration of individual ambiguities that may occur in practice. Also, the author will analyze provisions that regulate mechanism of indictment confirmation in other European-continental legal systems, all in order to provide complete and proper consideration of paper topic. Special attention will be dedicated to the analysis of the implementation confirmation of indictment in judicial practice of the Higher courts from the area of Court of Appeal in Niš.

Key word: confirmation of indictment; accusation in criminal proceedings; systematics of criminal procedure; the defendant's response to the indictment; indictment in comparative law.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Кандидат Андрија Ђорђевић рођен је 21.03.1994. године у Нишу. По завршетку Правно – пословне школе Ниш, школске 2013/2014. године уписује основне академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу које завршава школске 2019/2020 са просечном оценом 8,45. Школске 2020/2021. године кандидат уписује Мастер академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, на општем смеру – ужој кривичноправној научној области. У периоду од јуна 2020. године до јуна 2022. године, кандидат је био ангажован као судијски приправник у Основном суду у Нишу. Током свог образовања кандидат је остварио бројне успехе на такмичењима националног и међународног карактера. Течно говори енглески језик.
